

sayı
69

TÜRK-İŞ

Hür ülkelerde
sendikaların
mücadelesi:

İDAREDE İÇİŞİLER BAKANLIĞI DİĞER HAKK

TÜRKİYE
İŞÇİ
SENDİKALARI
KONFEDERASYONU

TÜRK-İŞ

AYLIK DERGİ

KASIM
1968

YIL : 5
SAYI : 69

FİATİ : 250 Krş.
BİR YILLIK
ABONE : 25.00 TL.

Türk-İş adına sahibi
SEYFİ DEMİRSOY

Yazı İşleri Müdürü
ÜLKÜ ARMAN

Fotoğraflar
Şehir Fotoğraf Ajansı
ADNAN HASKOKAR

Adres :
Türk-İş Genel
Merkezi
Bayındır sokak No. 8
ANKARA
Telefon : 17 91 36

SUNUŞ

Saygıdeğer
Türk-İş okuru,

Geçtiğimiz ay içinde, Keban Barajı, ismini, bugüne kadar olduğundan çok değişik şekillerde duyurdu. Bunlardan birincisi, Keban baraj sahasında toprakları kalanların başka yerlerde iskânı için yapılan çalışmalar dolayısıyla idi. Elbette, toprakları ellerinden alınanların durumlarının düşünülmesi devletin ilk görevi olacaktır. Ancak, bu yapılırken düşünülmesi gereken bir başka nokta, bu yüzden memleketin zarara uğramaması ve alınacak tedbirin gerçekten geçerli bir tedbir olması gereğidir. İç sayfalarımızda okuyacağınız gibi, bu konuda bazı bakanlıklarca düşünülenler maalesef, ne geçerli, ne de yurt çıkarlarına uygundur. Devlet üretme çiftliklerinin, dağıtılması çığırını açıldı mı, bunun nerede duracağını kestirmeye imkân yoktur. Bu yol, yurdumuzda zaten adaletle uzaktan yakından hiçbir ilgisi olmayan toprak dağılımını, büsbütün içinden çıkılmaz bir duruma sokabilir.

Keban'la ilgili ikinci mesele ise, burada, Türkiye Yapı-İş Sendikası tarafından ilân edilmiş grevdir. Yapı-İş Sendikasının bildirisi, bazı gerçekleri gün ışığına çıkarmakta ve tüyler ürpertici iddiaları ortaya koymaktadır. Bu iddialara bakılınca, Keban Barajı inşaatı işyerinin kaynayan bir kazan olduğu anlaşılabilmektedir.

*

Türkiye halen üçüncü toplu sözleşme dönemi içinde bulunmaktadır. İlk iki dönemde işçilerin aldıkları haklar, artan hayat pahalılığı karşısında işçinin elinden uçup gitmiştir. Üçüncü dönem toplu sözleşme görüşmelerinde sendikacılar elbette, fiyatların hızla yükselmekte olduğunu dikkate alacaklardır. Ancak, herşeye rağmen, toplu sözleşme ile sağlanan ücret artışları, sadece hayat pahalılığını karşılamaya yetmekte, işçiye hiçbir gelişme imkânı sağlayamamaktadır. Ekonomimizde köklü tedbirler alınmadığı, vergi sistemi adaleti sağlayacak şekilde yeniden düzenlenmediği ve vergi artışlarının maliyete intikali önlenmediği sürece de asgarî müstereklerde dahi anlaşabilmek bir hayal olmaktan öteye gidemeyecektir.

Saygılarımızla

* Türk-İş Dergisi Basın Ahlâk Yasasına uyar.

* Türk-İş Basın ve Halkla Münasebetler Merkezi tarafından hazırlanan Türk-İş Dergisinin bu sayısı, Ankarada *Bilgi Basımevi*'nde dizilmiş, tertiplenmiş ve basılmış; kilişeler, Eser Kilişede yapılmıştır.

Türkiye'nin şansızlığı

Yeryüzünde gelmiş geçmiş çok az devlet adamı vardır ki, Atatürk'ün kazanmış olduğu sevgiyi kazanabilmiş olsun. Atatürk'ün Türk ulusunun güvenin sevgisini bu ölçüde kazanmış olmasının nedeni sadece O'nun yurdu kurtarmış, devrimleri yapmış olması değildir. Atatürk, Türk Ulusu için bir yol gösterici olmuştur. Atatürk dünyada o güne kadar bilinmeyen bir doktrinin öncülüğünü yapmış ve onun uygulayıcısı olmuştur. Çağımızda, bağımsızlık savaşı vermiş her ulus, Atatürk adını bir bayrak olarak kullanmıştır. Atatürk'ün sadece bağımsızlık için değil, ekonomik ve sosyal alanda attığı adımlar da bir doktrin uygulamasının sonucu olmuştur. Bu doktrin Kemalizm'dir.

DÜŞÜNÜR YOKLUĞU

Türk Ulusunun büyük şansı, Atatürk gibi bir öndere sahip olmak, büyük şanssızlığı da, uygulaması yapılan Kemalizm'in felsefesini yazılı hâle getirecek düşünürlerden yoksun kalışı olmuştur.

Atatürk'ün yanında bulunanlar, o çağı yaşayanlar, O'nun düşüncelerini kendisinden dinlemek imkânını bulanlar, bu doktrinin ekonomik ve sosyal felsefesini yazacakları yerde, dalkavukluğa varan övgüler yazmakla, kurtuluş ve devrimlerin sadece romantik yönünü ele almakla zaman kaybetmişlerdir. Bu yolla o çağda belki şöhrete kavuşmuşlardır ama, asıl yapmaları gerekeni yapmamakla da sadece kendi uluslarına değil, bütün az gelişmiş uluslara ve bizzat Atatürk'e en büyük kötülüğü etmişlerdir.

KEMALİZM UYGULAMASI

Atatürk bir doktrin yaratmıştı. Boyunduruk altında yaşayan ülkelerin, bağımsızlıklarına kavuşması;

sosyal yönden gelişmemiş ülkelerin çağdaş uygarlık seviyesine ulaştırılması için devrimler ve ekonomiyi yabancıların kontrolünden kurtarıp, ulusal bir ekonomi yaratılması bu doktrinle gerçekleştirilmişti.

Bugün yurdumuzda kalkınma yöntemi tartışılıyorsa, kimi çevreler Marks'ın en aşırı görüşlerinden, kimi çevreler, liberalizmin «bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler»e varan ucundan medet umuyorlarsa, ve hattâ görüşlerini kabul ettirmek için Atatürk adını öne sürüyorlarsa, bu, Kemalizm'in fikriyatının kâğıt üstüne dökülmemiş olmasındandır. Bu yapılmış olsaydı, görülecekti ki, sadece bugünün değil, yıllarca sonranın sorunları dahi formüle edilmiş çözümleriyle karşımızda durmaktadır.

TÜRK İŞÇİ HAREKETİNİN GÖRÜŞÜ

Türk İşçi Hareketinin her davranışına hâkim olan inanç budur. İster sosyal yönden ister ekonomik yönden olsun, bugün karşılaşılan sorunların halinde Türk-İş'in yolu Kemalizm olmaktadır. Ama, tahrif edilmiş, değiştirilmiş Kemalizm değil, gerçek Kemalizm. Türk-İş bu görüşünü, Yedinci Kongresine sunduğu rapordaki şu satırlarla dile getiriyordu:

«Atatürk'ün sözleri bize her zaman rehber olacak ve geçerliğini daima koruyacaktır. Bizce gerçek Atatürkçülük, bu büyük insanın sözlerinden, niyetlerini sezip, O'nun ulusu için çizdiği yolda yürümektir.»

TÜRK-İS

**HÜRRİYET
VE İSTİKLÂL
BENİM
KARAKTERİMDİR**

ATATÜRK

*Türk Ulusı 10 Kasım'da Ata'sını
anarken, O'na bağlılığını bir
kere daha ilân etti. Atatürk'e
bağlı olmak, devrimlerin
koruyucusu olmak demektir.
Ve Türk İşçi Hareketi Atatürk
devrimlerinin bekçiliğini
en şerefli görev saymaktadır.*

Cenabı Hakka şükürler olsun ki millet üç buçuk yıllık kahramanca bir savaştan sonra kendisini ebediyyen esaret zincirlerine bağlamak isteyenleri mağlûp etmiş ve bağımsızlığa sahip olmuştur.

Bilumum medenî milletler arasında hür ve müstakil olarak milletimizin kendi mevkiini alacağı sulh günleri de inşallah gecikmiyecektir.

Bu mesut günlere ne büyük fedakârlıklar ve zahmetler mukabilinde erişeceğimizi asla hatırdan çıkartmamak ve istikbalde milletin hayatını tehdit edecek tehlikelere düşmemek için, ona göre şimdiden hazırlanmak ve çalışmak, vatanını seven bilcümle millet fertlerinin borcudur.

Filvaki vatanımıza ve istiklâlimize göz dikenlere yalnız askeri bir galebe etmek kâfi değildir. Memleketimiz hakkında istilâ emelleri besleyecek olanların, her türlü ümitlerini kırarak şekilde siyasetten idareten ve iktisaden kuvvetli olmak lâzımdır. Hiç şüphe yoktur ki, ziraat ve ticaretimizin geri olması, memleketimizin ekseri kısımlarının harap ve ahâlinin fakir bulunması, ulaştırma

vasıtalarının mahdud olması, eğitiminin herkese ve her yere lâayıklıya nüfuz edemiyerek sosyal hayatımızın en büyük düşmanı olan cehalet, vesaire gibi sebepler, milletimizi fakir ve zayıf düşürmekten hali kalmamış ve kalmayacaktır. Binaenaleyh kurtuluş ve bağımsızlık için yaptığımız savaşı tamamlamak ve Cenabı Hakkın milletimize verdiği istidat ve kabiliyeti azami derecede geliştirmek ve memleketimize bahşeylediği bilcümle kuvvet ve servet kaynaklarından azami surette faydalanarak zaafiyet sebeplerini ortadan kaldırmak için bundan böyle hiçbir fırsat ve vakit kaybetmiyerek çalışmaya mecburuz.

Ancak bu çalışma senelerle takip ve tatbik edilecek bir programa dayanmazsa başarısızlığa mahkumdur. Objektif olduğu kadar milletimizin âcil ihtiyaçlarına çare bulacak bir programa dayanmayan ıslahat teşebbüsleri şahsî ve keyfî olmaktan kurtulamaz. Bu gibi teşebbüsler, sahipleri olan şahısların değişimleri ile, hattâ şahsî nüfuzlarının azalmasıyla söner gider. Diğer cihetten herhangi bir programın uzun bir çalışma devresine öncü olması için mem-

lekette bilcümle vatanseverler kitlesinin ona yardımcı olması icap eder. Gerçekten büyük bir vatanperverler kitlesinin ıslahat emellerini ihtiva etmeyen bir programın muvaffakiyeti ve devamlı olması ümit olunamaz.

Köylülerimizi ve halkımızı ezen ve fakir düşüren adaletsiz vergilerin ne suretle ıslahı lâzım geleceğine ve ticaret ve ziraat ve sanayimizi geliştirecek maddî, iktisadî tedbirlere ve orman ve maden gibi tabii servetlerimizden kamu menfaati namına daha kolaylıkla istifadeyi sağlamak için ne gibi kanunî ıslahat yapılması lâzım geleceğine, arazi ve emlak temellük hususunda herkes için daha emniyet veridi kanunî değişikliklerin yapılması lâzım gelip gelmeyeceğine,

evkaf umurunun ne surette ıslaha şayan bulunduğu ve memlekette hangi açıdan ne gibi bayındırlık işleri yapılabileceğine ve askerlik müttedini değiştirilmesine velhasıl milletimizi topyekün geri bırakan sebep ve amillerin ortadan kaldırılmasına dair, ihtisas sahiplerinin gösterecekleri olgun düşünceler önemle nazarı itibare alınacaktır. Bu hususta düşüncelerini beyan edecek zevata şimdiden teşekkür ederim. İstiklâl Mücadeleleri esnasında olduğu gibi millî saadetimizi temine matuf olacak çalışma devresinde dahi umum milletin yardımına ve bilcümle aydınların ve vatanperverlerin gösterecekleri işbirliğine mazhar olacağımı ümit ederim.

K. Atatürk

ATATÜRK diyor ki ...

Müstemlekecilik ve emperyalizm yeryüzünden yok olacak ve yerine milletler arasında hiçbir renk, din ve ırk farkı gözetmeyen bir ahenk ve işbirliği çağı hakim olacaktır.

Arkadaşlar, efendiler ve ey millet, iyi biliniz ki, Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müritler, meczuplar memleketi olamaz. En doğru, en hakiki tarikat, medeniyet tarikatıdır.

Hiçbir zafer gaye değildir. Zefer ancak kendisinden daha büyük bir gayeyi elde etmek için bellibaşlı vasıtaadır. Gaye, fikirdir. Zafer bir fikrin istihsaline hizmet nisbetinde kıyamet ifade eder.

Ülkesini, yüksek istiklâlini korunmasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kartarmalıdır.

Efendiler, Milletimiz çiftçidir. Milletin çiftçilikteki çalışmasını asrî iktisadî tedbirlerle azamî hadde ulaştırmalıyız. Köylünün çalışmasının netice ve semerelerini kendi menfaati lehine azamî hadde çıkarmak, iktisadî siyasetimizin esas ruhudur. Binaenaleyh, bir taraftan çiftçinin çalışmasını arttıracak ve devamlı kılacak bilgi, vasıta ve fennî âletlerin kullanma ve yayılmasına ve diğer taraftan onun çalışmasının neticesinden azamî faydalanmasını sağlayacak iktisadî tedbirlerin konmasına çalışmak lâzımdır.

Şimdiye kadar mevcut olan yolsuzluk modern taşıt araçlarının yokluğu, mübadele usullerinin çiftçi aleyhine olması ve hükümet kanunlarının çiftçiye korumaması gibi hususları düzenlemek gerekmektedir. Bu noktada bilhassa tarım ürünlerimizi mümasil yabancı ürünlere karşı himayeye engel olmakla milletimizi bugünkü iktisadî sefaletle mahkûm eden mülga kapitülasyonların fecaatını hatırlamadan geçemem. Malûmunuzdur ki memleketimiz iktisadî teşkilât ve çevre itibarıyla kuvvetli bir halde bulunmuyor-

du. Kişisel iktisat kıymetleri de serbest rekabete mukavemet edebilecek dereceye erişmemişti. Tanzimatın açtığı serbest ticaret devri Avrupa rekabetine karşı kendisini savunamayan iktisadiyatımızı bir de iktisadî kapitülâsyon zinciriyle bağladı. Teşkilât ve kişisel değer açısından iktisat alanında bizden çok kuvvetli olanlar memleketimizde, bir de fazla olarak, imtiyazlı mevkide bulunuyorlardı. Temettü vergisi vermiyorlardı. Gümrüklerimizi ellerinde tutuyorlardı. İstedikleri zaman istedikleri eşyayı, istedikleri şartlar altında memleketimize sokuyorlardı. Bütün iktisadî hayatımıza bu sayede mutlak hâkim olmuşlardı.

Efendiler, bize karşı yapılan rekabet gerçekten çok gayrimeşru, gerçekten çok ezici idi. Rakiplerimiz bu suretle gelişmeye müsait sanayiimizi de mahvettiler. Tarımımızı da iyice yaraladılar. Mali ve iktisadî gelişme ve ilerleyişimizin önüne geçtiler.

Efendiler, artık serbest ve bağımsız bir hayata atılan Türkiye için iktisadî hayatını boğmakta olan kapitülâsyon-

Yurtta topraksız çiftçi bırakılmamalı

Millî ekonominin temeli ziraattir. Bunun içindir ki, ziraatte kalkınmaya büyük önem vermekteyiz. Köylere kadar yayılacak programlı ve pratik çalışmalar, bu makeda erişmeyi kolaylaştıracaktır.

Fakat bu hayatî işi isabetle amacına ulaştırabilmek için ilk önce ciddi etüdlere dayalı bir ziraat siyaseti tesbit etmek ve onun için de her köylünün ve bütün vatandaşların kolayca kavrayabileceği ve severek tatbik edebileceği bir ziraat rejimi kurmak lâzımdır. Bu siyaset ve rejimde önemli yer alabilecek noktalar başlıca şunlar olabilir:

Bir defa memlekette topraksız çiftçi bırakılmamalıdır. Bundan daha önemli olanı ise, bir çiftçi ailesi geçindirebilen toprağın hiçbir sebep ve suretle bölünemez bir mahiyet alması. Büyük çiftçi ve çiftlik sahiplerinin işletebilecekleri arazi genişliği, arazinin bulunduğu memleket bölgelerinin nüfus kesafetine ve toprak verim derecesine göre sınırlanmak lâzımdır.

Köyde ve yakın köylerde, müşterek harman makinaları kullanırmak, köylülerin ayrılamıyacağı bir âdet haline getirilmelidir.

Memleketi, iklim, su ve toprak verimi bakımından ziraat bölgelerine ayırmak icap eder. Bu bölgelerin her birinde, köylülerin, gözleriyle görebilecekleri, çalışmaları için örnek tutacakları verimli, modern, pratik ziraat merkezleri kurulmak gerekir.

Bugünkü devlet idaresinde bulunan çiftliklerin ve bunların içindeki türlü ziraat-sanayi kurumlarının bir kısmı, ziraat hayat ve faaliyetinin bütün sahalarında her türlü teknik ve modern tecrübelerini ikmal etmiş olarak bulundukları bölgelerde en faydalı ziraat usul ve sanatlarını yaymaya hazır bulunmaktadır..

«1937 yılında yaptığı bir konuşmadan.»

lar mevcut değildir. Ve olamaz. İktisadî hayatımızın muayyen amaçlara yönelmesi ve süratle gelişip ilerlemesi için alınacak tedbirler arasında memleketimizde Avrupa rekabeti yüzünden mahvedilmiş ve şimdiye kadar ihmal edilegelmiş olan tarım sanayimizi ihya ve çağdaş iktisat araçlarıyla donatmayı önemle göz önünde tutacağız.

Gerek ziraat ve gerek memleketin servet ve umumî sıhhati bakımından önemi muhakkak olan ormanlarımızı da çağdaş tedbirlerle iyi durumda bulundurmak, genişletmek ve azamî fayda temin etmek esas prensiplerimizden biridir. İktisadî siyasetimizin mühim gayelerinden biri de kamu yararını doğrudan doğruya alâkadar edecek müesseseler ve iktisadî teşebbüsleri malî ve fennî kudretimizin müsaadesi nisbetinde devletleştirmektir. Ezcümle topraklarımızın altında donmuş yatan maden hazinelerini az zamanda işleterek, milletin menfaatine açabilmek de ancak bu usul sayesinde kabilir.

(1922'de TBMM'nin üçüncü yılını açarken)

PARA KRİZİ

Dünya para piyasasında geçen yıl Sterlini ve bir süre sonra da Doları salandıran kriz, Kasım ayı içinde Fransız Frangını etkileyerek, dünyayı yeniden heyecana sürüklemiştir.

Geçen Mayıs ayında Fransa'da başlayan öğrenci ve işçi hareketlerinin Fransız ekonomisi üzerindeki etkilerini yok etmek ve ekonomiyi daha randımanlı bir çalışmaya sokmak için Fransız Hükümetince alınan tedbirlerin gerektirdiği fedakârlıklar bazı sermaye çevreleri tarafından bir köşeye itilmiş, portesi milyarları aşan bir spekülasyona girilmişti. Frankın zayıflaması ve Markın aşırı derecede güçlenmesinin yaratacağı dengelessizlikte milyonlar vurmayı tasarlayanlar, Frankı Mark'la, İsviçre parasıyla ve altınla değiştirerek, dünyayı ciddi bir buhranın eşğine kadar getirmişlerdir.

Frankın değerinin düşmesiyle yüze çıkan ekonomik buhran sonunda 20 Kasım günü bütün borsalar kapanmış, bu arada buhrana çözüm bulmak üzere on büyük Batı ülkesinin Maliye Bakanları ve Merkez Bankaları yöneticileri Bonn'da toplanmışlardır. Amerika, Fransa, Federal Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda, İngiltere, Kanada, Japonya ve İsveç-

ten meydana gelen «On'lar Grubu» aralıksız devam eden görüşmelerden ilk gün olumlu bir sonuç alamamış, ikinci gün ise Frankın değerinin düşürülmesini tavsiye eden bir bildiri yayınlamıştır.

Fransa'ya, çeşitli Merkez Bankaları'nın aracılığıyla «2 milyar dolar tutarında kredi kolaylığı sağlanacağını» belirten ve Fransa'nın malî güçlüklerini azaltmada Uluslararası Para Fonunun da yardımcı olacağını ekleyen «On'lar Grubu»nun Frankın değerinin düşürülmesine ilişkin tavsiyesinin kabul edileceğine muhakkak nazarıyla bakılırken, aksi olmuş, General de Gaulle «devalüasyon tavsiyesini kesin bir şekilde» reddetmiştir.

«EN DRAMATİK TOPLANTILardan BİRİ...»

İkinci Dünya Savaşından bu yana değeri yedi defa değiştirilen Frank'ın bu kez yüzde kaç oranında düşürüleceği tartışılırken, gözler 23 Kasım günü Elysee Sarayı'nda General De Gaulle'in başkanlığında toplanan Fransız Kabinesine çevrilmiştir. Dört saat süren Kabine toplantısı Frankın değerinin düşme oranı hakkında kesin bir rakam almak için bekleyenleri tam bir hayal sükûtuna

uğratmış, Kabine sözcüsü Paul Emile Blanc, «Cumhurbaşkanı De Gaulle'ün kendisini kısa bir bildiri okumakla görevlendirdiğini» bildirerek, şunları söylemiştir:

«Fransa Cumhurbaşkanı 23 Kasım tarihli Bakanlar Konseyi toplantısından sonra aşağıdaki kararın alındığını Fransız ulusuna duyurur: Fransız Frangının şimdiki paritesi korunacaktır. General De Gaulle 24 Kasım saat 19.00'da radyodan Fransız ulusuna hitabedecektir.»

1961'de Cezayir'e «bağımsızlık» verilmesi kararının alındığı kabine toplantısından bu yana yapılan «en dramatik toplantılardan biri» olarak nitelenen bu toplantıda alınan karar bütün dünyada bir bomba tesiri yapmıştır.

24 Kasım pazar gecesi Fransız ulusuna hitaben radyoda konuşan General de Gaulle, Fransız Hükümetinin kararını Fransız ve dünya kamuoyuna şu cümlelerle duyurmuştur:

«... En gelişmiş ülkeler bize, daha da arttırılması mümkün olan ve kendimize ait rezervlere ilâveten, esaslı krediler açmayı teklif ettiler... Üzücü tecrübelerin zorlaması ile, her ülkey!

–lâyet olduğu andan itibaren– spekülasyonun anlamsız ve ani hareketlerinden koruyacak tarafsız ve makul bir para sistemi kurmak hususunda, bütün dünyanın mutabık kalacağı günün yaklaşmakta olduğunu görmekteyiz. Ödeme dengemizi olumlu hale getirmek için ihracatımızın kapasitesini arttıracak, bunu da özellikle ihraç mallarının maliyetini arttıran bazı aşırı vergileri hafifletmek suretiyle tahakkuk ettireceğiz. Devalüasyon bir çare değil, bizi mahva sürükleyecek sadece bir anlık bir suni ferahlama yaratacak ve Fransa'nın çöküşü üzerinde kumar oynayanlara ödenmiş bir prim olacaktır.»

General de Gaulle'ün Frankın değerinin düşürülmesi teklifleri karşısındaki kesin tutumu, Fransa Başbakanı Couve de Murville'in Milli Meclis önünde yaptığı konuşmada daha da açıklık kazanmıştır. Fransa Başbakanı Hükümetin çalışma programını şu üç basit formülle özetlemiştir:

- *Derhal paranın korunmasını sağlamak;
- *Dengeyi kurmak;
- *Ekonomik gelişme yolunda cesaretle ilerlemeye devam etmek.

Konuşmasında «Yegâne çare, her Fransızın varolma şartlarını korumasıdır» diyen Couve de Murville şöyle devam etmiştir:

«... Almış olduğumuz tedbirden başka tedbirler, durumumuzu düzeltme ihtimalini azaltacak, uzun süre ülkemizde ızdıraplara sebep olan, kolay fakat düzensiz para muamelelerine yol açarak, bu karışıklıkların birbirini takip etmesi sonucunu yaratacaktı...»

Fransa Başbakanı bu arada, Hükümetin, fiyatların aşırı bir şekilde artması ile mücadeleye azimli olduğunu, bu alanda hiçbir aşırılığın hoşgörüsü ile karşılanmayacağını belirtmiş, «ücretler üzerinde alınan vergilerin kaldırılacağını» açıklamıştır. Başbakan bu vergileri, «anti-sosyal» ve «anti-ekonomik» olarak nitelmiştir.

Fransız Hükümeti Frank'ı yeniden eski sağlamlığına kavuşturabilmek için aldığı son mali tedbirleri 25 Kasım tarihli Resmî Gazetede yayımlamıştır.

Frank'ın yurt dışına akışını önlemek için alınan kararların başında, Fransızların yurt dışına çıkarabilecekleri paranın kayıt altına alınması gelmektedir.

Bu karara göre, bir Fransız yurttışı yurt dışına çıkarken en fazla 500 Frank karşılığı döviz götürebilecektir. Fransa'da oturan bir kimsenin yabancı bir ülkeye döviz transferi yapması ya da

ödemede bulunması da, Maliye Bakanlığının onayına bağlanmıştır.

Fransa'nın yabancı ülkelerle mali ilişkilerini düzenleyen kararnameye göre, banknot, çek ve transfer edilebilir bonolar gibi ödeme vasıtalarının, Maliye Bakanlığının onayı olmaksızın ithal ve ihracı yasaklanmıştır.

Kararname, iş adamlarının yurt dışına çıkarabilecekleri parayı biraz daha fazla

tutmuştur. Bir turist, yurt dışına 200 Frank ve 200 Franka tekabül eden döviz ve en fazla 500 Frank karşılığı döviz çıkarabilecekken, iş adamları, 2000 Franka kadar döviz alabileceklerdir. Ancak iş adamlarına nakit döviz ödenmeyecek, bu miktar, çek, seyahat çeki, kredi mektubu ya da transfer şeklinde verilecektir.

Öte yandan Fransa Başbakanı Ulusal Mecliste yaptığı konuşmada 1969

Kriz günlerinde Paris Borsasının kapalı kapıları önünde bekleyenler Frank'ın sallanmaya başlamasını izleyen ilk hafta içinde bütün borsalar kapatılmıştır.

General De Gaulle ve Başkan Couve de Murville Gaulle'in tüm dünyada hayret uyandıran "Frank'ın değerinin korunacağı" yolundaki kararının nedenlerini Başbakan Murville Ulusal Meclis'te açıkladı

içinde Pasifik'te yapılması tasarlanan nükleer denemelerin iptal edildiğini, «concorde» projesi için öngörülen donatım kredilerinin de yüzde 60 oranında kısıldığını açıklamıştır.

FRANSA HÜKÜMETİNİN ALDIĞI TEDBİRLER

Fransa Devlet Başkanı General De Gaulle'in, Fransız Frank'ını devalüe etmeme kararı dünyada tam bir şaşkınlık yaratmış, bazı ülkeler kararı «cesur bir adım» olarak nitelerler ve desteklediklerini belirtirlerken, diğer bazıları bu tutumun dünya para piyasasını pek yakın bir gelecekte yeni tehlikelere iteceğini ileri sürmüşlerdir.

Birleşik Amerika Maliye Bakanı Henry Fowler bir televizyon mülakatında, De Gaulle'in kararının Amerika'da büyük bir memnuniyet uyandırdığını söylemiş, «... Frank'ın aşırı bir şekilde devalüasyonunun, büyük Batılı ülkeler arasındaki rekabeti ciddi bir şekilde tehdit edeceğini» öne sürmüştür.

Amerika'nın görüşüne göre, Fransa, sıkı mali tedbirler almadan devalüasyon yolunu tercih etseydi, uluslararası mali durum tam bir keşmekeşin içine yuvarlanacak, doğan zincirleme tepki, bazı ülkeleri daha devalüasyon yoluna iterek «... dünyayı zincirleme devalüasyon akı-

manın dar milliyetçilik günlerine döndürecekti...»

İsviçre'de ise bankerler De Gaulle'in mali tedbirlerini memnuniyetle karşılamışlardır. Fakat bunlardan bazılarının görüşüne göre, tedbirlerin Fransız Frank'ında yapılan spekülasyonu tamamen durdurması «beklenemez». Son 15 gün içinde Fransa'dan Batı Almanya'ya akan bir milyar dolara yakın paranın yeniden Fransa'ya «dönebileceğine» de pek ihtimal verilmemektedir.

KARARIN DİĞER ÜLKELERDE YARATTIĞI TEPKİ

Belçika'da Başbakan Gaston Cyskens, para buhranının ancak Fransa'nın almağa karar verdiği sert ekonomik tedbirlerin «eksiksiz» uygulanması şartıyla yatışabileceğini söylemiştir. İngiltere'nin Sterlin gücüne düştüğü vakit buna benzer bazı tedbirler almağa çalıştığını, fakat bir başarı sağlayamadığını hatırlatan Başbakan, De Gaulle'in televizyon konuşmasını da yorumlayarak, «Sayın Başkanın sözleri, Fransa için, bir ekonomik ve mali rehabilitasyon politikasının başlangıcıdır. Ancak, bu politikanın başarılı bir şekilde yürütülmesi, büyük gayret sarfına bağlıdır» demiştir.

Bonn'da ise Maliye Bakanı Franz Josef Strauss televizyonda yaptığı bir konuşmada şunları söylemiştir:

«Fransa'nın, Frank'ı devalüe etmeme kararına saygı gösteriyoruz. Generalin kararını saygı ile karşıladım. Güç bir yolu seçtiler ve biz de bu yolda kendilerine yardımcı olmaya çalışacağız.»

Elysee Sarayından yayımlanan bildiri üzerine bir demec veren, Batı Almanya

Buhrana çözüm bulmak için on büyük Batı Ülkesinin Maliye Bakanları ve Merkez Bankası yöneticileri Bonn'da toplandılar. İlk gün olumlu sonuç alamayan Bankalar daha sonra Frank'ın

değerinin düşürülmesini tavsiye eden bir bildiri yayımladılar. Bildiri, sorunun haltinde önemli bir adım olarak nitelendiye de, sonuç değişmedi. Resimde Maliye Bakanları toplu halde.

İstihbarat Bakanı ve Hükümet sözcüsü Gunther Diehl ise şunları söylemiştir:

«Batı Alman Markının değerinin yükseltilmemesi için Bonn hükümetinin Alman dış ticaretinde aldığı tedbirler nasıl yedek tedbirler ise, Frangın paritesinin korunması kararı da aynı çeşitten yedek bir tedbirdir.»

Batı Almanya Merkez Bankası Genel Müdürü Karl Blessing, frangın değerinin düşürülmemesi kararını «Biraz şaşırıdım» sözleriyle karşılamış, şimdi Fransa'nın alacağı öbür tedbirlerin beklenmesi gerektiğini söylemiştir.

Blessing, General de Gaulle'ün verdiği kararın «Egemen bir devletin ne siyasi, ne de teknik alanda eleştirilmesi mümkün olmayan bir karar» olarak nitelenmiş ve demiştir ki:

«Fransız frangının değerinde bir değişiklik yapılmaması ne Batı Alman markını, ne de Batı Avrupa'nın öbür ülkelerinin paralarını tehdit ediyor. Ancak, Batı Almanya hükümeti spekülasyona ve Fransız frangı ile öbür dövizlerin Batı Almanya'ya akışına karşı tedbirler almak zorundadır.»

Blessing, Fransız hükümetinin bir yandan ithalatı son derece kısıtlayan tedbirler alırken, öte yandan da ihracatı büyük

“Wilson, Mark’tan elini çek!” “Wilson İngiliz olarak kalmakta devam et!”, “Strauss ve Schiller Mark’m katili olmayın!” sözleri Almanya’da kriz sırasında Mark’ın değerinin korunması isteğiyle yapılan gösterilerde dikkati çekiyordu

ölçüde artıran tedbirler almak zorunda kalacağı görüşünü belirtmiştir.

General de Gaulle'ün kararının Bonn hükümetini sıkıntılı bir duruma soktuğu anlaşılmaktadır. Buna sebep Kiesinger-Brandt kabinesinin Parlamentoda desteksiz kalmalarıdır. Çünkü Parlâmento Fransız frangının değerinde değişiklik olacağını hemen hemen kesinleşmiş sanıyordu. Parlâmentonun toplanarak, mar-

kın değerinde bir yükselişi önlemek üzere, «ON’lar» toplantısında teklif edilen ve Bonn hükümetinin de kabul ettiği ithalatı kolaylaştırıcı, ihracatı kayıtlıyıcı tedbirleri görüşecekti.

HOLLANDA’DA MEMNUNİYET...

Hollanda Maliye Bakanı Hendrik Witteveen, Fransa’nın «ödeme dengesini

ICFTU’nun görüşü

«PARADA İSTİKRAR SAĞLANMALI...»

94 ülkeden 65 milyon işçiyi saflarında toplayan Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu geçtiğimiz ay içinde bir bildiri yayımlayarak son para buhranı sırasında alınan «himayeci tedbirlerin dünya istihdam durumunu ve kitlelerin yaşama standardını tehdit edeceğini» öne sürmüştü, «işçi temsilcilerinin de katılacağı bir uluslararası para konferansının acilen yapılmasının gerekli olduğunu» belirtmiştir.

Kısa aralarla son 12 ay içinde uluslararası para sisteminde meydana gelen güçlüklerin dünya ekonomisinde istikrarı bozduğunu belirten ve bu durumun tam istihdamın muhafazasını imkânsız hale sokacağına işaret eden ICFTU, bildirisinde, parada istikrarı sağlamaya ilişkin tekliflerini şöyle sıralamıştır:

«... Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomik kalkınmasını kolaylaştıracak ve hızlandıracak bir para reformunu yıllardır şöyle özetlemiştir: Her zaman için yeterli miktarda uluslararası likiditeyi garanti altına alacak bir mekanizma ile para sisteminde reform yapılmalıdır. Bu mekanizma ödemeler dengesinde zaman zaman ortaya çıkacak güçlükleri, himayeci ve deflasyonist tedbirlere başvurmağa ihtiyaç bırakmaksızın ortadan kaldırmalıdır.»

Himayeci ve deflasyonist tedbirlerin, bu tedbirlere başvuru- rulan ülkelerde istihdam durumunu ve hayat pahalılığını olumsuz yönde etkilediğini ve özellikle uluslararası ticaretin genişlemesini önlediğini öne süren Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu «bu durumdan en çok gelişmekte olan ülkeler zarar görmektedir.» demektedir.

ICFTU bildirisi, mümkün olan en kısa zaman içinde bir uluslararası konferansın yapılması ve bunda mutlaka işçi kuruluşlarının temsilcilerinin de katılması isteğiyle son bulmaktadır.

FRANSIZ SENDİKALARI DE GAULLE’ÜN KARARINI DESTEKLİYOR

Öte yandan Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu üyesi Fransız İşçi Sendikaları (İşçi Gücü) Konfederasyonu Genel Sekreteri Andre Bergeron, General de Gaulle’ün «Frank’ın devalüe edilmeyeceği yolundaki kararını memnunlukla karşıladıklarını» açıklamıştır. Para buhranının Mayıs ve Haziran aylarında Fransa’da patlak veren işçi hareketlerinin bir sonucu olduğu yolundaki görüşleri reddeden Bergeron, para buhranının çözülmesinde ülkelerin birbirleriyle yakın bir işbirliği yapmaları gereğine de dikkati çekmiştir.

Fransa Başbakanı Couvre de Murville Başbakan Murville, Fransa Mili Meclisi önünde yaptığı konuşmada Frank'ın

değerinin korunacağını belirtti ve şöyle dedi : "Yegane çare her Fransızın varolma şartlarını korumasıdır.....",

düzeltebilmek için aldığı cesur kararları» memnurlukla karşıladığını söylemiştir.

İngiltere Maliye Bakanı Roy Jenkins Avam Kamarasında son mali buhran konusunda cereyan eden görüşmeler sırasında, General de Gaulle'ün Frank'ı devalüe etmeme kararına değinerek, «...Fransız yöneticilerinin cesaretlerini hayranlıkla karşılamalı ve başarılarını temenni etmeliyiz» demiştir.

Öte yandan Londra'nın en yetkili çevreleri Fransız Hükümetinin Frankın değerini değiştirmeme kararını «Onlar Grubu» toplantısı sonunda yayımlanan bildiriyle bağdaşmadığını öne sürmektedirler. Ancak, yine aynı çevreler, Fransa'nın kararının «Onlar Grubu» ve Uluslararası Para Fonu tarafından Fransa'nın eline verilecek kredide herhangi bir değişikliğe yol açmayacağını belirtmektedirler.

Güney Afrika Maliye Bakanı Nicholas Dieterich de verdiği demeçte, Fransız Hükümetinin kararının uluslararası para bunalımını «hızlandırarak» nitelikte olduğunu iddia etmiştir.

FRANSIZ SENDİKALARI DE GAULLE'ÜN KARARINI DESTEKLİYOR

Fransız Frank'ın paritesinin korunması kararı, Brüksel'deki Avrupa Ortak Pazarı çevrelerinde «sevinçle» karşılanmıştır. Bu çevreler, Frank'ın değerinde

bir değişikliğin mutlaka gerekli olmadığını belirtmekte ve Fransa'nın ekonomik durumunun kötü olmadığını ileri sürmektedirler. Yine bu çevreler, Frank'ın paritesinin korunmasının, bir devalüasyonun özellikle tarım alanında getireceği çeşitli sakıncalardan «Altılar»ı kurtaracağını belirtmektedir.

Federal Almanya Maliye Bakanı Josef Strauss, Fransız Hükümetinin Frank'ın devalüe edilmeyeceği yolundaki kararına karşı saygılı olduklarını belirtti ve "güç bir yolu seçtiler, biz de kendilerine yardımcı olmağa çalışacağız " dedi. Resimde 3. Strauss

Türkiye
Maden
İşçi
Sendikaları
Federasyonu
Yönetim
kurulu
açıklıyor:

Türk ekonomisine suikast

Tabii servetler ve kaynakları, Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir.

ANAYASA
madde
136

“ Türkiye'nin yeraltı servetlerini teşkil eden ve halen Devlet eliyle işletilmekte olan madenlerimizin özel teşebbüse peşkeş çekilmesi için hazırlanan oyun sahneye konulmuştur. Belli kişilere çıkar sağlamak amacıyla hazırlanan plânın ilk safhası, şu anda Murgul, Küre ve Espiye Bakır İşletmelerinde uygulanmaktadır. ”

Türkiye Maden İşçi Sendikaları Federasyonu Yönetim Kurulu, 12 Kasım 1968 günü başlayan ve üç gün devam eden toplantısında, madenlerimizin durumunu gözden geçirmiş, yeraltı servetlerimizin karşı karşıya bulunduğu büyük tehlikeyi önlemek için gerekli her mücadelenin yapılmasını kararlaştırmıştır.

Federasyon bu konuda şu bildiriye yayınlamıştır:

«Yurdumuzda sayısı yüz bine yaklaşan maden işçilerini temsil eden Maden İşçileri Federasyonu, Türk ekonomisinin büyük bir suikaste uğratılmak istendiğini

kamuoyuna duyurmayı bir görev bilmektedir.

Türkiye'nin yeraltı servetlerini teşkil eden ve hâlen devlet eliyle işletilmekte olan madenlerimizin özel teşebbüse peşkeş çekilmesi için hazırlanan oyun sahneye konulmuştur.

Madenlerimizin işletilmesi konusunda bugüne kadar edinilmiş tecrübelerin ışığında hareket eden Türkiye Maden İşçileri Federasyonu, yeraltı servetlerinin ve yurt ekonomisinin korunması için tek çıkar yolun, madenlerin devlet eliyle işletilmesi olduğunu bugüne kadar defalarca açıklamıştır.

Özel teşebbüs eliyle işletilmekte olan madenlerimizde, fazla kâr sağlanması amacıyla, yeraltı servetlerinin heder edildiği bugün artık inkâr edilmez bir gerçek olarak ortadadır. Öte yandan, özel teşebbüsün aynı görüşle, çalıştırdığı işçilerin hakkını vermediği, hattâ gasbettiği Federasyonumuz tarafından defalarca açıklanmıştır.

Belli kişilere çıkar sağlamak amacıyla hazırlanan planın ilk safhası, şu anda Murgul, Küre ve Espiye Bakır İşletmelerinde uygulanmaktadır.

Etibank'a ait olan Murgul, Küre ve Espiye Bakır İşletmeleri, «Karadeniz Bakır İşletmeleri A. Ş.» adı ile kurulan

mekte olan bakır cevheri bundan sonra, Samsun'a nakledilecek ve burada kurulacak tesislerde izabe edilecektir. Bu suretle belki birtakım nakliyeciler aşırı kazançlar sağlayacak, fakat bakırın maliyeti de yükseleceği için, bundan doğacak büyük zarar gene işçinin ve halkımızın sırtına yüklenecektir.

Murgul'da bulunan asit fabrikasının tevsi edilmek suretiyle, ihtiyacı karşılar yazabilecek üretim yapması mümkündür. Buna karşı, yeni şirket Samsun'da bir asit fabrikası kurup, Murgul'daki fabrikayı âtil duruma getirme kararındadır.

Bir yandan doğunun kalkınması için çalışılacağı vaadedilirken, öbür yandan,

tilmesini sağlayacakları için, yeraltı servetimiz de heba olmaktan kurtulsun.

Eğer bu teklifimiz kabul edilmezse, ekonomik şartların sonucu olarak böyle bir şirketin kurulduğu yolundaki iddialar da kamuoyu önünde iflâs etmiş olacaktır.

Bakır madenlerimizin karşı karşıya bulunduğu tehlikenin yakın bir gelecekte, cıva madenlerimizin başına da geleceği, yapılmakta olan çalışmalardan anlaşılmaktadır.

Etibank'ın sahip bulunduğu cıva işletmeleri de yine belli kişilere kazanç sağlamak için özel teşebbüse devredilmek istenmektedir.

Bütün bunların yanı sıra, asıl görevi maden aramak olan Maden Tetkik Arama Enstitüsü de görevini yapmaktan alıkonulmakta ve maden aramaları özel şirketlere yaptırılmaktadır. Yanlış raporlar veren bu şirketler, Etibank'ın gerekli yatırımları yapmasını önlemekte, verimli maden alanlarının özel teşebbüsün eline geçmesini sağlamaktadırlar.

İŞÇİNİN SAĞLIĞI KONUSU

Ereğli Kömür İşletmelerinde çocuk doktoru, olmadığı için iki ayda 103 işçi çocuğu ölmüştür. Bu yavruların vebalini taşıyacak hiçbir makam çıkmamakta ve bölgeye hâlâ bir çocuk doktoru getirilmesi sağlanamamaktadır."

Yeraltında sarfedilen bu emeğin karşılığını kim alacak? Devlet mi, üç-beş kişi mi?

bir özel şirkete devredilmektedir. Hissenin %51'ine Etibank dışındaki kuruluş ve kişilerin sahip olacağı şirket, devletin her yıl sağladığı 100 milyon liraya yakın kâra göz dikmiştir. «İktisadi bir görüş»ün uygulaması olarak ilân edilen bu gayri iktisadi devir işlemi, aslında devletin gelirini belli kişilere aktarmak gayesi taşımaktadır.

Karadeniz Bakır İşletmeleri A. Ş. Murgul, Küre ve Espiye bakır işletmelerine el koyduktan başka, bu işletmelerdeki işçilerin yarısını da açıkta bırakacaktır. Etibank'la yeni şirket arasında yapılan anlaşmaya göre, madenlerin devrinden sonra, şirket, şu anda bu işletmelerde çalışmakta olan işçileri yeniden çalıştırıp, çalıştırmamakta serbest olmaktadır. Bu suretle, işçinin en tabii hakkı olan iş güvenliği hakkı da ortadan kalkmaktadır.

Bugüne kadar Murgul'da izabe edil-

doğu bölgesinde tüten tek bacanın söndürülmek istenmesini, doğu bölgesi halkına karşı yapılmış en büyük haksızlık sayıyoruz.

Yurdumuzdaki diğer bakır işletmeleri de Murgul, Küre ve Espiye'den sonra özel teşebbüse devredilecek ve bu suretle memleketimizin en değerli, en büyük kârları sağlayan maden işletmeleri devletin elinden çıkmış olacaktır.

Maden İşçi Sendikaları Federasyonu olarak teklif ediyoruz ki:

Bakır maden işletmesi için yeni şirket kurulmasının lüzumlu olduğunu iddia edenler, eğer görüşlerinde samimi iseler, bu görüşü belli çevrelere çıkar sağlamak için savunmuyorlarsa, şirketin hisselerinin maden işçilerine satılmasını kabul etsinler; hisseler, işçinin satın alabileceği şartlarla satışa çıkarılsın. Ve bu suretle, şirketin yönetiminde söz sahibi olacak işçiler, madenlerin verimli işle-

İşçilerin, özellikle maden işçilerinin en önemli meselesi olan sosyal güvenlik ve işçi sağlığının korunması, doktor eksikliği yüzünden gerçekleştirilememektedir.

İktisadi Devlet Teşekkülleri mevzuatın aksaklığı yüzünden yeterli ücreti ödeyemedikleri için, çalıştıracak doktor bulunamamakta, bu yüzden de işçiler ve aileleri ya hayatlarını kaybetmekte, ya da ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadırlar.

Zonguldak'ta, Ereğli Kömür İşletmesinde, çocuk doktoru olmadığı için iki ayda 103 işçi çocuğu ölmüştür. Bu yavruların vebalini taşıyacak hiçbir makam çıkmamakta ve eşi ender görülür bir sorumsuzluk örneği içinde, bölgeye, hâlâ bir çocuk doktoru getirilmesi sağlanamamaktadır.

Aynı şekilde, doktorsuzluk yüzünden, işçiler çoğu yerde göz göre göre

ölüme terkedilmekte, ya da Murgul, Küre ve Ergani'de olduğu gibi, ağır yaralı yahut ağır hasta olarak en yakını yüzlerce kilometre uzaklıkta olan doktora götürülürken hayatlarını kaybetmektedirler.

Öte yandan Sosyal Sigortalar Hastaneleri yeter sayıda doktor çalıştırmamakta, işçilerin bakım ve tedavisine bile yetmeyen doktor sayısı, işçi eş ve çocuklarının da sigortadan yararlandığı bölgelerde bütünü yetersiz kalmaktadır.

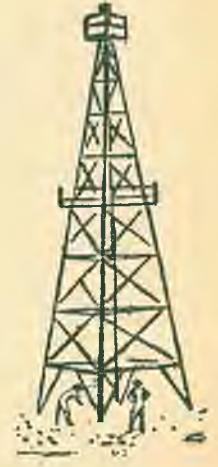
Sosyal Sigortalar fonlarının özel teşebbüse imkân sağlamak için kullanılması yerine, asıl fonksiyonunu gerçekleştirmek üzere işçi sağlığının korunmasında kullanılması gerekmektedir.

Bir yandan İktisadi Devlet Teşekküllerini bağlayıcı mevzuatta değişiklik yaparak, gerekli miktarda doktor çalıştırılması imkânlarının sağlanması, öbür yandan Sosyal Sigortalar Kurumu hastahanelerindeki doktor eksikliklerinin derhal tamamlanması, işçi sağlığının korunması için ilk ve temel şarttır. »

Petrol - İş Sendikası Başkanlar Kurulu bildiri yayınladı:

Petrol Ofis mutlaka millileştirilmeli

Ülkemizin iki milli petrol kurulusundan biri olarak milletçe üzerine titrediğimiz Petrol Ofisi, gittikçe artan bir hızla gayrimilli bir politikaya yönelmiştir. Milli menfaatlere aykırı biçimde işletilen milli sermaye millilik vasfını yitirmiş demektir.

Türkiye Petrol-İş Sendikası Merkez Yönetim Kurulu ile şube başkanlarının ortaklaşa yaptıkları Başkanlar Kurulu toplantısı sonucunda bir bildiri yayın-

lanarak «Yabancı şirketlerden önce Petrol Ofisi derhal ve mutlaka millileştirilmelidir» denilmiştir.

Yurt ve sendikal konular üzerinde görüşmelerin yapıldığı toplantıdan sonra yayınlanan bildiri aynen şudur:

«Ülkemizin iki milli petrol kurulusundan biri olarak milletçe üzerine titrediğimiz Petrol Ofisi, gittikçe artan bir hızla gayrimilli bir politikaya yönelmiştir. Yabancı şirketlere oranla, bir yıl öncesine kadar muntazaman yükselen satış grafikleri, bir yıldır duraklama devresine girmiştir. Milli petrol satma istek ve endişesi içinde kıvranan Benzin İstasyonu sahibi firmalar, bu süre içinde Genel Müdürlüğün çıkardığı sürekli zorluklar yüzünden, yabancı petrol satmayı daha yararlı bulacak bir ortama itilmişlerdir.

3500 Petrol Ofisi işçisi arasında devamlı ve sürekli ikilikler yaratılmış, bir çok işçi ızdıraplı ve yıpratıcı sürgünlere gönderilmiştir. Milletın paraları culus dağıtılırcasına Sarı sendikalar yaratmaya sarfedilmiş suistimal söylentileri ayyuka çıkmıştır.

Bütün bu ulusal felâketin tek sorumlusu Genel Müdür Ziyat Karapazar'dır. Hükümetin adamı olmakla övünerek Genel Müdürlük koltuğuna kurulan Karapazar, bugün hükümete ve onun bir üyesi olan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanına karşı dahi isyan halindedir. Yakında mutlaka Genel Müdürlükten uzaklaştırılacağını düşünen Ziyat Karapazar'ın gider ayak Ofisi tamamen çıkmaza sokmaya çalıştığı ve böylece gelecek özel çalışma hayatında kendisine yatırım yapma gay-

Maden İşçi Sendikaları Federasyonu Yönetim Kurulu bildirisinde üzerinde önemle durulan hususlardan birisi de, işçi sağlığı konusu. Maden işçileri doktorsuzluktan acı acı yakınıyor. İşçi ve işçi ailelerinin sağlığına hiç önem verilmediğini belirten maden işçileri, ağır yaralı işçilerin yüzlerce kilometre uzaklıktaki doktorlara götürülürken hayatlarını kaybettiğini belirtiyorlar.

Bu konudaki yakınmalar yerden göğe haklıdır. Hatta, maden işçileri daha da sert konuşsalar, onları hiç kimse kmayamaz. Çünkü az gelişmiş bir ülke olan yurdumuz, bir tek konuda dünyada birinci gelmektedir: maden kazalarında kaybedilen işçi sayısında.

Madenlerde bir yandan tedbir alınmaz, öbür yandan kanunun açık hükmüne rağmen doktor bulundurulmaz.

Elbette maden işçileri bu konuda tedbir alınmazsa, yakın bir gelecekte çok daha sert konuşacaklardır.

retinde olduğu apaçık meydandadır. Milli menfaatlere aykırı biçimde işletilen milli sermaye, millilik vasfını yitirmiş demektir. Yabancı şirketlerden önce, Petrol Ofisi derhal ve mutlaka millileştirilmelidir.

ATAŞ'IN DURUMU

Ülkemizde Mobil, Shell ve BP gibi üç yabancı şirketin ortaklaşa sahip bulunduğu ATAŞ Rafinerisinde, sendikamız tarafından yürütülen Toplu Sözleşme müzakere safhaları gözden geçirilmiştir.

Kurulumuz Petrol-İş'in gerçekçi bir politika içinde olduğunu görerek aynen onaylamıştır. Ancak Ataş işverenlerinin tutum ve davranışlarının yürürlükteki yasalara aykırı olduğunu da tesbit etmiştir. Nitekim müzakereler uyuşmazlığa dönmüş ve Uzlaştırma Kurulu, 6. oturumunu yapmış olduğu halde, bir anlaşma ihtimali belirmemiştir. Ataş alışlagelmiş usul dışında ve ilk oturumda, müzakereleri uyuşmazlık haline getirmiştir, Anayasa'ya herşeyi ile bağlı olan Petrol-İş'in Toplu Sözleşme düzeninin hırpalanmasına tahammülü yoktur. Gereksiz tavizlerle sözleşme yapılamayacağını da belirtmek isteriz.

Tartışmaların yeteri kadar uzadığı kanısında olan Kurulumuz, Uzlaştırma Kurulu derhal bir anlaşma imkânı bulamadığı takdirde, Petrol-İş toplumunun maddi ve manevi bütün gücü ile Ataş için kesin tedbirler alınmasına oybirliği ile karar vermiştir.

Bir anlaşma sağlanmasından ümitlerini yitiren, Petrol-İş Sendikası Mobil, Shell ve BP şirketlerini de bu ümitsizliğin sorumluları arasında saymaktadır. Bu şirketler gelişen ülkemiz şartlarını anlamakta ısrar etmektedir. Yasaların, gerçeğin ve hakkın savunucusu olarak Petrol-İş, sabrının sonuna gelmiş olmasına rağmen Uzlaştırma Kurulunun nihai kararını sabırla beklemeyi de sendikal bir görev bilmektedir. Kurul kararına göre hareket edilecektir.

PETROL-İŞ ULUSLARARASI FEDERASYONDAN ALDIĞI YARDIMI İADE ETTİ

Gelişme çabasındaki her gelişmemiş devlet yada müessesenin, mutlaka, dış yardıma ihtiyacı olacaktır. Ancak asılan, bu yardımların, iç işlerine bağımsızlığı yitirici müdahale pahasına alınmaması ve en kısa zamanda iade edilebilmesidir.

Petrol-İş, Türk-İş ve DİSK üyesi hemen bütün sendikalar gibi, üyesi bulunduğu Uluslararası Petrol ve Kimya İşçileri Federasyonu (IFPCW)ndan 1963 yılında 15 bin dolar yardım almıştır.

Bugün dış yardıma ihtiyaç duymayacak bir gelişime erişmiş olan Sendikamız, söz konusu 15 bin doları bu Uluslararası teşekküle iadeyi önde gelen görevi saymış ve parayı son kuruşuna kadar iade etmiştir.

Diğer sendika ve müesseselerin de aynı duruma gelmeleri ve aynı yola gitmeleri samimi dileğimizdir.

SOSYAL KANUNLAR BU DEVRE DEĞİŞTİRİLMELİDİR

274 Sayılı Sendikalar ve 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunlarının Türk çalışma hayatını huzursuz kılan, çelişme ve huzursuzluklar doğuran yanları seçimlerden önce mutlaka değiştirilmelidir. Türk-İş'in görüşüne uygun tasarılar, en kısa zamanda kanunlaşmalıdır. Böylece, Türk çalışma hayatı özgürlük adına özgürlüğü baltalayan sendika enflasyonundan ve kanunsuz işgallere yol açan hukuk oyunlarından kurtarılmalıdır. Bu yasalar değişmedikçe, işyerlerinde gelişen huzursuz ve sorumsuz anarşinin önlenmesi mümkün değildir. İşyerlerinin, aşırı sağ ve aşırı sol propagandalarına müsait ortamının sosyal kanunlar değişmedikçe, demokrasi adına tehlike olmaya devam edeceği yolundaki endişemiz kuvvetlidir.

EMEKLİLİK YAŞININ İNDİRİLMESİ

Anayasamızın şeklini çizdiği Sosyal Devletimizde, sosyal adaletin yanında bütün müesseselerimizde yerleşmiş sosyal güvenlik tedbirleri tam olmadıkça, o Anayasa'ya saygı gösterildiği ve de onun tasatamam uygulandığı iddia edilemez.

En önemli sosyal güvenlik unsurlarından biri de, çalışanların, çalışamaz duruma geldikleri devrede yaşama olanaklarına sahip kılınmalarıdır. 55 yaşını dolduran ya da Sosyal Sigortalar Kurumuna 25 yıl prim ödemiş olan çalışan insanlara, Sosyal Sigortalar Kurumunca emekliye ayrılma hakkı mutlaka tanınmalıdır. İşçinin emekli aylıkları da, son ücretinin % 70'ine ulaştırılmak ve bu suretle sefaleti değil, insanca yaşamanın devamını sağlamaktır. Bu suretle Sosyal güvenliğin yanı sıra hem işyerleri yaşlı ve verimi azalmış işgücünden en adaletli ve insancıl ölçülerle kurtulmuş olacak, hem de sokakta gezen genç ve daha verimli atıl işsiz kitleye yeni iş sahaları açılacaktır.

AŞIRI SAĞ VE AŞIRI SOL

Az gelişmiş ülkemizin çabuk ve hızlı kalkınmaya ihtiyacı vardır. Çabuk ve hızlı kalkınma da, gücünü yurt ve insan sevgisinden alan milli birlik ruhu ile olur.

Siyasal ve ekonomik sistemi demok-rasi ve hürriyet temeline dayanan bir ülkede, sağ ve sol görüşler olacaktır. Ancak, bu ülke insanların kendisi gibi düşünmeyenlerin fikrine de saygılı olması, gene demokrasi ve hürriyetin vaz geçilmez şartıdır. Karşı görüşlere düşman, o görüşleri savunanları vatan haini görmek ve göstermek, hele bunu kanun dışı gösteri ve tecavüz biçimine dökmek, demokrasi ve hürriyetin temelini dinamitlemek demektir.

Kişî ve kuruluşların görüş ve isteklerini kamuya iletmeyi amaç güden ve kanun sınırları içinde kalan gösterilerde bulunması, rejimin temel niteliği yönünden ne derece olağansa, kanun dışı tecavüze ve milli birliği yıkmaya matuf hareketler de o derece zararlı ve tehlikelidir.

Her etkinin tepki doğuracağı sosyolojik bir kuraldır. Aşırı sağ ve aşırı sol etki ve tepki hareketleri, bir noktada yasaları aşan çatışmaya ulaşırsa, ülkemiz ızdıraplı ve sonucu belirsiz çıkmazlara sürüklenebilir. Bu da demokrasi ve hürriyeti yitirmek demektir. Bu sebeple, ister sağdan, ister soldan gelsin, her kanun dışı hareket meşru fakat en kesin şekilde önlenmelidir.

ATATÜRKÇÜLÜK

Türk milleti ve Türk işçisi, büyük Atatürk'e ve devrimlerine sarsılmaz bir inançla bağlıdır. Siyasi partiler ve doktrin, müesseselerin Milletin bu yüce duygusunu istismara son vermelidir. Atatürkçülüğü, tam bağımsız Cumhuriyete bağlılık ve Türk Milletini en kısa yoldan kalkınma ve refaha ulaştırma ilkesi olarak anlıyor ve kabul ediyoruz. Bu anlamı ile Atatürkçülük, bir araç değil, amaçtır. Bu kutsal amaca ulaşma yolunda farklı siyasal görüşleri savunmak demokrasinin en doğal gereğidir. Onun, belirli bir devrede, belirli dünya şartları içinde yaptığı konuşma ve uygulamaları, katı ve değişmez siyasal görüşlere bağlamak tek kelime ile onu istismar etmek demektir. Hele onun fikirlerini gene onun kurduğu rejimi yıkmaya vasıtası yapmaya çalışmak büyük ihanettir. Mustafa Kemal Atatürk'ün biz Atatürk çocuklarına emanet ettiği lâik, demokratik, sosyal ve bağımsız Cumhuriyeti ve ona şekil veren Anayasa Rejimini değiştirmeye kimsenin gücü yetmeyecektir.»

Keban

Madalyonun öteki yüzü

Keban ulusca benimsenilen, kalkınmada ümit bağlanan bir eser. Ama onun önemi, yapımında, emeğin istismarına, yurt çıkarlarının apaçık çiğnenmesine göz yumulmasını gerektirmemeli...

Geçtiğimiz ay içinde Keban barajı, isminden, iki ayrı nedenle, ama bugüne kadar olduğundan farklı bir şekilde bahsettirdi.

Keban Barajından bugüne değin her bahsedilişte, Anadolu'nun bu barajla büyük bir güç kaynağına kavuşacağı, bu barajın kalkınma hamlemizin temel unsurlarından biri olduğu söylenir ve bir an önce tamamlanması temenni edilirdi. Bu kez, Keban barajı ismi, ilk olarak, burada ilân edilen grev ve ikinci olarak da toprakları baraj sahasında kalacak arazi sahiplerinin iskânıyla ilgili çalışmalar yüzünden tamamen değişik şekilde duyuldu, tartışmalara yol açtı.

GREV

Keban Barajı inşaatım yapmakta olan Fransız - İtalyan ortaklığındaki firma Yapı-İş Sendikası'nın toplu sözleşme çağrısına ve uzlaştırma kurulu kararına uymayınca, sendika 20 Kasım günü greve başladı.

Grevin başlamasıyla birlikte, bölgede çok sıkı güvenlik tedbirleri de alındı. Bu güvenlik tedbirlerinin alınışı bo-

şuna değildi. Çünkü, inşaatı uzun süreden beri Türk işçilere karşı görülmemiş bir baskı yapılıyor, yabancı işçilere tanınan imkânlarla karşı, Türk işçilerin kanunî hakları dahi verilmek istenmiyordu. İlgililer, bu durumu bildikleri için, herhangi bir olayın çıkabileceği düşüncesiyle grev yerine normalin üstünde güvenlik kuvvetleri sevk etmeyi uygun buldular. Oysa, aynı yetkililer, grevden önce, Türk işçilere baskı yapıldığı şikâyetlerini aynı ciddiyetle ele almıyorlardı.

Grevin başlamasından beş gün önce, bir de grev oylaması yapılmış, oylamaya katılan Türk işçilerin tamamı greve «evet», yabancı işçilerin hepsi de «hayır» oyu vermişlerdi.

Yabancı işçiler, yaptıkları mukavele uyarınca, grev süresince çalışmasalar dahi ücretlerini, iki saat fazla mesai yapmış telâkki edilerek alacaklardır. Bu suretle grevin bir ay devam etmesi halinde bu yabancı işçilere ödenecek para 1 milyon 790 bin lirayı bulmaktadır. Sendikanın

Kebanda başlayan grev dolayısıyla, bölgeye çok sayıda güvenlik kuvvetleri gönderildi. Bu, işçisine haksızlık yapmış olanların, hesap gününde telaşlanmalarının bir sonucu. Yukarıdaki resimde, yolun sağ tarafında görülen araçlar, polislerin otobüsleridir.

işçilere istediği ücret zammının yıllık portesi ise, 1 milyon 322 bin liradır.

Grevle ilgili olarak Yapı-İş bir bildirisi yayınladı.

Yapı-İş'in bildirisi şöyleydi:

«Keban Barajı inşaatında çalışmakta olan 1700 Türk işçisi 21 Kasım 1968 Perşembe günü saat 13'te greve başlamış ve baraj inşaat sahasındaki çalışmalarını tamamen durdurmuşlardır.

Keban Barajı gibi ulusça ümit bağladığımız bir çalışmanın durdurulmaması için, Türk-İş olarak, Yapı-İş olarak son ana kadar bir anlaşma zemini aradık. Ancak, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı yetkililerinin, uzlaşmamakta diretmesi bu, en haklı dileklere dayanan grevi kaçınılmaz hale getirdi.

Artık grev başlamıştır ve haklar alınmaya kadar devam edecektir.

Keban Barajı inşaatında 1700 Türk ve 300 de yabancı uyruklu işçi çalışmaktadır. Yabancı uyruklu işçilere sağlanan olağanüstü haklara karşı, yabancı işçilerin emrine verilen Türk işçileri sadece maddi yönden değil, manevi yönden de en ağır şartlarda çalıştırılmakta, tahmin edilmeyecek hakaretlere ve hattâ fiili tecavüzlere maruz kalmaktadırlar.

Çalışmakta olan işçinin eline kasıtlı olarak, basılıp ezilmesi, işçinin itti'p kakılması her an görülen olaylardandır. Bu muameleden şikâyetçi olmak isteyen, hakkını aramaya kalkışan işçi ise, derhal işten çıkarılmaktadır.

İşçinin işe alınma şartları ise, buradaki birtakım kişilere menfaat sağlayacak şekilde düzenlenmiş ve rüşvet mekanizması, eşi ender görülür bir cüretkârlıkla işletilmeye başlanmıştır. Yapı-İş Sendikasının, işçinin işe alınmasında görülen

bu yolsuzlukları önlemek için, işçilerin İş ve İşçi Bulma Kurumu tarafından işe yerleştirilmesi teklifi, bu ahlâksızca kazanç kapısının kapanacağı endişesindeki birtakım kişilerin baskısı ile önlenmiştir.

İşyerinde çalışmakta olan Türk işçileri kadar vasıflı olmayan yabancı işçilere, Türk işçilerinin aldıkları ücretin bir kaç katı ücret ödenmektedir. O kadar ki, 300 yabancı işçiye, 1700 Türk işçisine ödenen ücret kadar para ödenmektedir. İşyerinde işçinin sosyal güvenliği yanında en ufak bir iş güvenliği dahi yoktur.

Grevciler elele, başarıya ulaşma azimlerin tekrarlıyorlar. Bu, "güç birlikten doğar" anlayışının en güzel örneğiydi.

İşçiye en ufağı 50 kilo olan yük verilerek, kayalara tırmanmasını emreden bir işyerinde işgüvenliğinin adı bile geçmez.

Keban'da ilân edilen grev sadece sosyal hakları almak için değildir. Bu grev aynı zamanda haysiyetlerin isyanıdır.»

OLAYLAR

Grevin dördüncü günü Keban'da bazı olaylar çıktı ve grevci işçilere ateş açıldı.

Yapı-İş Sendikası bu konuda yayınladığı bildiride, kimlikleri tesbit edilmeyen şahıslar tarafından grevci işçilere ateş açıldığını söylüyor ve bütün sorumluluğun Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığında olduğunu belirterek, diyor-du ki:

«Grev normal şartlar altında devam ederken, önceki gün yabancı uyruklular kendilerine ait olmayan bir kısım vasıtalara el koyarak çalıştırmaya başlamışlardır. Buna engel olmak için çalışan iki görevli grevciye, maalesef resmi organlarca halen tesbit edilmeyen suçlular tarafından ateş açılmıştır. Bu olayların sorumlusu daha evvel ısrarla uyarılmış olan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanındır. Şayet Bakan bu tutumunu devam ettirirse muhtemel ikinci Kozlu olaylarının doğmasına imkân hazırlamış ve sorumluluğu yüklenmiş olacaktır.»

Dergimiz baskıya verildiği sırada grev devam etmekteydi.

İKİNCİ KONU:

İSKÂN

Keban Barajıyla ilgili diğer konu, toprakları baraj alanı içinde kalacak olanların iskânı meselesi oldu.

Bazı yetkililerin buradan nakledilecek çiftçilere Çeylanpınar ve Alpaslan

Devlet Üretme Çiftliklerini dağıtmak için hazırlık yapmaları yüzünden, konu kamuoyuna aksetti ve tartışmalara yol açtı.

Daha önce, Tarım-İş Sendikası kongresinde mesele dile getirilmiş ve Tarım-İş üyeleri böyle bir davranışı şiddetle protesto etme kararı almışlardı. Devlet Üretme Çiftliklerini dağıtma çalışmalarının devam etmesi üzerine Türk-İş de konuyu ele aldı ve Genel Sekreter Halil Tunç bir demec verdi.

Tunç şöyle diyordu:

«Toprak dağılımında adaletin bir türlü sağlanamadığı yurdumuzda, bu durumu giderecek tedbirler alınması gerekirken, ters bir anlayışla, adaletsizlik bütün arttırılmak istenmektedir.

Bugün Türkiye'de, yüzbinlerce köylü yurttaşımız, bir avuç toprağın hasreti içinde, köylerinde aç kalıp, kentlere göç ederken, büyük toprak sahipleri devletin bütün imkânlarından en geniş şekilde yararlanmakta, toplumdaki dengesizliği bütün arttıracak kazançlar sağlamaktadırlar.

Yine aynı şekilde, milyonlarca tarım işçisi her türlü teminattan yoksun, ortaçağ kalıntısı şartlar altında çalışmaktadır. Bu, milyonlarca tarım işçisinden, durumu nisbeten iyi olanlar ise, Devlet Üretme Çiftliklerinde çalışanlardır. Bunlar, hiç olmazsa, toplu sözleşmelerle durumlarını biraz olsun düzeltmek imkânına sahip olmuşlardır.

Şu anda yapılmak istenen ise, Ceylanpınar ve Alpaslan Devlet Üretme Çiftliklerinde çalışan binlerce tarım işçisini ya işsiz bırakmak, ya da yıllarca sonra, kavuşabildikleri şartları kötüye götürmektir.

Devletin milyonlarca lira yatırım yaparak kurduğu Devlet Üretme Çiftliklerinin dağıtılması, sonunda yine belirli kişilerin devlet eliyle aşırı kazançlar sağlamalarına sebep olacaktır.

Eğer bu çiftliklerin mutlaka dağıtılması düşünülüyorsa, yapılacak tek şey, bunların buralarda çalışan tarım işçilerine verilmesi olmalıdır. Bu çiftliklerde çalışmış, verimli işletme metodlarını öğrenmiş, işçiler, bu toprakları azamî kapasite ile çalıştırıp, milli gelirimize daha yüksek katkıda bulunacaklardır.

Bu, aynı zamanda sosyal adalet anlayışının tabii bir gereğidir de..

Grevciler davul zurna eşliğinde eğleniyorlar.

Keban Barajı sahasında arazisi kalanlar ise, ya Hazine arazisi ya da büyük toprak sahiplerinin kamulaştırılacak arazilerinde iskân edilebilir.

Bugüne kadar bütün vaadlere rağmen ihmal edilmiş tarım işçisini hiç olmazsa bu defa düşünmenin bütün yetkililer için ihmal edilmez bir görev sayılması gerektiği inancındayız.

Türk İşçi Hareketi tarım işçilerinin haklarının korunması için her türlü direnmeyi en tabii hakkı saymaktadır.»

TRT nin yorumu

Konu bir anda kamuoyunun meselesi olmuştu. Gazeteler bu mesele ile ilgili demeçler yayınlıyor, çalışmalardan haberler veriyor, yorumlar yapıyorlardı.

Bu arada TRT de, 26 ve 27 Kasım günleri «Günün Yorumu» saatinde konuyu ele aldı. Meseleyi gerçekten derinliğine inceleyen TRT, bir de çözüm

Türkiye Yapı - İş Sendikası
Başkanı Süreyya Denizli
Keban'da grev yapan işçilere
hitabediyor.

yolu getiriyor ve Keban Barajı dolayısıyla tarım sektöründen ayrılacak yurttaşlara verilecek istimlak paralarıyla, sınaî yatırımlar yapılmasını ve bu yurttaşların sanayie kaydırılmalarını teklif ediyordu.

TRT'nin bu ilginç yorumu şöyleydi:

«Daha önce Keban Barajına ayırdığımız yorumlarda, Keban Barajının özelliğine ve ülkemize sağlayacağı faydalara değinmiştik. Bugünkü yorumumuzda ise barajın ortaya çıkardığı önemli sorunlardan biri olan, bu baraj alanında yaşayan vatandaşlarımızın, bu alanı terk etme zorunluğunda olmaları nedeni ile onlara yeni yerleşme ve yeni iş sahalarının sağlanmasına değineceğiz.

Devletin bugünkü hizmet anlayışı içinde ülkemiz ekonomisi için yapılması gerekli tesis ve alınacak tedbirler sonunda, iskân bölgelerini ve geçim araçlarını terk eden vatandaşları, kendi mukadderatları ile başbaşa bırakmaya imkân olmadığı gibi, ülkenin ekonomik ve sosyal yapısı yönünde vatandaşların devlet eliyle iskân edilmeleri zorunlu bulunmaktadır.

1965 - 1966 yıllarında yapılan etüdlere göre barajın gerisinde 1971 yılından itibaren suyun depolanmaya başlaması ile birlikte 92 yerleşme yeri tamamen,

iskân isteme taahhütnamesi» ile hangi sektörde ve nerelerde yerleşmek istedikleri sorularak bir ön çalışma yapılmıştır. Böylece tarım sanayi sektöründe iş ve konut isteyip, istemedikleri sorulmuştur. Ayrıca tarım sektöründe çalışmak isteyenlere Keban gölü çevresi, Güney Anadolu bölgesinde Urfa havalisi ve Doğu Anadolu bölgesinde ise Muş havalisinde nerelerde yerleşmek istedikleri sorulmuştur.

Planda, bu vatandaşları sanayie kaydırma ve bölgesel kalkınma planı dikkate alınarak bölgeler arasında denge bozulmadan iskân sağlamak gerekmektedir. Yapılan ön çalışmalardan 1712 ailenin tarımda, 1279 ailenin sanayide yerleşmeyi; 2179 ailenin ise konut istedikleri anlaşılmıştır.

Toprak İskân İşleri Genel Müdürlüğü'nde bu yerleştirmenin gerçekleştirilebilmesi için bütçesine 2,5 milyon liralık ödenek konmuştur.

İmar ve İskân Bakanlığı sanayi bölgelerinde konut vermektedir ve bu bölge halkına öncelik tanıyacaktır. Bugünkü mevzuat dahilinde, tarım sektöründe devlet eliyle iskânın gerçekleştirilmesinin mümkün olmadığı ortadadır. Tarım alanında iskânı gerçekleştirebilmek için bazı çözümler yolları ileri sürülmektedir. Bunlar, devlet üretme çiftliklerinden arazi ayırı-

de gösterilebilir. Bunlar: Çiftçiler çiftliklerinde toplu olarak yerleştirilebileceklerinden, aile bütünlükleri tamamen bozulmayacaktır. Gerekli ödenek sağlandığı takdirde alt ve üst yapı inşaatları hemen başlayabilecektir ve çok yönlü tarım için gerekli imkânlar sağlanabilecektir.

Bu faydalar yanında, yerleştirme yeri olarak düşünülen Urfa Ceylanpınarı ve Muş Alpaslan Devlet Üretme Çiftliklerinden toprak ayırımı yapılmasının mahzurları çoktur.

Devlet Üretme Çiftliklerine kuruluş kanununa göre verilen görev «Yurt çiftçiliğinin tarımsal verimini arttırmak, üretimini çeşitlendirmek ve ürünlerin kalitesini yükseltmek amacı ile iyi tohumluk, damızlık ve fidan ihtiyacını sağlamak, tarım alanında çiftçiye önderlik ve öğreticilik etmek» olarak özetlenebilir.

Üretme Çiftlikleri yüksek vasıflı materyelleri yurt içinden ve dışından temin ederek üretir ve çiftçilere intikal ettirir. Bu üretimde modern tarımın gerektirdiği bütün yenilikleri uygular, çiftçilere bu metodları öğretir.

Öğretim metodlarının en etkiliisi kabul edilen «göstererek öğretim»i uygulayan Devlet Üretme Çiftliklerinin varlığına da ima ihtiyaç duyulacaktır.

Belirttiğimiz bu görevleri yapan üretim çiftlikleri arasında, toprak ayırımı yapılması düşünülen iki çiftliğin önemi çok büyüktür. Ceylanpınarı çiftliği, Aşağı Fırat havzası sulama projesi gerçekleşinceye kadar bölge ekoloji ve toprak yapısına göre sulu tarımın metod, hayvansal ve bitkisel türlerinin adaptasyon denemelerinden bir sonuç almak görevindedir. Sulanabilir arazileri alındığında bu görevleri yapması önlenmiş olacaktır.

Alpaslan çiftliği arazisinin 3/4'ünden fazlasının alınması halinde elde kalan toprak, ekonomik çalışmalar için yeterli olamayacağından, bu çiftliğin tasfiyesi anlamına gelecektir.

Yerleştirilen çiftçiler arasında yapılan anketlerden çok ilginç sonuçlar alınmıştır.

Keban baraj gölü sahası içinde kalan 10.895 aileden yalnız 1.712'si tarımda iskânı seçmişler ve bunların % 74'2'si Keban dolaylarında, diğerleri Güney ve Doğu Anadolu'da yerleştirilmelerini istemişlerdir.

Bu sonuç sosyolojik bakımdan değerlendirilecek olursa çiftçilerin yüzyıllardır bağlı bulundukları yerlerden kopmak istemedikleri, hiç olmazsa eski yaşadıkları

Keban Barajı inşaat sahasından bir görünüş.

121 yerleşme yeri de kısmen meydana gelecek 58 bin hektarlık bir göl alanı içinde kalacaktır. Böylece bu bölgede oturan 6605 aileyi meydana getiren 30.414 nüfus etkilenecektir. Bunun sonucunda 4961 aileyi teşkil eden 23.236 nüfusun yer değiştirmek zorunda kalacakları anlaşılmıştır.

Bu bölgede yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda olan ailelere verilen «Keban baraj gölü tesis sahasında kalan yerlerde meskûn ailelerin devlet eliyle

mi ile tarımsal iskân; fon açılarak halkı kendi seçtiği yer ve şartlarda yerleştirmek ve Toprak İskân İşleri Genel Müdürlüğüne satın alınacak veya kamulaştırılacak yerlerde iskân ile tarımsal alana kaydırmanın mümkün olabileceği söylenmektedir.

Devlet Üretme Çiftliklerinden toprak ayırımı yapılarak çiftçilerin buralarda yerleştirilmelerinin faydaları birkaç madde-

Keban
barajı
tamamlandığı
zaman
bu
görünüşte
olacak

bölgenin yakınlarında yerleşmeyi istedikleri ortaya çıkmaktadır. Bu çiftçilerin her şeye rağmen bu bölgeden uzak yerlerde yerleştirilmeleri beklenen sonucu vermeyecektir. Keban bölgesi ile sözü edilen çiftliklerin gerek iklim gerek toprak yapısı birbirini tutmamaktadır. Çiftçiler yayla ikliminden sıcak iklime ve tek yönlü tarımdan çok yönlü tarıma kolaylıkla uyamıyacaklarından projenin başarısızlıkla sonuçlanması tehlikesi ortaya çıkabilir. Nitekim 1950 yılında Ceylanpınarı çiftliğine, Türkistan'dan gelen Türk göçmenler yerleştirilmiş, çiftlik ve hükümet özel yardımlarda bulunmuş olmasına rağmen yerleştirilenler barınamamış, dağılmışlardır.

Sorunu malî yönden inceleyecek olursak:

Köyİşleri Bakanlığı ve Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü'nün hesaplarına göre yerleştirme için her aile başına Devlet masrafı 157.000 lira olacaktır. Bu masrafın çiftçiye borçlandırma suretiyle karşılanacağı, baraj sahasında toprağı istismâl edilenlere istismâl paralarının verilmeyeceğı, bu miktarın borçlanılan mik-

tardan düşme yoluna gidileceğı sanılmaktadır. Uygulamada daha da büyümesi mümkün olan bu hesaba göre yerleştirme projesi 268.784.000 liraya malolacaktır. Ayrıca istismâl bedelleri için aşağı-yukarı bir milyar lira ödenmesi gerekmektedir. Halbuki bu durumda, yerleştirilen çiftçiler yerleşme borçlarının yıllık taksitlerini ödeyemeyecek bir duruma gelebilirler.

Keban barajı dolayısıyla tarım sektöründen ayrılacak nüfusun sosyal bakımlardan zorlanarak ve büyük masraflarla tekrar tarım sektörüne yerleştirilmeleri İkinci Beş Yıllık Planın sanayileşme hamlesi prensibine aykırı düşmektedir. Aslında çiftçiler için kurulu sanayie geçiş tarıma geçişten daha kolay olacaktır.

Sonuç olarak, harcanacak paraların hazırlanacak özel sanayi projelerinin finansmanına yöneltilmesi ve açılacak yeni iş sahalarında bu bölge halkından uygun vasıflara sahip olanların işçi olarak çalıştırılmalarının sağlanması, uygun vasıfta olmayanların ise Elazığ ve çevrelerinde topraklarını satmak isteyen ve bu arzularını Köyİşleri Bakanlığı'na resmen duyur-

muş bulunan büyük arazi sahiplerinden satın alınacak topraklarda yerleştirilmeleri, hem çiftçilerin alıştıkları yaşayıştan koparılmayarak ulusal yerleşme politikasına uygun tarzda yerleşme sorununun çözümünü sağlayacak ve hem de yurt tarımında önemli yeri ve görevleri bulunan Devlet Üretme Çiftliklerinin toprak bütünlüğü korunmuş olacaktır. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında öngörülen teknolojik gelişmelere hız verilmesi ve yaygın hale getirilmesinde Devlet Üretme Çiftliklerinin geliştirilmesi prensibi ile aynı planın sanayileşmesi hamlesi prensibine de böylelikle uyulmuş olunacaktır.»

SONUÇ

Dergimiz baskıya verildiğı sırada konu kesin bir çözüm şekline kavuşmuş değildi. Ama, görünüş odur ki, «akıl için yol birdir» sözü doğruluğunu bir kez daha gösterecek ve en makul, olumlu çözüm şekli olan, buradan ayrılan yurttaşların sanayie kaydırılması teklifinde herkes görüş birliğine varacaktır.

Bunun, Türk-İş'in de temennisi olduğu, Konfederasyon yetkililerince belirtilmiştir.

YOL İŞÇİLERİ ÜCRETLERİNİ ALAMIYOR

Yol-İş Federasyonu, geçtiğimiz ay içinde bir bildiri yayınlayarak, federasyon üyesi 35 bin işçinin maaşlarını alamadığı ve işçilerin güç durumunda olduğunu kamuoyuna açıklamış, süratli tedbir alınmasını istemiştir.

Bildiride şöyle denilmektedir:

«Karayolu işçileri, yaptıkları hizmetle kamuoyunun takdirini kazanan, hükümetin yüzünü ağartan bir topluluktur. Buna rağmen her ay 35 bin karayolu işçisi sıkıntı içinde bırakılmakta ve bakkalın, kasabın, ev sahiplerinin tehditlerine maruz bırakılmaktadır. Bunun da müsebbibi, zamanında maaşları ödemeyen işveren, hükümettir.

Hergün radyoda ve basında Türkiye'nin bir kanun devleti olduğundan ve Anayasadan bahsedenlerin artık söylediklerine inanmaları ve tatbik sahasına koymaları gerekmektedir. Hayatlarını hiçe sayarak, alın terinin karşılığı olan maaşlarını zamanında alamayan Yol İş topluluğu bugüne kadar sabretmiştir. Her gün binbir güçlük ve meşakkat içinde tabiatla boğuşan bu güzide topluluğun daha fazla istismar edilmemesini ilgililere hatırlatırım. (Hak verilmez alınır) parolamızdır. Bu hallerin devamında, sorumluluk kanunlara saygılı olmayanlara ait olacaktır.

Türkiye Yol-İş Federasyonu, kendisinden görev bekleyen işçisinin hakkını korumaya azimlidir. Şartlar ne olursa olsun, en kısa zamanda gücünü ortaya koyup ona bel bağlayanlara vazife yapmanın tam şuuru içindedir.»

İŞÇİ SENDİKA UZMANLARI İLE İLGİLİ BİR TEKLİF

Çimse-İş Sendikası Genel Başkanı Ankara Milletvekili Hasan Türkay ile Metal-İş Federasyonu Başkanı İstanbul Milletvekili Kaya Özdemir, İstanbul Mil-

Kar, kış demeden 35 bin karayolu işçisi ücretlerini alamamıştır. Yol-İş Federasyonu bu konuda bir bildiri yayınlayarak hakların alınacağını ve bunun büyük bir sorumluluk içinde yapılacağını açıklamıştır.

letvekili Mustafa Ertuğrul ve Tes-İş Federasyonu Başkanı İzmir Milletvekili Enver Turgut tarafından hazırlanan «İşçi Sendikası Uzmanları» ile ilgili bir teklif geçtiğimiz ay içinde Bütçe Komisyonunda kabul edilmiştir.

Çalışma Bakanlığı kuruluş ve görevleriyle ilgili kanunun bir maddesini değiştiren kanun teklifi, Millet Meclisi Bütçe ve Plân komisyonunda görüşülmüş ve daha önce Cumhuriyet senatosunda yapılan değişiklik aynen kabul edilerek, işçi sendika uzmanı olarak atanacak sosyal yardımcılarının en az ilkokul mezunları arasından seçilmesi uygun görülmüştür.

Bütçe Komisyonu tarafından kabul edilen teklif özetle şöyledir:

İşçi üyesi bulunan işçi konfederasyonunca, asgari ilkokul mezunları arasından gösterilecek boş kadro miktarının iki katı olarak tesbit edilecek adaylar arasından, Çalışma Ba-

kanlığınca atanır. Bu atamada, devlet memurları hakkındaki kanunlarda öngörülen diğer şartlar aranmaz. İşçi Sendika uzmanı sosyal yardımcılar-yabancı memleketlerdeki sosyal yardımcılar kadrolarına 600 Türk lirası aylıkla tayin olunurlar.»

DYF-İŞ YÖNETİM KURULU BİLDİRİ YAYINLADI

Türkiye Demiryolları İşçi Sendikaları Federasyonu (DYF-İŞ) Yönetim Kurulu geçtiğimiz ay içinde toplanarak çeşitli işçi ve yurt sorunlarını görüşmüş ve bir bildiri yayınlayarak görüşlerini kamuoyuna açıklamıştır.

Yönetim kurulu, TCDD ile DYF-İŞ arasında bir süreden beri devam etmekte olan toplu sözleşme görüşmelerinin ge-

ANAYASA MAHKEMESİNİN SON KARARI KARŞISINDA

İŞÇİ MEMUR AYIRIMI

Yazan :

AV. NÜZHET EROL

Son zamanlarda devamlı olarak değişen Yargıtay içtihatları, çalışanlardan büyük bir çoğunluğu işçi durumundan memur durumuna getirmiş ve bunun sonucu olarak da evvelce işçi durumunda bulunanlar, bir anda Toplu Sözleşme ve Grev haklarından yoksun hale getirilmişler, İşçi Sendikalarının temsil ettiği işçi adedi de birdenbire büyük nisbette bir azalma kaydetmiştir.

Bu değişikliğin sebebi nedir? İşçi-Memur ayırımı ile ilgili mevzuat hükümlerinde bir değişiklik mi olmuştur? Hayır.

Değişikliğin yegâne sebebi bu husustaki mevzuat hükümlerinin Yargıtay tarafından farklı şekillerde yorumlanmasıdır. Oysa ki yoruma başvurabilmek için, bu konudaki hükümlerin okunur okunmaz anlaşılması, başka başka anlamlara olanak verecek kadar duraksamalar doğuracak nitelikte kapalı veya yanlışlığın apaçık olması gerekir. Yorumun da kanun koyucunun o metni koymasındaki (maksatlara) ereklere göre yapılması ve bu ereği aşmaması şarttır.

İşçi-Memur ayırımı ile ilgili Yargıtay Kararlarında acaba Kanun Koyucunun o metni koymasındaki erekler aşılmış mıdır?

Yasalarımızın, İşçi-Memur ayırımını yapabilmemize yarıyacak olan hükümlerini ve bu konu ile ilgili Yargıtay Kararlarının Kanun Koyucunun ereğini aşıp aşmadığını Anayasa Mahkemesinin 19/Ekim-1968 Gün ve 13031 Sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan 26-27 Eylül-1967 Gün ve Esas, 1963/336, karar, 1967/29 Sayılı Kararının ışığı altında tesbit etmeye çalışalım:

Yüksek Mahkemenin sözü edilen kararına göre; Anayasanın 46. maddesinde yer alan (Çalışanlar) deyiminden (Çalıştırılanlar)'ın anlaşılması gerekmektedir.

«Çalıştırılanlar da, biri işçi niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlileri yani «MEMURLAR» diğeri de geniş anlamı ile «İşçiler» olmak üzere iki türdür.

«Sosyal Ekonomi açısından İNSAN GÜCÜ, çalışanlar, çalıştırılanlar ve kendi hesabına çalışanlar olmak üzere üçe ve çalışanlar da işçiler ve memurlar diye ikiye ayrılmaktadırlar.

Kararda «Anayasanın bu alanda yaptığı bölüm, Sosyal açıdan yapılan bölüştürmeye de uygundur ve yukarıda belirtilen görüşü doğrulayıcıdır.» denilmektedir.

Yüksek Mahkemenin kararında yer alan bu görüşleri şematize edecek olursak, şöyle bir ayırım ile karşılaşmaktayız:

SOSYAL EKONOMİ AÇISINDAN İNSAN GÜCÜ

ÇALIŞANLAR ÇALIŞTIRANLAR

Yani KENDİ HESABINA ÇALIŞANLAR

(Çalıştırılanlar)

İŞÇİLER MEMURLAR

(Geniş anlamı ile) yani

(İşçi Niteliği Taşımayan

Kamu Hizmeti Görevlileri)

İşçiyi gerek 274 Sayılı Sendikalar Kanununun 2. maddesi ve gerekse 931 sayılı Kanunun birinci maddesi; Memuru ise 788 Sayılı Memurin Kanununun birinci maddesi ile 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 4. maddesi tanımlamıştır.

KİMLER İŞÇİDİR?

«Kanun koyucu işçiyi tanımlarken, Hizmet Akdini temel olarak almış ve bundan başka bazı akitlere dayanarak emek arzeden ve işçilerle bir arada düşünülmesi Anayasanın yapısına aykırı düşmeyen ve demokratik Batı Sendikacılığında alışılmış bulunan bir tür hizmet görenleri de maddenin kapsamı içine almıştır.»

Yüksek Mahkeme Kararında Hizmet Akdini şöyle tanımlamaktadır:

Hizmet akdi, bir kimsenin ücret karşılığında belirli veya belirsiz bir süre için hizmet görmeyi, hizmetini iş sahibinin elinde bulundurmaya ve iş sahibinin de ona bir ücret vermeyi üstüne almasıdır.

Hizmet Akdi 3 unsuru kapsar:

1—İş Unsuru

2—Ücret Unsuru

3—Bağlılık Unsuru

Hizmet Akdini, iş görmeye ilişkin akitlerden ayrıran bu bağlılık unsurudur. Hizmet aktinde işçi az veya çok işverene bağlıdır. Yani o, çalışmasını, hizmetini işverenin gözetimi ve yönetimi altında yapar. Bu akdin bir yanında işveren, öteki yanında işçi vardır.

Söz gelişi, istisna akdinin ise, bir yanında iş sahibi. öteki yanında müteahhit, vekâlet akdinde de bir yanda vekâlet veren, öteki yanda vekil vardır. Müteahhit ve vekil işçi değildirler.

Hizmet akdinden başka akitlerde bağlılık unsuru yoktur. Gerçekten bu akit yalnız müstahdemi kapsamaz. Hizmet akti, bu akitle bağlı her kişiyi, sanayide çalışan işçileri, ticaretle çalışan işçileri, esnaf yanında çalışan işçileri, Deniz ve Basın İş Kanununa göre hizmet akdi ile bağlı olan işçileri, tarım işçilerini, evde çalışan hizmetçileri, kâtabi, veznedarı ve benzerleri her işçiyi içine alır.

Kanun koyucu, işçi kitlesi denilen varlığı Anayasanın 46. maddesindeki (Çalışanlar deyimini, hizmet akdiyle çalışanlarla sınırlamamış, maddî ve fikrî hizmet arzıyla geçimini sağlayan ve sosyal açıdan işçi sayılanları da (Çalışanlar) kapsamı içinde düşünerek, hizmet akdiyle bağlı olan işçiler gibi Sendikalar Kanunu yönünden işçi saymıştır.

Bunlardan biri hamallardır ki taşıma sözleşmesine göre bedence hizmet arzı suretiyle çalışmayı meslek edinmiş olanlar, diğeri de serbest yazarlardır ki, neşir mukavelesine göre eserini yayınlayıcıya bırakmayı ve böylece fikrî emeği ile geçimini sağlamayı meslek edinmiş olanlar ve bir de âdi ortaklık sözleşmesine göre ortaklık payı olarak fizikî ve fikrî emek arzı suretiyle bir işyerinde çalışanlardır.

Görülüyor ki, İşçi Sendikaları Kanunu, bu kanuna göre işçi sayılanları hizmet aktiyle çalışanlarla sınırlamamıştır. Sosyal açıdan işçi sayılan kişileri de kapsamı içine almış, işçileri «çalışanlar» kavramına uygun şekilde tanımlamıştır.

274 Sayılı Sendikalar Kanununun 2. maddesinin 1. sayılı bendinin sınırlayıcı ve kesin nitelikte olup olmadığına gelince:

Sendikalar Kanununun 2. maddesinin 1. sayılı bendinin birinci fıkrasındaki tamamlama dışında kalan ve Anayasanın 46. maddesindeki «Çalışmalar» değini kapsamasına giren işçiler, sosyal açıdan işçi niteliğinde sayılacak kişiler, belki bulunabilir ve iş hayatının çok çabuk gelişmesi, sosyal görüşlerin demokratik yolda genişlemesi sonucu ileride de meydana gelebilir. Nitekim Sendikalar Kanununun Millet Meclisi görüşmelerinde komisyon sözcüsü «Sosyolojik bakımdan işçi sınıfını teşkil eden zümre ile hukukî anlamda işçi Sendikası kurabilecek kimseleri, (Hukukî kıstası bulabildiğimiz ölçüde) birbirleriyle tetabük haline getirmek için gayret sarfetmişiz.» s

(M. M. T. D. 69. Birleşim 10. 4. 1963 S: 211) demekle metinde sayılanların dışında bir işçi tipi bulunabileceğini üstü kapalı anlatmak istemiştir.

«KİMLER MEMURDUR?»

Anayasanın 117. maddesine göre; «Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle görevli oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği ASLİ ve SÜREKLİ görevler, MEMURLAR eliyle görülür.

657 Sayılı DEVLET MEMURLARI Kanununun birinci maddesinde bu kanunun kapsamı ve kimlere uygulanacağı açıkça belirtilmiştir. Buna göre;

«Bu kanun; Devlet Kamu Hizmetlerinin gerektirdiği ASLİ ve SÜREKLİ görevlerde çalışan Genel veya Katma bütçelerden veya bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlardan veyahut kefalet sandıklarından aylık alanlara uygulanır.»

Sayıştay'ın 10. 7. 1968 gün ve 3301/1 Sayılı kararında belirtildiği üzere;

«657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun 237 nci maddesinde; Devlet Memurları hakkında mevcut eski hükümlerden hangilerinin hangi tarihte yürürlükten kalkmış olacağı gösterilmiştir. Buna göre:

a) 31. 3. 1926 Tarih ve 788 Sayılı Kanun ile ek ve tadilleri bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte,

b) 2. 7. 1927 tarih ve 1108 sayılı maaş kanununda da bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihi izleyen malî yıl başından itibaren,

Yürürlükten kalkacağı belirtilmiş olduğu halde, 1029 sayılı 1968 yılı bütçe kanununun 35. maddesinde, «Genel Kadro Kanunu yürürlüğe girinceye kadar 657 sayılı kanunun 237. maddesi ile 238. maddesinin 4. fıkrasındaki (Kanunun diğer maddeleri, kanunun yürürlüğe girdiği tarihi izleyen malî yılbaşından itibaren yürürlüğe girer) hükmü uygulanmaz» denilmek suretiyle bu hüküm ertelenmiş ve bu suretle zikri geçen kanunlar yürürlükte bırakılmıştır.

Keza 657 sayılı kanunun 238. maddesinin birinci fıkrası gereğince de; 657 sayılı kanunun 1-4. ncü, 6-27 nci, 29-44 ncü, 48 nci, 53-54 ncü, 62-63 ncü, 91 nci, 94-98 nci, 100-108 nci, 154 ncü, 187 nci, 214 ncü, 217 nci, 219-220 nci, 232-234 ncü, 236 ncı, geçici 1, geçici 5 nci, geçici 14, geçici 17 nci, geçici 19, geçici 23 ncü ve geçici 24 ncü maddeleri yayımlandığı tarihte yürürlüğe girmiştir.

Şu hale nazaran 788 Sayılı Memurin Kanununun «Memur» ve «Müstahdemi tarif eden 1 inci maddesi ile 657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun «Memur»u tarif eden 4 ncü maddesi halen yürürlüktedir.

788 Sayılı Kanunun birinci maddesinin 1 nci fıkrasındaki tarife göre; «Memur; kendisine Devlet Hizmeti tevdi olunan ve sicilî mahsusunda mukayyet olarak umumî veyahut hususî bütçelerden maaş alan kimse»dir.

Müstahdem ise; aynı maddenin ikinci fıkrasına göre, «Devlet işlerinde ücretle kullanılan ve memurin sicilinde mukayyet bulunmayan ve memurin hukuk ve selahiyetinden müstefid olmayan kimse»dir.

788 Sayılı Memurin Kanununun yukarıda belirtilen maddesine göre müstahdemler; memur sayıla-

madıkları için memurlara tanınan haklardan yararlanamazlar. (Sayıştay'ın 10. 7. 1968 gün ve 3301/1 Sayılı Kararı)

657 Sayılı Devlet Memurları Kanununun memuru tarif eden 4. maddesinde ise; «Devlet Memuru» deyimi devlet kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevlere devamlı vazife görmek üzere atanan genel veya katma bütçelerden veya bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlardan veya hatta kefalet sandıklarından aylık alan kişileri ifade eder.» denilmektedir.

Bu madde hükmüne göre bir kimseye Devlet Memuru denilebilmesi için o kimsenin;

a) Devlet Kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevlere devamlı vazife görmek üzere atanmış olması,

b) Genel veya katma bütçelerden veya bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlardan veya hatta kefalet sandıklarından aylık alması gerekir.

Şu hale nazaran 657 sayılı kanun gereğince bir kimsenin memur olarak nitelendirilebilmesi için sadece «Atama» unsuru yeterli olmayıp, aldığı «Aylığın Kaynağı» da aynı önemde rol oynamaktadır. Bu unsurlardan birinin yukarıda (a) ve (b) fıkralarında yer alan ölçülere uymaması halinde, o kimseyi memur olarak nitelendirmek mümkün değildir.

Sayıştay'ın sözü edilen 10. 7. 1968 gün ve 3301/1 sayılı kararında belirtildiği üzere; «Bu güne kadar uygulanmış ve halen uygulanmakta olan mevzuatımızda «Aylık» tabiri «Maaş» karşılığı olarak kullanılmış olup, «Ücret» tamamiyle ayrı bir mana ifade etmektedir.

657 sayılı kanunun 4. ncü maddesi memuru, zikredilen bütçe ve kuruluşlardan «Aylık» alan kimse olarak tarif ettiğine göre, bütçe kanunlarına bağlı «D» işaretli cetvellerde yazılı kadrolardan ücret alan kimselerin, sözü geçen tarife göre memur sayılmaları gerektiğini kabüle imkân bulunmamaktadır.

«Nitekim halen bütçe kanunlarına bağlı «D» cedvelindeki kadrolarda çalıştırılmakta olan personelde; 657 Sayılı Kanunun (yürürlükte olan) 48. maddesine Devlet Memuru olabilmek için konulmuş bulunan şartlar aranmadığı gibi, bunlar için aynı kanunun (Yürürlükte olan) 54. maddesinde yazılı adaylık süresini geçirmek de söz konusu olmamaktadır.

Müstahdemler, Devletin ve diğer Kamu Tüzel Kişilerinin yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevleri Genel İdare Esaslarına göre yani Devletin üstün kuvvet ve kudretini kullanarak yürüten kişiler olmadığına göre; bunların Anayasamızın 117 nci maddesi karşısında da memur olarak nitelendirilebilmeleri mümkün değildir. Nitekim Devlet Dairelerinde çalışan ve Temizlik işlerini yapan Temizleyicinin, sokakları süpüren temizlik işçisinin, bahçe işlerinde çalışan bahçıvan'ın, Devlet Üretim Çiftliklerinde çalışan koyun ve sığırları otlatan çobanın veya bu hayvanların temizliğini yapan kişilerin

ve buna benzer işler gören müstahdemlerin Devletin üstün kuvvet ve kudretini kullanarak bu işleri gördüğü ileri sürülebilir mi?

Burada üzerinde durulması gereken meselelerden biri de, aynı konunun yani «Memur» tarifinin iki hukuk kuralının yani (788 Sayılı Kanunun birinci ve 657 Sayılı Kanunun 4 ncü maddesinin) tesiri altında bulunması halidir.

Aynı hadise iki hukuk kuralının etkisi altında bulunduğu ve bunlardan birisi daha özel olduğu takdirde özel olan hukuk kuralının uygulanması gerekir. Bu takdirde daha özel olan hukuk kuralının düzenlediği tek bir hak doğar. Genel Hüküm, özel hükümle ortadan kaldırılmıştır (Von Tuhr. Borçlar Hukukunun umumi kısmı Cilt I. İst. 1952. Sh. 42.).

Olayımızda olduğu gibi iki hukuk kuralında ikisi de «Memurun Tarifi» hakkında özel hükümler taşıyorsa, bu takdirde daha sonraki tarihli olan 657 Sayılı Kanunun 4 ncü maddesine öncelik tanımak ve tercihan uygulamak gerekir.

Anayasa Mahkemesi; söz konusu kararında, Anayasa ve yürürlükteki mevzuat hükümleri muvacehesinde (Çalışanlar) yani (Çalıştırılanlar)ın «İşçiler» ve «Memurlar» olmak üzere ikiye ayrıldığını kesin ve tereddüde yer vermeyecek biçimde belirtmektedir.

«İşçi» tarifinin ise; «İş» «Ücret» ve «Bağlılık» unsurlarını kapsadığını yine tereddüt ve tartışmaya yer vermeyecek açıklıkla ortaya koymaktadır.

657 Sayılı Kanun da 4 ncü maddesi de Anayasanın 117 nci maddesine paralel olarak memuru tarif etmiş ve bir kimsenin memur olarak nitelendirilebilmesi için:

a) Devlet Kamu Hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevlere devamlı vazife görmek üzere atanmış olması,

b) Genel veya Katma bütçelerden veya bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlardan veya hatta kefalet sandıklarından aylık alması, gerekmektedir.

İktisadi Devlet Teşekkülleri müstakil sermayelerle kurulmuş malî ve ticarî müesseseler olduklarından bunların genel veya katma bütçelerle veya bunlara bağlı döner sermayeli kuruluşlarla veya kefalet Sandıkları ile hiçbir ilgisi yoktur. Nitekim eski mevzuatımıza göre de; Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu 28. 3. 1945 gün ve E. I. K. 6 sayılı kararında «Devlet İktisadi Teşekküllerinin faaliyet ve çalışma elemanlarının Devlet Memuru sıfatını haiz olamayacaklarına» karar vermiştir.

İktisadi Devlet Teşekküllerinde çalışanlar «Memur» olarak nitelendirilemeyeceklerine göre Anayasa Mahkemesinin sözü edilen kararı gereğince bunların «İşçi» olarak nitelendirilmeleri gerekmektedir.

Nitekim Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu 15. 3. 1950 gün ve E. 29, K. 5 sayılı kararında: «Hu-

bubat ölçme masrafı olarak mutemede verilen para İDARE ile MEMUR arasında mevcut akde müsteniden verilmiş ve bu suretle aradaki ihtilâf akitten doğmuş bulunmaktadır..

Zira hükmî şahsiyeti haiz bulunan Toprak Mahsulleri Ofisinin müstahdemleri ile aralarında bir HİZMET AKDİ bağıntısı bulunduğu göre, mevcut münasebatın hususî hukuk icâplarına ve aradaki bağıt hükümlerine göre tanzimi gerekli bulunmaktadır.» denilmektedir.

Yargıtay Ticaret Dairesinin 31. 10. 1949 gün ve 949/4449, K. 444 sayılı içtihadında da; Dava, davalının (yani Samsun T. M. O. Şube Müdürünün) davacı Ofis nezdinde çalıştığı sırada Ofise karşı ika ettiği zararın tazmini talebinden ibaret olmasına ve irtibatın mahiyeti de HİZMET AKDİNDEN ibaret olmasına...) denilmektedir.

Görülüyor ki İktisadi Devlet Teşekküllerinde çalışan personelin idare ile aralarındaki hukuki ilişkisinin hizmet akdi olması ve memur tarifinin kapsamı dışında kalmaları sebebiyle bunlar işçidirler, bu sebeple de işçi sendikalarına girebilmeleri ve bu Sendikaların akdettikleri Toplu İş Sözleşmelerinden yararlanmaları gerekmektedir.

Bütçenin (D) cedveline bağlı hizmetlilerin durumuna gelince; Sayıştay'ın 10. 7. 1968 gün ve 3301/1 sayılı kararına göre «Bu güne kadar uygulanmış ve halen uygulanmakta olan mevzuatımızda «Aylık» tabiri «Maaş» karşılığı olarak kullanılmış olup, «Ücret» tamamiyle ayrı mana ifade etmektedir.

657 sayılı kanunun 4 ncü maddesi memuru, zikredilen bütçe ve kuruluşlardan aylık alan kimse olarak tarif ettiğine göre, bütçe kanunlarına bağlı «D» işaretli cedvelerde yazılı kadrolardan «ÜCRET» alan kimselerin, sözü geçen tarife göre memur sayılmaları gerektiğini kabûle imkân bulunmamaktadır.»

Esasen Anayasamızın 117. nci maddesine göre de «Devletin ve diğer kamu tüzel kişilerinin, GENEL İDARE ESASLARINA'a göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerin gerektirdiği aslı ve sürekli görevler memurlar eliyle görüldüğüne, «D» cedveline bağlı olarak hizmet gören odacı, kapıcı, bekçi, itfaiyeci bahçıvan, temizlik işçisi, çoban vesairenin gördüğü işler genel idareye göre yürütülen kamu hizmeti olmadıklarına göre bunların memur olarak nitelendirilebilmeleri mümkün değildir.

Kaldı ki bunlar ücretle kullanılan ve memurun sicilinde mukayyet bulunmayan ve memurin hukuk ve selâhiyetlerinden müstefid olmayan kimseler olmaları ve esasen 788 sayılı memurin kanununun ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunlarında yer alan memur tarifinin kapsamı dışında kalmaları sebebiyle mevcut Yasa'lar ve mevzuat muvacehesinde bunların memur olarak nitelendirilmeleri mümkün değildir. Bunlar işçi niteliği taşımayan Kamu hizmeti görevlisi yani memur olmadıklarına, Anayasa Mahkemesi Kararında

açıka belirtildiği üzere de «Çalışanlar» işçiler ve memurlar diye iki gruba ayrıldığına, «D» cetvelinde çalışanlar «Memur» grubuna girmediğine, ve yine Anayasa Mahkemesinin kararında geçen hizmet akdinin unsurları bu kişilerde mevcut olduğuna göre bunlar işçidirler.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 25. 10. 1967 gün ve E. 966-9/1499, K. 485 sayılı kararının; İşçi-Memur ayırımı için sadece «Atama» tasarrufunu kriter olarak alması ve kişinin aylığının kaynağı üzerinde durmaması bakımından isabetsizdir, kanaatindeyiz.

Aynı kararın son paragrafında «Emekli Sandığına tabi olanların işçi sayılamıyacakları hususundaki düşünce 274 Sayılı Kanunun 2 nci maddesinin 1 nci bendinin 4 ncü fıkrası ile bu fıkranın gerekçesini kapsayan Türkiye Büyük Millet Meclisi Karma Komisyonunun 13. 7. 1963 günlü raporu karşısında isabetsizdir» denildiğine göre Emekli Sandığına tabi olanların işçi sayılabileceklerini kabul etmektedir. Emekli Sandığına tabi bir göreve girenlerin ise hiç biri «Hukuki durumunu tesbit hususunda bir irade açıklamasına ve bir teklifte bulunma yetkisine sahip» olarak görev almış değildir. Oysa ki sadece «Atama» kriterine başvurulursa Emekli Sandığına tabi olanların hiç birini işçi olarak saymak mümkün olmayacaktır. Bu durumun, İşçi-Memur ayırımında sadece atama kriterinin yeterli olmadığını, ayrıca «Aylık» ve «Aylığın Kaynağı» kriterleri üzerinde de durulması ve bu unsurların da varlığı veya yokluğuna göre o kişinin memur veya işçi olduğuna karar verilmesi gerektiğini ortaya koyduğu kanısındayız.

Hukuk Genel Kurulunun 18. 9. 1968 gün ve E. 967/9-563, K. 607 sayılı kararında da «Kamu Hizmeti görevlisi olarak atanan kimse kamu Hukuku statüsü içerisinde, bu hizmetin sağladığı hak ve menfaatlardan, irade beyanında bulunmaksızın yararlanı», Kararda devamla; «Bu gibi personelin hizmete alınmasında başvurulun atama işlemi, hizmet akdine benzetilmeyeceği gibi idare ile hizmetli ilişkisi de işverenle işçi arasındaki hizmet akdi ilişkisi çerçevesinde düşünülemez», «Anayasa'nın 117. maddesine dayanılarak 657 sayılı kanunun 14. maddesi ile memur durumuna getirilen bu kimseler...» denilmektedir.

Kamu hizmeti görevlileri; İşçi niteliği taşıyan ve işçi niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlileri olmak üzere iki kısma ayrılırlar:

a) İşçi niteliği taşıyan kamu hizmeti görevlileri İşçi Sendikalarına üye olabilirler ve bu Sendikaların akdettikleri Toplu İş Sözleşmelerinden yararlanabilirler.

b) İşçi niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlileri yani memurlar ise işçi Sendikalarına üye olamazlar ve bu Sendikaların akdettikleri Toplu Sözleşmelerden yararlanamazlar.

Yukarıda sözü geçen 18. 9. 1968 günlü Hukuk Genel Kurul Kararının da; bu ayırımı yapmadığı ve ayrıca «Aylık» ve «Aylığın Kaynağı» kriterleri üzerinde

durmadığı için isabetsiz olduğu kanısındayız.

Kanun; Kamu hizmeti görevlilerini, işçi niteliği taşıyan kamu hizmeti görevlileri ve işçi niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlileri olmak üzere ikiye ayırdığı ve bunlardan sadece işçi niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlileri yani memurların işçi sendikalarına üye olamayacakları hükmünü taşıdığı halde, Hukuk Genel Kurulu söz konusu kararında işçi niteliği taşıyan kamu hizmeti görevlileri de dahil olmak üzere genel bir tabir olan kamu hizmetlisi tabirini kullanarak hepsini memur olarak nitelendirmiş bulunmaktadır. Bu sebeple kararın yasalara aykırılığı açıktır.

Hukuk Genel Kurulu, söz konusu kararında işçi niteliği taşıyan kamu hizmeti görevlisini de memur olarak nitelendirmekle kanunun en azından bununla ilgili açık hükmüne aykırı bir karar vermiş bulunmaktadır.

Eleştirimizde, İktisadi Devlet Teşekküllerinin özel bütçeleri olması ve burada çalışan personelin Genel veya Katma bütçeden veya bunlara bağlı döner Sermayeli kuruluşlardan veyahut kefalet Sandıklarından aylık almamaları sebebiyle memur olarak nitelendirilemeyeceklerini açıklamıştık.

Oysa ki sözü edilen Hukuk Genel Kurul kararı İktisadi Devlet Teşekküllerinde çalışan 3659 sayılı Kanunun 10. maddesindeki müteferrik müstahdemleri dahi memur olarak nitelendirmektedir. Üstelik bunların, 657 sayılı kanunun 4 ncü maddesi ile memur durumuna getirildiğini ileri sürmektedir. Özel bütçeden ücret alan bir kişinin 657 sayılı kanunun 4. maddesindeki tarife uygun memur olarak nasıl nitelendirilebileceğini bir türlü anlayamadığımızı itiraf etmekle yetineceğim.

5434 sayılı kanunun 3. 3. 1954 gün ve 6311 sayılı kanunla değiştirilen geçici 90 ncı maddesinde;

a) İş Kanununun tatbik olduğu işyerlerinde,

b) İşçi vasfını haiz her çeşit hizmetlilerden,

c) 1. 1. 1950 tarihinden önce mülga Emekli Sandığı ile ilgilendirilmiş bulunanların T. C. Emekli Sandığı ile ilgileri devam eder.

Demek ki, Kanunun ibaresine nazaran uygulamada Emekli Sandığına tabi olmakla beraber işçi niteliğinde kişiler mevcuttur. Bunlar Kamu hizmeti dahi görseler, işçi niteliği taşıyan kamu hizmeti görevlisi oldukları için kanun hükmü gereğince işçi Sendikalarına girebilmeleri ve bu Sendikaların akdettikleri Toplu Sözleşmelerden yararlanabilmeleri gerekmektedir. Oysa ki Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 18. 9. 1968 gün ve E. 967/9-563, K. 607 sayılı kararında bu kanun hükmünün de aksine bir sonuca varılmış bulunmaktadır.

7244 sayılı Barem Kanununun 5. maddesinde de İş Kanununa göre işçi vasfında bulunanlar için hüküm bulunmaktadır. Demek ki İş Kanununa göre işçi vasfında olup barem kanununa tabi kişiler de mevcut bulunmaktadır. Barem Kanununa tabi olanlardan hiç biri Hukuki durumunu tesbit hususunda bir irade açıklamasına ve bir teklifte bulunma yetkisine sahip olarak görev almadıklarına göre; kanun, bunları işçi olarak nitelendirdiği, işçi niteliği taşıyan kamu hizmeti görevlilerinin ise işçi Sendikalarına girmek ve binnetice bunların akdettikleri Toplu Sözleşmelerden yararlanma hakkı saklı tutulduğu halde bunlar Yargıtay Hukuk Genel Kurul kararına göre işçi sayılmamaktadırlar.

Yasa'lar ile Yargıtay İçtihadları arasında; yukarıda açıklanan nedenlerle ve «Atama» işleminin yanısıra «Aylık» ve «Aylığın Kaynağı» unsurlarının da nazarı itibare alınmaması nedeniyle bir çelişme olduğu inancında bulunduğumuzdan, bu çelişmenin bir an evvel giderilmesi ümidiyle yazımıza son veriyoruz.

ANAYASA VE 274 SAYILI KANUN BAKIMINDAN İŞÇİ KAVRAMI

«1 – Anayasanın 46. maddesinde yer alan (çalışanlar) deyiminden (çalıştırılanların) anlaşılması gerekir. Çalıştırılanlar geniş anlamı ile sosyolojik bakımdan işçileri ve memurları kapsar.

2 – Kanun koyucu Anayasada işçi sınıfının tanımlanmasını hizmet akdi ile sınırlamamıştır. Hizmet akdi Sendikaları Kanun açısından işçi tarifindeki temel unsurdur.

3 – İşçi sınıfını teşkil eden bir büyük kitlenin 274 sayılı Yasa dışında kaldığının kabulü gerekmektedir. İşçi sınıfını teşkil eden su tip çalışanların durumları, iki maddelik bir kanunla Anayasaya uygun şekilde düzenlenebilir. Anayasa Mahkemesi, E. 963/336, K. 967/29, 27 /9/1968»

1 – Davacı Anayasanın 46. maddesindeki (çalışanlar) sözünün Sendikalar Kanunun 1. ve 2. maddelerinin 1 sayılı bendleri ile sınırlandırılmış olduğunu, bu sınırlama «çalışanlar» deyimine girecek işçiler bulunduğunu ve bundan dolayı anılan sınırlayıcı hükümlerin Anayasa'ya aykırı olduğunu ileri sürmektedir.

Görülüyor ki bu konuya ilişkin davanın çözümlenmesi, Anayasa'nın 46. maddesinin birinci fıkrasındaki (çalışanlar) deyimine verilecek anlama bağlıdır.

Hiç şüphe yokki (Çalışanlar) genel bir deyimdir. Bunu, sözlük anlamı ile değil, Anayasa'da kullanıldığı, oturtulduğu yer yönünden anlamlandırmak gerekir.

Bu nedenle, Anayasa koyucusunun (Çalışanlar) deyiminden kimleri kastettiğinin tespiti için konu, önce Anayasa yapısından, sonra 46. maddede geçen sözlerin sıralanması yönünden ve son olarak da sosyal açıdan ele alınmıştır:

a) Anayasa'ya göre Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir. Anayasa'da kişinin siyasi hakları yanında sosyal ve ekonomik haklarına geniş bir ölçü ve anlayış içinde yer verilmiş, sosyal ve iktisadî haklar ve ödevler bölümünde kişinin, ailenin ve toplumun sosyal ve ekonomik hakları ve bunlar karşısında Devletin ödevleri, özelliklerinin gerektirdiği ayrıntılı bir biçimden belirtilmiştir.

Gerçekten Anayasa, ekonomiye el atmanın, vatandaşların vazgeçilmez temel haklarından olduğunu belirttikten sonra, özel teşebbüslerin, millî iktisadın gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri almakla Devleti ödevlendirdiği gibi, 41. - 46. maddelerinde de iktisaden zayıf durumda olanları, geçimleri maddî ve fikrî emek karşılığında bir gelire bağlı bulunan kişileri, emekçileri ele alarak, bu tür çalışanların insanca yaşaması ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için sosyal, iktisadî ve malî yönlerden çalışanları korumak, çalışmayı desteklemek ve işsizliği, emeğin sömürülmesini önleyici tedbirler almakla da Devleti ödevli kılmıştır.

Bu tedbirlerin yanında da Anayasa, 46. ve 47. maddeleriyle, yaşama ve çalışma koşullarını düzenlemek ve geliştirmek için çalışanlara ayrıca bazı haklar ve özgürlükler tanımıştır. Bunların dışında sendika kurma hakkı gelir

Görülüyor ki (Çalışanlar) deyimini Anayasa'da, soyut bir deyim olarak değil, sendika özgürlüğü ile ilgili olarak kullanılmıştır. Bundan ötürü (Çalışanlar) deyimini, Anayasa'daki yerini gözönünde tutarak, sendika özgürlüğünden batı demokrasilerinde ne anlaşılıyorsa öyle anlayarak, yorumlamak gerekir.

Bu nedenlerle 46. maddedeki (Çalışanlar) deyiminden ereğin, geçimini emeği ile sağlayan kişiler, çalıştıranlar, geniş anlamı ile, işçiler olduğu kolaylıkla anlaşılır. Bu deyim, sosyolojik bakımından işçi sınıfını teşkil eden varlıkla, özel kesimde ve kamu kesiminde çalıştırılanları kapsadığını kabul etmek, her iki kitleyi, çalıştırılanlar kavramı içinde düşünmek, yukarıda açıklanan Anayasa yapısına uygun düşer.

b) Anayasa'nın 46. maddesinde «çalışanlar» sözünden hemen sonra «işverenler» sözünün gelişi de yukarıdaki görüşü doğrulayıcıdır.

İşveren, çalıştıran kişidir. Çalıştıranın karşısında elbette bir çalıştırılan vardır. Her iki deyim yanyana okunduğu zaman (Çalışanlar) sözü ile güdülen ereğin çalıştırılanlar olduğu anlaşılır.

Çalıştırılanlar da, biri işçi niteliğini taşımayan kamu hizmeti görevlileri yani memurlar, diğeri de geniş anlamı ile işçiler olmak üzere iki türdür.

Anayasa'nın 46. maddesinin birinci fıkrası, her iki tür çalışanların sendikalar ve sendika birlikleri kurma,

bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten ayrılma haklarını belirterek bir kural koymakta, ikinci fıkrası da, gördükleri hizmetin niteliği yönünden bir ayırım yaparak, yalnız işçi niteliğini taşımayan kamu hizmeti görevlilerinin bu alandaki haklarının kanunla düzenleneceğini belirtmektedir.

Bundan ötürüdür ki Anayasa koyucu, anılan maddenin birinci fıkrasında her iki çeşit çalışanları kapsamı içine alacak genel bir deyim, (Çalışanlar) deyimini kullanmıştır.

c) Sosyal ekonomi açısından insan gücü, çalışanlar, çalıştırılanlar ve kendi hesabına çalışanlar olmak üzere üçe ve çalışanlar da işçiler ve memurlar diye ikiye ayrılmaktadır.

Anayasa'nın bu alanda yaptığı bölüm, sosyal açıdan yapılan bölüştürmelere uygundur ve yukarıda belirtilen görüşü doğrulayıcıdır.

(Çalışanlar) deyimine verilen bu anlama göre, az bir sermaye ile tek başına, kendi hesabına çalışan, ticarî sermaye ile birlikte vücut çalışmalarına dayanan ve geliri, o yer geleneklerine göre, tâcir niteliğini geliştirmeyecek miktarda sınırlı olan ve bu bakımdan tâcir sayılmayan, kendi başına mal sahipliği yapan kişiler, (Çalışanlar) deyimini dışında kalır. Bunlar Ticaret Kanununun 17. ve 507 sayılı Esnaf ve Küçük Sanatkârlar Kanununun 2. maddesi gereğince esnaf sayılır ve bu kanuna göre esnaf ve küçük sanatkârlar derneği kurabilirler.

Sokağın bir köşesinde tekbaşına ayakkabı tamirciliği yapan da çalışır fakat Anayasa'daki (Çalışanlar) deyimine kapsamına girmez. Bu ve bu gibiler sendika kuramazlar ve fakat esnaf derneği kurarak çıkarlarını o yoldan koruyabilirler, Bunlar, ne işverendirler, ne de (Çalışanlar) deyimine içine giren işçilerdir.

Ancak esnaf niteliğinde olan kişiler, tek başına çalışmayıp da yanlarında başkalarını çalıştırlırlarsa, bu takdirde kendisi işveren ve yanında çalışanlar da kalfa ve başka hizmet akdiyle iş sahibine bağlı olduklarından işçi sayılırlar. Bunlar esnaf derneğine kaydolunmakla birlikte iş sahipleri işveren sendikasına, işçiler de işçi sendikalarına üye olabilirler. Bunu engelleyen kanuni bir hüküm yoktur.

2) (Çalışanlar) deyimine verilen bu anlama göre Sendikalar Kanununun 1. ve 2. maddelerinin 1 sayılı bentleri (Çalışanlar) deyimini sınırlamış mıdır ve varsa bu sınırlama Anayasa'ya aykırı, anılan deyim kısıtlayıcı nitelikte midir?

Sendikalar Kanunu, bu kanuna göre işçi sayılan kişileri, 2. maddesinin 1 sayılı bendinin birinci fıkrasında şöyle tanımlamıştır:

«Hizmet akdine göre çalışmayı veya nakliye mukavelesine göre esas itibarıyla bedeni hizmet arzı suretiyle çalışmayı yahut neşir mukavelesine göre eserini nâşire terk etmeyi meslek edinmiş bulunanlar ve âdi şirket mukavelesine göre ortaklık payı olarak esas itibarıyla fizikî veya fikrî emek arzı suretiyle bir işyerinde çalışanlar—bu mukavelelerin aynı durumdaki herkese fiilen açık loması kaydıyla— bu kanun bakımından işçi sayılırlar.»

Görülüyor ki kanun koyucu, hizmet akdini temel olarak ele almış ve bundan başka bazı akitlere dayanarak emek arzeden ve işçilerle bir arada düşünülmesi Anayasa'nın yapısına aykırı düşmeyen ve demokratik batı sendikacılığında alışılmış bulunan bir tür hizmet görenleri de maddenin kapsamı içine almıştır.

a) Bunlardan hizmet akdi, bir kimsenin ücret karşılığında belirli veya belirsiz bir süre ile hizmet görmeyi, hizmetini iş sahibinin elinde bulundurmaya ve iş sahibinin de ona bir ücret vermeyi üstüne almasıdır.

Hizmet akdi, bu akitle bağlı olan her çalışana içine alır. Yalnız Sendikalar Kanunun 3. maddesinin 2 sayılı bendi, hizmet akdiyle bağlı olup da işveren sayılan gerçek gerçek ve tüzel kişiler adına işletmenin bütününe yürütmeye ve yönetmeye yetkili olanları, bu kanun bakımından işveren vekili ve işveren vekillerini de yine bu kanun bakımından işveren saydığından bu tür kişiler, Sendikalar Kanununa göre işçi değil işverendirler. Bunun dışında hizmet akdine dayanarak iş görmeyi meslek edinmiş her kişi, Sendikalar Kanununa göre işçidir.

Hizmet akdi 3 unsuru kapsar: 1 - İş Unsuru, 2 - Ücret unsuru, 3 - Bağlılık unsuru.

Bu akdi, iş görmeye ilişkin diğer akidlerden ayıran, bu bağlılık unsurudur. Hizmet akdinde işçi az veya çok işverene bağlıdır. Yani o, çalışmasını, hizmeti işverenin gözetimi ve yönetimi altında yapar. Bu akdin bir yanında işveren, öteki yanında işçi vardır. Söz gelişi, istisna akdinin ise, bir yanında iş sahibi, öteki yanında müteahhit, vekâlet akdinde de bir yanda vekâlet veren, öteki yanda vekil vardır. Müteahhit ve vekili işçi değildirler.

Hizmet akdinden başka akitlerde bağlılık unsuru yoktur; bulunduğu iddiasında olan davacı dahi bir tek örnek verememiştir.

Gerçekten bu akit, davacının iddia ettiği gibi yalnız müstahdemi kapsamaz. Hizmet akdi, bu akidle bağlı olan her kişiyi, sanayide çalışan işçileri, ticarete çalışan işçileri, esnaf yanında çalışan işçileri, Deniz ve Basın İş Kanununa göre hizmet akdi ile bağlı olan işçileri, tarım işçilerini, evde çalışan hizmetçileri, kâtibi, veznedarı ve benzerleri her işçiyi içine alır. Davacının bu yöne yönelttiği iddia da yersizdir.

b) Kanun koyucu, işçi kitlesi denilen varlığı Anayasa'nın 46. maddesindeki (Çalışanlar) deyimini, hizmet akdiyle çalışanlarla sınırlamış, maddî ve fikrî hizmet arziyle geçimini sağlayan da sosyal açıdan işçi sayılanları de (Çalışanlar) kavramı içinde düşünerek, hizmet akdiyle bağlı olan işçiler gibi Sendikalar Kanunu yönünden işçi saymıştır.

Bunlardan biri hamallardır ki taşıma sözleşmesine göre bedence hizmet arzı suretiyle çalışmayı meslek edinmiş olanlar, diğeri de serbest yazarlardır ki neşir sözleşmesine göre eserini yayımlayıcıya bırakmayı ve böylece fikrî emeği ile geçimini sağlamayı meslek edinmiş olanlar ve bir da âdi ortaklık sözleşmesine göre ortaklık payı olarak fizikî veya fikrî emek arzı suretiyle bir işyerinde çalışanlardır.

Görülüyor ki İşçi Sendikaları Kanunu, bu kanuna göre işçi sayılanları, hizmet akdiyle çalışanlarla sınırlamıştır. Sosyal açıdan işçi sayılan kişileri de kapsamı içine almış, işçileri «çalışanlar» kavramına uygun şekilde tanımlamıştır.

Açıklanan nedenlerden ötürü, Sendikalar Kanunun yukarıda belirtilen tanımlanmasının, Sendikalar Kanununa göre işçi sayılmak için konulan koşulların, Sendikalar Kanununun 1. maddesinin 1 sayılı bendiyle 2. maddesinin 1 sayılı bendinin, Anayasa'nın 46/1. ve 11/2. maddelerine aykırı olmadığı ilkesinde görüş birliğine varılmıştır.

274 sayılı Sendikalar Kanununun 2. maddesinin 1 sayılı bendinin sınırlayıcı ve kesin nitelikte olup olmadığına gelince:

Sendikalar Kanununun 2. maddesinin 1 sayılı bendinin birinci fıkrasındaki tanımlama dışında kalan ve Anayasa'nın 46. maddesindeki «çalışanlar» deyimini kapsamına giren işçiler, sosyal açıdan işçi niteliğinde sayılacak kişiler belki bulunabilir ve iş hayatına çok çabuk gelişmesi, sosyal görüşlerin demokratik yolda genişlemesi sonucu ileride de meydana gelebilir. Nitekim Sendikalar Kanununun Millet Meclisi görüşmelerinde komisyon sözcüsü «sosyolojik bakımdan işçi sınıfını teşkil eden zümre ile, hukuki anlamda işçi sendikası kurabilecek kimseleri hukuki kıstası bulabilmediğimiz ölçüde birbirleriyle tetabuk haline getirmek için gayret sarfetmişiz» (M. M. T. D: 69. Birleşim 10/ 4/ 1963 S: 211) demekle, metinde sayılanların dışında bir işçi tipi bulunabileceğini üstü kapalı anlatmak istemiştir.

Mahkememiz de böyle bir ihtimali kabul etmekle birlikte, sosyal açıdan dahi böyle bir işçi tipinin bugünkü varlığını tesbit etmiş, davacı da bu alanda bir tek örnek göstermiş değildir. Bununla birlikte burada önem taşıyan nokta, işaret olunan ihtimallerin gerçekleşmesi halinde uygulanacak hüküm tesbittir.

Çoğunluğun görüşüne göre tanımlama dışında kalıp da «çalışanlar» deyimini içine giren işçiler hakkında 274 sayılı Sendikalar Kanunu uygulanamaz. Çünkü anılan fıkra, Sendikalar Kanununa göre işçi sayılma koşullarını örnek vererek değil, kesin olarak belirtmiştir. Fıkra da (... çalışanlar bu kanun bakımından işçi sayılırlar) denilmekte cümle, kesin olarak bağlanmış ve söz gelişi «...Çalışanlar veya bunlara benzeyenler bu kanun bakımından işçi sayılırlar» denilmemiştir. Bundan ötürü buradaki tanımlama sayıcı ve örnek verici değil, kesin niteliktedir. Metin bu yönden o kadar açık ve uygulanacak hüküm o kadar belirlidir ki yorumlanmasına hukuk yönünden olanak yoktur. Burada yorum yapmak hukuk kurallarına aykırı düşer. Bir metin okunur okunmaz anlaşılmaz, başka başka anlamlara olanak verecek kadar duraksamalar doğuracak nitelikte kapalı veya yanlışlık apaçık ise ancak o zaman yoruma gidilir ve yorum da kanun koyucunun o metni koymasındaki ereklerle göre yapılır.

Bu nedenlerledir ki kesin metnin dışında kalıp da Anayasa'nın (Çalışanlar) deyimi kavramına giren işçiler, 274 sayılı Sendikalar Kanununa göre değil, Anayasa'nın 46. maddesi gereğince tüzükleri, yönetim ve işleyişleri demokratik esaslara, Anayasa ilkelerine aykırı olmamak koşulu ile sendikalar ve sendika birlikleri kurabilirler.

Zaten Anayasamız işçilerin sendikalar ve sendika birlikleri kurma temel haklarını kullanabilmeleri için bir kanun çıkarılmasını özel surette buyurmamıştır. Yasama organı, Anayasa'nın 5. maddesinin kendisine verdiği genel yetkiye dayanarak 274 sayılı Sendikalar Kanununu çıkarmıştır. Bu kanunun dışında kalanlar, yukarda belirtildiği gibi, Anayasa'ya dayanarak sendikalar ve sendika birlikleri kurar, tutumları durumları bunların da bir kanun düzeni içine alınmalarını gerek-

tirirse, yasama organı bunları da yeni bir kanun düzeni içine alabilir; hatta 3 maddelik bir kanunla bunları da 274 sayılı Sendikalar Kanununa bağlayabilir. Sendikalar Kanununda bunları önleyici «bu kanun dışında sendika kurulamaz» diye yasaklayıcı hiç bir hüküm yoktur. Bulunsa idi ancak o zaman bu hükmün Anayasa'ya aykırılığı düşünülebilirdi,

Görülüyor ki Sendikalar Kanununun 2. maddesinin 1 sayılı bendindeki sınırlılık ve kesinlik, Sendikalar Kanunu yönünden olup, Anayasa'nın 46. maddesindeki (çalışanlar) deyimini sınırlayıcı ve kısıtlayıcı nitelikte değildir.

Bu nedenlerle Sendikalar Kanununun 1. ve 2. maddelerinin 1 sayılı bentleri, Anayasa'nın 46/1. ve 11/2. maddelerine aykırı değildir ve bu konuya ilişkin iptal isteminin reddi gerekir.

TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİNİN MUHTEVASI

Yargıtay kararı

“Taraflar kanunların emredici hükümlerine aykırı olmamak şartı ile toplu iş sözleşmesi muhtevasını serbestçe tayin edebilirler. Yarg. 9. HD, E. 1940, K. 1557 8.2.1968”

Kanun No. 275, Madde: 1-4

Dâvanın konusu, yıllık ücretli izin hakkından doğan alacaklar toplamının ödenmesi isteğine ilişkindir.

Mahkeme, park işçisi olan dâvacının 7467 sayılı Yasa uyarınca yıllık ücretli izine hak kazanamayacağı gerekçesiyle dâvayı reddeylemiştir.

Buna karşı dâvacı, alacak isteğinin toplu iş sözleşmesine dayanmış olması bakımından mahkeme kararının Yasaya aykırı bulunduğunu ileri sürmüştür. Gerçekten dâvacının park ve bahçelerde çalışan bir işçi olduğu konusunda uyuşmazlık yoktur. 7467 sayılı Yasaya göre ücretli izine hak kazanabilmek için işçinin, İş Kanununun kapsamında bulunan bir işyerinde çalışması şarttır. Ancak, dâvacı, anılan kanuna değil toplu iş sözleşmesine dayanmıştır. Türkiye Genel Hizmetler Sendikasıyla dâvalı belediye arasında yapılan toplu iş sözleşmesinin 5 nci maddesi, park ve bahçelerde çalışan işçileri de kapsamına almıştır. Dâvacı, adı geçen sendikanın üyesidir. 274 sayılı Yasanın 1 nci maddesi, sendika, birlik, federasyon ve konfederasyonların, bu kanuna göre işçi sayılanların ortak iktisadi, sosyal ve

kültürel menfaatlerini korumak ve geliştirmek için kurulan meslekî teşekküller oldukları hakkında bir hüküm getirmiştir. Maddenin metninden de anlaşılacağı gibi anılan kanunun işçi tanımı ayrı bir özellik taşır. Nitekim 2 nci madde, Sendikalar Kanununa göre işçi niteliğini tanımlamıştır. Dâvacının hizmet akdine göre çalışan bir işçi olduğu yolundaki iddiası hiç bir itiraza uğramamıştır. Keza, park ve bahçe işçileri, sendikalara üye olmak yasağını kapsayan 4 ncü maddedek kimseler arasında da sayılmamışlardır. Burada işçi niteliği, İş Kanununa göre değil, 274 sayılı Yasanın 1 nci ve 2 nci maddeleri uyarınca tesbit olunmak gerekiri

Öte yandan işçi kuruluşu ile işveren, kanunların emredici hükümlerine aykırı olmamak şartıyla toplu iş sözleşmesinin muhtevasını serbestçe tayin edebilirler. Türkiye Genel Hizmetler Sendikasıyla işveren belediye, toplu iş sözleşmesini yaparken 7467 sayılı Kanun hükümünü, akdî bir hüküm olarak kabul etmişlerdir. Taraflarca, izin konusunda böyle bir maddenin kararlaştırılmış olması, kanunun emredici hükmüne aykırılık teşkil etmez. O halde, mahkemece bu hukukî esaslar gözönünde tutulmaksızın yazılı sebep ve düşüncelerle alacak isteğinin reddi Yasaya aykırıdır ve dâvacının temyiz itirazı bu bakımdan yerindedir.

SONUÇ: Temyiz olunan kararın yukarıda açıklanan sebeplerden dolayı dâvacı işçi yararına **BOZULMASINA.**

nel durumunu ele almış ve ulusça arzu edilen kalkınmanın gerçekleşmesi için, kalkınmanın yükünü taşıyan işçilere hakların verilmesinin şart olduğu görüşünde birleşmiştir.

Yönetim Kurulu, Türk sendikacılık ilkelerine bağlılığın her alanda başarı sağlayacağı, işçilerin, dolayısıyla ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel sorunlarının çözülmesinde etkili olacağı inancını tekrarlamış ve çalışma hayatımızla ilgili sorunların çözülmesini istemiştir.

Bildirinin bu kısmında şöyle denilmektedir:

«Çalışma hayatımızla ilgili, ayrıca meslekî sorunlarımız yönünden faydalı gördüğü, bilumum kanun tasarısı teklif ve tadilleri uzun bir süredir Meclis komisyonları ve Başbakanlık sümeninde beklemekte iken, keza yurdumuzun dengeli ve hızlı bir şekilde kalkınmasını öngören daha yararlı ve rantabl hizmetlerin yapılması bahis konusu iken, siyasi kuruluş yetkililerinin ve bu arada Parlamento üyelerinin tutucu hareketlerinin dar kısıpları içinde kalmak suretiyle sağ-sol, ilericilik ve gericilik kavgaları yapmaları ve sunî sebepler yaratmak suretiyle görevi asliyelerini ihmal edenleri uyarmayı kutsal bir görev sayar.»

DYF-İŞ Yönetim Kurulu; İYAK, Sendikalar Kanunu, Toplu Sözleşme Grev ve Lokavt kanunları ile işçi emekli aylıklarının arttırılmasını öngören kanunların bir an önce çıkarılmasını istemiş, işçilerin sosyal güvenliklerinin sağlanması konusunda da şu görüşü açıklamıştır:

«Emekli Sandığına tabi olanlara yüzde 70 nisbetinde yapılması öngörülen emekli işlemlerinin münhasıran bu Sandığı kapsayıp Sosyal Sigorta Kurumu içine almaz ise, emekli, dul, yetim ve maluller arasındaki farklılığı daha da arttıracak sosyal alanda denge, düzeltilmesi mümkün olmayan bir seviyeye gelecektir. O itibarla DYF-İŞ Yönetim Kurulu bu yolda çalışmalarda anılan mahzurların bertaraf edilmesi ile şayet Emekli Sandığına tabi olanlar için yüzde 70 artış gerçekleşecek ise buna Sosyal Sigortalar Kurumunun da dahil edilmesini ister.»

Bildiride, Sosyal Sigortalar Kurumu fonlarının amaç dışı kullanılmaması da ileri sürülmüştür.

DYF-İŞ Başkanı
Şerafettin Akova

DYF-İŞ, DEMİRYOLLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ İLE TOPLU SÖZLEŞME YAPTI

Türkiye Demiryolu İşçi Sendikaları Federasyonu (DYF-İŞ) TCDD Genel Müdürlüğü ile 26 Haziran'dan beri yürüttüğü işkolu düzeyindeki toplu iş sözleşmesi görüşmelerini geçtiğimiz ayın sonlarına doğru olumlu bir şekilde sonuçlandırmıştır.

40 bin işçi adına yapılan bu sözleşme ile ücretlerde artış sağlanmış, sosyal haklar konusunda yeni hükümler kabul edilmiştir.

Bu konuda bir açıklama yapan DYF-İŞ Başkanı Şerafettin Akova, «Federasyonumuzun hizmet anlayışındaki temel hedef ve ilkeleri bilindiği üzere, işçilerin iş ve sosyal güvenliklerini garanti altında tutmak, bu arada hayat mücadelesinden yenik düşmemeleri için her yönlü meşru mücadeleyi yapmak üzere hazırlamaktır» demiştir.

Üçüncü dönem toplu iş sözleşmesinin işçiye sağladığı haklar konusuna da değinen Şerafettin Akova, işçi ücretlerine 1 Ağustos 1968 tarihinden başlamak üzere birinci yıl 30, ikinci yıl 10 ve üçüncü yıl da 30 olmak üzere günde 70 kuruş gece çalışanlara da saatte 10 kuruş zam alındığını, harcırah yevmiyelerinde kademe olarak birden yedi dereceye kadar bir, sekiz dereceye kadar iki ve dokuz dereceye kadar da üç lira artış sağlandığını, bunların yanında diğer sosyal yardımların da alındığını belirtmiştir.

Sözleşme, cıracık ücretlerinde de artışı kabul ederek birinci yıl 15, ikinci yıl 5 ve üçüncü yıl da 15 kuruşluk saat ücretlerinde zammı sağlamış, iase bedellerinde de artış yaparak yemek maliyetini 250 kuruş, iase bedelini de 225 kuruş çıkarmıştır.

TEKSİF'İN BURSA GREVİ DEVAM EDİYOR

Teksif Bursa Şubesinin 10 Ekim'de Ali Kocaioğlu dokuma fabrikasında başlattığı grev devam etmektedir.

İşçi haklarını vermemekte direnen işverenin tutumu değişmediği sürece grevin devamında kararlı olan Teksif sendikasını, diğer sendikalar da desteklemektedir.

LİKAT-İŞ DENİZCİLİK BANKASI İLE SÖZLEŞME YAPTI

Likat-İş Sendikası, Denizcilik Bankası Genel Müdürlüğü ile İstanbul, İzmir, Trabzon ve Giresun limanlarında çalışan 4000 işçi adına üçüncü dönem toplu iş sözleşmesini geçtiğimiz ay içinde imzalamıştır.

Bu konuda bilgi veren Likat-İş Sendikası Genel Başkanı Mehmet Ali Sarı, toplu sözleşmenin, aylıklı işçi ücretlerinin yüzde 5 artırıldığını yevmiyeli işçilere de ayda asgari 125 lira zam yapıldığını, teşvik primleri ve sosyal yardımların da sağlandığını söylemiştir.

OLEYİS DEDEMAN OTELİ İLE ANLAŞTI

Ankara Oleyis Sendikası, bir süredir Dedeman Otelini ile yaptığı toplu iş sözleşmesi görüşmelerini geçtiğimiz ay içinde olumlu sonuçlandırmıştır.

Sözleşmeye göre, asgari ücretler 400 ilâ 1500 lira arasında değiştirilmiş, 600 liranın altındaki aylıklara 100, 600 liranın fazla aylık alanlara da 50 lira zam sağlanmıştır. Ayrıca işlerinde bir disiplin kurulu kurulması da kararlaştırılmıştır.

TÜTÜN MÜSKİRAT KIRKLARELİ GREVİ SONUÇLANDI

Ekim ayı ortalarında Kırklareli Ahmet Ziya Çetintaş Kollektif Şirketi Un ve Yağ fabrikalarında, Trakya, Marmara ve Havalisi Tütün Müskirat ve Gıda İşçi Sendikası tarafından başlatılan grev, işverenin sendika isteklerini kabul etmesi ile Kasım ayı başında sona ermiştir.

Yapılan anlaşmaya göre, 67 işçinin ücretlerinde en az 610, en fazla 767 kuruş zam yapılmış, iş güvenliği sağlanmış ve sosyal haklar elde edilmiştir.

Tes-İş Federasyonuna bağlı Enerji-İş Sendikası İstanbul'da 36 işyerini kapsayan toplu iş sözleşmesini imzalamış ve üyelerine ücret artışı ve sosyal haklar sağlamıştır. Resimde sözleşme imza töreni

ENERJİ-İŞ SENDİKASI 36 İŞYERİ İLE SÖZLEŞME YAPTI

Tes-İş Federasyonuna bağlı Enerji-İş Sendikası, geçtiğimiz ay içinde, 36 işyerini kapsayan toplu iş sözleşmesi yapmıştır.

Enerji-İş Sendikası bu konuda yayınladığı bildiride, sözleşme ile üyelerine 8-15 lira arasında değişen ücret zammı sağladığını, yemek ücretlerini 300 kuruşa çıkardığını, 1965 ve 1966 yılları arasında imtihana girip intibakları yüzünden mağdur duruma giren 210 üyenin de durumlarının düzeltildiğini açıklamıştır. Sözleşme, işçinin kıdem zamlarını 16 kuruş hesabıyla dikkate almış, prim sistemini de 1 Aralık 1968 tarihinden itibaren kabul etmiştir.

YURT DIŞINDAKİ İŞÇİLER KONUT KREDİSİNDEN YARARLANACAK

Çalışma Bakanı Ali Naili Erdem, yurt dışında çalışan işçilerin de konut kredisinden yararlanacağını açıklamıştır. Bu konuda bir demec veren Çalışma Bakanı Erdem, «Sigortalı Mesken Kredisini Yönetmeliği»nde yapılan değişikliğin yürürlüğe girdiğini bildirmiş, «Bundan sonra yurt dışındaki Türk işçileri de, mesken kredisini fonundan yararlanacaklardır» demiştir.

Ali Naili Erdem'in açıklamasına göre, yurt dışından dönen işçilerin, mesken

kredisinden yararlanabilmeleri için, Türkiye'deki herhangi bir işyerinde iki yıl üst üste çalışma şartı aranmayacaktır.

Bu işçilerin kredi alabilmeleri için, yurt dışında çalıştıkları süreyle, Türkiye'de sigortalı bir işyerinde çalıştıkları sürenin iki yıl doldurması gerekmektedir.

Çalışma Bakanı Ali Naili Erdem, yönetmelikte yapılan bir başka değişikliği de şöyle özetlemiştir:

«Yönetmelikte yapılan ikinci bir değişiklik, emekliye sevkinden sonra yurt dışında çalışan işçilere ait mesken kredisini de kesilmeyecektir. Bu işçilerin de sosyal güvenlik anlaşması olan bir dış ülkeye gitmesi şarttır.»

ÜÇ İLDE DAHA TEK İŞÇİ ÇALIŞTIRAN YERLER SİGORTA KAPSAMINA ALINDI

Hatay, Erzurum ve Manisa'daki tek işçi çalıştıran yerler de sigorta kapsamına alınmıştır. Kasım ayından itibaren Hatay'da, Aralık'tan itibaren de Erzurum ve Manisa'daki işyerlerinde 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun «Tek işçi çalıştıran işyerlerinin dahi sigorta kapsamına alınması»nı öngören geçici beşinci maddesi hükmünün uygulanmasına başlanacaktır.

Bakanlar Kurulunun yürürlüğe giren bu konudaki kararında, «Uygulamanın Kurumun Hatay, Erzurum ve Manisa şubeleri bölgesi sınırları içinde bulunan yerlerde» yapılacağı belirtilmektedir.

ADANA İŞ MAHKEMESİ KURULMASI İSTENDİ

Türk-İş Dördüncü Bölge Temsilciliği, Adana'da müstakil bir İş Mahkemesi kurulması için Başbakan Süleyman Demirel ile Adalet Bakanı Hasan Dincer'e telgrafla müracaatta bulunmuştur.

Türk-İş Dördüncü Bölge yetkilileri, telgraflarında Adana'da müstakil İş Mahkemesi bulunmayışının işçi meselelerinin hallini geciktirdiğini ileri sürmüşlerdir. Öte yandan Dördüncü Bölge Temsilciliği geçtiğimiz ay içinde bir bildiri yayınlarak, İş Mahkemesinin bir an önce faaliyete geçmesi gerektiğini belirtmiştir.

KÖMÜR BAYRAMI ZONGULDAKTA KUTLANDI

Taşkömürünün bulunuşunun 139. kuruluş yıldönümü 8 Kasım'da Zonguldak'ta törenlerle kutlanmıştır.

Kozlu Üretim Bölgesinin Uzun Mehmet Kuyusu önünde yapılan törende, Zonguldak valisi Ethem Boysan, Ereğli Kömür İşletmeleri Müessesesi Müdürü ve Maden İşçileri Sendikası temsilcileri hazır bulunarak birer konuşma yapmışlardır.

Törenden sonra topluca maden şehitliğine gidilmiş ve saygı duruşunda bulunulmuştur.

«HİZ» GAZETESİ DÖRDÜNCÜ YAŞINA BASTI

DYF-İŞ Federasyonu yayın organı «HİZ» gazetesi geçtiğimiz ay içinde dördüncü yaşına basmıştır.

Bu münasebetle Türk-İş salonunda DYF-İŞ Federasyonu tarafından bir kokteyl verilmiş ve bir sergi düzenlenmiştir.

Kokteylde, Türk-İş Başkanı Seyfi Demirsoy, Genel Sekreter Halil Tunç, Mali Sekreter Ömer Ergün, Teşkilatlanma Sekreteri Ethem Ezgü, Sendika ve Federasyon başkanları ile C. H. P. Genel Sekreteri Bülent Ecevit ve çok sayıda basın mensubu hazır bulunmuştur. Kokteylde ayrıca «HİZ» gazetesinin işçiler arasında düzenlediği şiir yarışmasının ödülleri de verilmiştir.

«HİZ» gazetesine yayın hayatında başarılar dileriz.

TÜRK SENDİKACILARI İSRAİL'DE BİR SEMİNERE KATILDILAR

İsrail İşçi Sendikaları Konfederasyonu «HISTADRUT» tarafından düzenlenen bir seminere Türkiye'den de Yol-İş, Genel-İş, Ges-İş, Sağlık-İş ve Harp-İş'e mensup 20 kişilik bir Türk sendikacı grubu katılmıştır.

İŞ KAZALARINDAN KORUNMA SEMİNERİ YAPILDI

Çalışma Bakanlığı Yakın ve Orta Doğu Çalışma Enstitüsünce düzenlenen «İş kazalarından korunma» konulu seminer, geçtiğimiz ayın başlarında İstanbul'da yapılmıştır.

Seminerde bir konuşma yapan Enstitü Müdürü Selahattin Birkan, iş kazalarının Türk ekonomisinde her yıl bir milyar liraya mal olduğunu söylemiştir. Enstitü Müdürü, çalışma hayatının çeşitli sorunlarına değinmiş ve sosyal güvenliğin Türkiye'de çalışan nüfusun sadece yüzde onunu kapsadığını bildirmiştir.

Selahattin Birkan, denetleyici durumunda olanların yetiştirilmesi zorluğunu da belirterek, «Bütün bunlar, sorunların ne derece güç, acil ve önemli olduğunu göstermeye yeter» demiştir.

Seminerin ilk konferansını veren Profesör Orhan Tuna, «Sanayi çağında iş kazaları» konusu üzerinde durmuştur. Tuna, mekanik üretim araçlarının geniş ölçüde artmasının iş kazalarının gittikçe korkutucu bir duruma gelmesine yol açtığını söylemiştir.

AVUSTRALYA'DAKİ İŞÇİLERLE İLGİLİ AÇIKLAMA

Geçen ay içinde Avustralya'ya giden Türk işçilerinin bazı şikâyetleri hakkında, Avustralya Büyükelçiliği bir açıklama yaparak, «Türlere iş bulma meselelerinde Avusturalyalılara tanınan bütün hakların verildiğini» bildirmiştir.

Avustralya Büyükelçiliğine yapılan açıklamada şöyle denilmektedir:

«13 Ekim pazar günü Ankara'dan Avustralya'ya hareket etmiş bulunan ilk Türk işçi kafilesi, Avusturalya'da başta İskân Bakanı, Muhacerat Ba-

TÜRK-İŞ Bilgi Me

ILO'NUN 50 NCİ KURULUŞ YILDÖNÜMÜNDE YAPILACAK TÖRENİN HAZIRLIKLARI

Uluslararası Çalışma Teşkilâtı (ILO)'nın kuruluşunun 50 nci yıldönümü münasebetiyle Ekim 1969'da Türkiye'de ve Birleşmiş Milletler üyesi her ülkede yapılacak olan kutlama törenlerinin hazırlıkları devam etmektedir.

Çalışma Bakanlığı Müsteşarı Halit Ünal'ın başkanlığında işçi, işveren kuruluşlarıyla çeşitli kültür kurumlarının temsilcilerinden meydana gelen Milli Komite üçüncü toplantısında pul bastırılmasını, ILO'yu ve çalışmalarını tanıtıcı çeşitli broşürler hazırlanmasını ve konferanslar düzenlenmesini kararlaştırmıştır. Buna göre Mart 1969'da özel bir pul çıkarılacak, çeşitli pankartlar hazırlanacak, TRT ve basın aracılığıyla ILO tanıtılacaktır. Türk-İş, Ekim 1969'da Türk-İş Galerisinde bir fotoğraf sergisi düzenleyeceğini, broşürlerin hazırlanmasında yardımcı olacağını, işçi eğitim seminerlerinde bu konuya geniş yer vereceğini ve yayınlarıyla ILO'nun önemini anlatılmasına çalışacağını bildirmiştir.

kanlığı Başmüsteşarı, Türkiye Büyükelçisi, ilgili teşekküller temsilcileri, Türk ve İslâm dernekleri temsilcileri, basın, radyo ve televizyon muhabirleri tarafından karşılanmıştır. Canberra'dan aldığımız bilgilere göre, 1 Kasım tarihine kadar ilk kafileden bulunan 52 Türk işçisinden 46'sı işe yerleştirilmiş, 5 Türk işçisi uygun iş teklifi alıncaya kadar beklemeyi tercih etmişler, bir işçi ise yapılan bütün iş tekliflerini bilinmeyen sebeplerle tamamen reddetmiştir. Ayrıca kafileden bulunan işçi eşlerinden 27 bayan da işe yerleştirilmiş bulunmaktadır.»

Büyükelçiliğin açıklamasında, Türk işçilerine anlaşma gereğince haftada 35 dolar, bir çocuk için 50 sent, iki çocuk için 1 dolar verildiğini, üstün vasıf ve fazla mesailerle bu ücretin daha da arttığını belirtmiş, ücretlerin, Avustralya'daki geçim şartlarına göre ayarlandığını, işi kabul etmeyen bir Türk işçisine de haftada 40 dolardan oldukça yüksek ücretli bir iş teklif edilmesine rağmen kabul etmediği kaydedilmiştir.

Büyükelçiliğin açıklamasında, Türk işçilerinin lisan bilmeme ve değişik bir ülkede olma yüzünden bazı güçlüklerle karşılaştıklarının tabii görülmesi gerektiği, ancak lisan kurları açıldığı ve işçi çocuklarının okullara yerleştirildiği de belirtilmektedir.

AVUSTRALYA'YA İKİNCİ İŞÇİ KAFİLESİ GİTTİ

Avustralya hükümeti ile varılan anlaşma gereğince ikinci işçi kafilesi 14 Kasım'da yurdumuzdan ayrılmıştır.

167 kişilik ikinci kafileden, 41 evli, 14 bekar işçi bulunmakta diğerleri evli işçilerin eş ve çocuklarını teşkil etmektedir.

İkinci işçi kafilesi, Esenboğa hava alanında kalabalık bir grup tarafından uğurlanmıştır.

ICFTU İCRA KURULU TOPLANDI

Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonunun geçtiğimiz ay içinde Brüksel'de toplanan İcra Kurulu, «Dokuzuncu Dünya Kongresi»nin 2-9 Temmuz 1969 tarihlerinde «Brüksel»de yapılmasını kararlaştırmıştır. İcra Kurulu ayrıca insan haklarını zedeleyen çeşitli davranışlar karşısında hür sendikacılık hareketinin durumunu ve ekonomik sorunları ele almıştır.

ÜYE AİDATLARI ARTACAK

ICFTU İcra Kurulu Dokuzuncu Dünya Kongresine üyelik aidatlarının artırılmasına ilişkin bir teklif götürmeyi de kararlaştırmıştır. Buna göre, 1000 üye için 225 lira olan aidatlar yüzde elli oranında arttırılacak ve üye kuruluşlardan farklı aidatları 1 Ocak 1969'dan itibaren ödemesi istenecektir.

ÇEKOSLAVAK HALKI DESTEKLENECEK

Çekoslovakya'daki gelişmeleri ele alan ve Çek halkının istilâ öncesi şartlarına kavuşması için giriştiği mücadeleyi içten desteklediğini bildiren ICFTU İcra Kurulu, Sovyet Rusya'yı «Çekoslovakya'nın siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel hayatına müdahale etmiş olmasından dolayı» dünya kamu oyu önünde bir kez daha takbih etmiştir. İcra Kurulu Çekoslovakya'yı işgal eden birliklerin bu ülkeden çıkmasını, Çekoslovakya'nın bağımsızlığının ve bütünlüğünün garanti altına alınmasını istemiştir. **KADIN İŞÇİLER SORUNU**

Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu 30 Eylül-4 Ekim tarihlerinde Düsseldorf'ta yapılan «Dünya Kadın İşçiler Semineri»nde kabul edilen karar tasarılarını da onaylamıştır. Kadın işçilerin teşkilatlandırılması sorununu ele alan İcra Kurulu, bu alanda geniş bir kampanya yapılmasını karara bağlamıştır.

“Eşit değerde iş karşılığında eşit ücret.....” Amerikada Michigan Eyaletinin South Haven Şehrinde Otomobil İşçileri Sendikasına üye 141 işçinin başlattığı grev devam etmektedir. Grevci işçilerin çoğunluğunu kadınlar teşkil etmekte ve iş güvenliği ile “eşit işe, eşit ücret” prensibini savunmaktadırlar.

UAW ÜYELİĞE ALINMIYOR

Bahama ve Paraguay sendikalarının üyeliklerine ilişkin teklifleri inceleyen İcra Kurulu, bir süre önce Amerikan İşçi Sendikaları Federasyonu'ndan aidat borcunu ödememesi nedeniyle çıkarılan Amerikan Otomobil, Tarım Aletleri ve Uçak Sanayii İşçileri Sendikası (UAW)-nın doğrudan doğruya ICFTU üyeliğine kabul edilmesi yolundaki teklifi de reddetmiştir.

KARAŞI GREVİ ERTELENDİ

Karışı doklarında 8 Kasım günü 10 bin işçinin başlatacağı grev Pakistan İşçi Sendikaları Ulusal Federasyonu (PNFTU)nun kararıyla iki ay ertelenmiştir. Uluslararası Ulaştırma İşçileri Federasyonu (ITF)nun konunun bir kez de Cumhurbaşkanı Eyüp Han'a intikal ettirilmesi ve yardımının istenmesi yolundaki teklifini benimseyen PNFTU İcra Kurulu erteleme kararı almış, grevin anlaşma olmadığı takdirde 8 Ocak 1969 günü mutlaka yapılacağını açıklamıştır.

Öte yandan Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu (ICFTU) da Pakistan İşçi Sendikaları Ulusal Federasyonuna grevi destekleyeceğini bildirmiştir.

TEKSTİL İŞÇİLERİNİN OLAĞAN KONGRESİ

Uluslararası Tekstil ve Giyim Sanayii İşçi Sendikaları Federasyonu'nun olağan kongresi 11-15 Kasım tarihlerinde Berlin'de yapılmıştır. Hür dünyadan 3 milyon 300 bin işçiyi saflarında toplayan Uluslararası Federasyonun kongresinde çeşitli sosyal ve ekonomik sorunlar ele alınmış, Afrika, Asya, Güney Amerika ve Avrupa'daki teşkilatlanma çalışmalarının hızlandırılması kararlaştırılmıştır. Geri kalmış ülkelerin kalkındırılması çabalarında sendikaların önemine değinilen kongrede Genel Sekreter Jack Greenhalgh, Federasyonun bu ülkeler sendikalarına yardımcı olması gerektiğini belirtmiştir.

34 ülkeden 55 üye sendikanın katıldığı kongrede Türk sendikacılık hareketini Uluslararası Federasyonun üyesi TEKSİF temsil etmiştir.

YUNANİSTANA TEKNİK YARDIM KESİLDİ

Alman, Kanada, Norveç ve Danimarka işçi temsilcilerinin Haziran 1968'de yapılan 52 nci Uluslararası Çalışma Konferansı'ndaki ortak şikâyetlerini dikkate alan Uluslararası Çalışma Teşkilâtı Yönetim Kurulu Yunanistan'a teknik yardım yapılmasını kararlaştırmıştır.

Sendika özgürlüğüne ilişkin 87 No.lu sözleşme ile 98 No.lu toplu sözleşme hakkındaki özleşmeyi çözmek, işçi sendikalarını çalışmalarından anti-demokratik yollarla alıkoymak gibi nedenler Haziran 1968'de yapılan şikâyetin temelini teşkil etmişti. Yönetim Kurulunun bu kararıyla Yunan Hükümetinin 14 Ağustos ve 11 Ekim tarihli mektupları cevaplanmış ve teknik yardım yapılması yolundaki isteği reddedilmiş olmaktadır.

PANAGOULİS İDAM EDİLMEMELİ

Yunan cuntasının kudretli albayı Georges Papadopoulos'a suikast teşebbüsünde bulunduğu iddiasıyla yargılanan ve idama mahkûm edilen Alecos Panagoulis'in idam edilmemesi Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu tarafından da istenmiştir.

Yunan Başbakanı Albay Papadopoulos' 21 Kasım tarihinde bir telgraf gönderen Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu İcra Kurulu, Yunan cuntasının tutumunu şiddetle yermiş, idam hükmünün yerine getirilmemesi gerektiğini bildirmiştir.

Öte yandan İtalya'da kurulu tüm Konfederasyonların ortak çağrısı ile milyonlarca İtalyan işçisi 20 Kasım günü beş dakikalık bir genel grev yaparak Yunan cuntasını ve tutumunu takbih etmiştir.

PTT FEDERASYONU SEYLAN

Uluslararası Posta, Telefon ve Telekomünikasyon İşçileri Federasyonu (PTT) Seylan Başbakanının Seylan'da PTT İşçileri Sendikasının 28 Kasım günü başlattığı grevi «kanunsuz olarak nitelemesi üzerine» bir bildiri yayınlamış ve Başbakanı şiddetle protesto etmiştir.

PTT Federasyonu Genel Sekreteri Stephan Nedzyneski'nin Seylan Başbakanına gönderdiği telgrafta «grev hakkının sendikal özgürlüğün temeli

Kısa haberler

İSVİÇRE

6 Kasım günü toplanan İsviçre İşçi Sendikaları Konfederasyonu İcra Kurulu, Başkan Vekili Ernst Wüthrich'i oy birliğiyle Konfederasyon Başkanlığına getirmiştir. Seçim, Konfederasyon Başkanı Herman Leuenberger'in emekliye ayrılması nedeniyle yapılmıştır. Herman Leuenberger 1958'den beri başkanlık görevini yapmaktaydı.

KANADA

Kanada İşçi Sendikaları Konfederasyonu Başkanı Donald McDonald 1 Kasım günü düzenlediği basın toplantısında sağlık sigortasının iyi işlememesinden yakınmış, Hükümeti suçlamıştır. McDonald, «... dünyanın en yüksek hayat seviyesine sahip olan bu ülkede, tıbbi bakım bir temel hak olarak sağlanamazsa, o zaman bu işte bir anormallik vardır» demiş, yeni tedbirler alınmasını istemiştir.

İNGİLTERE

Uluslararası Gazeteciler Federasyonu Kızıl Çin Başbakanı Chou-en-Lai'a bir telgraf göndererek, 21 Haziran tarihinden beri tutuklu bulunan Reuter Ajansının Pekin muhabiri Anthony Grey'in serbest bırakılmasını istemiştir. Federasyon, «gayri insani şartlar altında tutuklu bulunan gazetecinin hiç bir suçu olmadığının» ileri sürmüş, Kızıl Çin'in tutumunu takbih etmiştir.

olduğu» hatırlatılmakta, demokratik her ülkede olduğu gibi, Seylan'da da işçi haklarına karşı saygı gösterilmesi istenmektedir.

FORD FABRİKALARINDA GREV DEVAM EDİYOR

Belçika'da Genk şehrinde bulunan Ford fabrikalarında 21 Ekim tarihinde 6500 işçinin katılmasıyla başlayan grev

ENDONEZYA

Endonezya sendikacılık hareketini tümüyle temsil eden 18 kuruluşun yetkilileri 23-24 Kasım tarihinde Cakarta'da toplanarak, sendikal hareketi güçlendirmenin yollarını görüşmüşlerdir. Toplantıda Endonezya'nın büyük şehirlerinde mitingler düzenlenmesi ve böylelikle sendikal teşkilatlanmaların hızlandırılması kararlaştırılmıştır.

BELÇİKA

Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu, dinsel prensiplere yer vermeyen yeni bir tüzük hazırlayan ve ismini *Dünya İşçi Konfederasyonu* şeklinde değiştirecek olan Hristiyan İşçi Sendikaları Konfederasyonu ile işbirliği yapılmasını kararlaştırmıştır.

FRANSA

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilâtı (OECD) nezdindeki Sendikalar Danışma Komitesi kuruluşunun 20 nci yıldönümü münasebetiyle Paris'te 22 Kasım günü bir tören düzenlenmiştir. «Marshall Plan»'nın uygulanmasını kontrol amacıyla 1948'lerde kurulan Sendikalar Danışma Kurulu özellikle komünist sendikaların çeşitli hücumlarına rağmen olumlu çalışmalarına devam etmiştir. Paris'teki törene 150 kuruluşun temsilcisi katılmıştır.

devam etmektedir. Grevciler ücretlerinin Antwerp'de kurulu Ford fabrikalarında çalışan işçilerle aynı seviyeye getirilmesini, haftalık çalışma saatlerin in de 43'den 40'a indirilmesini istemektedirler. Avrupa'da kurulu 21 Ford fabrikasında çalışan işçileri teşkilatlandıran sendikalar, Gent grevinin sonuna kadar destekleyeceklerini açıklamışlardır.

sendikaların mücadelesi:

İDAREDE İŞÇİYE

DAHA ÇOK

SÖZ HAKKI

*Devrimizde
artık
gerçek
demokrasiyi
benimsemiş,
endüstrinin
gelişmesini
isteyen
ülkelerde
bir kişinin
yönetimi,
yerini
ortak
yönetime
bırakıyor.*

Çağımızda demokrasi anlayışı, klâsik demokrasi anlayışının çok ötesinde geçmiştir. Kişi hak ve özgürlüklerinin' tek başına büyük anlam taşımayacağı anlayışı, zamanla toplumlara hakim olmaya başlamış, örneğin ekonomik bağımsızlığın, sosyal hakların önemi anlaşılmıştır. Bu anlayışın en belirgin örneği «sınai demokrasi» olmaktadır.

«Sermaye üretimde asıl unsurdur» görüşü, nasıl zamanla üretimde sermaye ve emek unsurunun aynı önemi taşıdığı anlayışına gelmişse, yönetimde sermayenin tek başına söz sahibi olması görüşü de bugün yerini, sermaye-emek işbirliğine bırakmaktadır.

Hür ülkelerde gittikçe gelişen ve benimsenen görüş, özellikle sermaye çevrelerinin tepkisiyle karşılaşırsa bile, toplumun büyük çoğunluğunun malı olmuştur. O kadar ki, bazı yerlerde sendikalar artık, emeğin yönetimde daha çok söz sahibi olmasını sağlamak için çaba gösteriyor. Örneğin Batı Almanya'da Alman İşçi Sendikaları Konfederasyonu, yönetimde işçi ile işverenin hangi ölçüde söz hakkına sahip olduğu tartışmasına giriyor ve ilk kademe olarak, eşit söz hakkı istiyor.

Fransa'da bir süre önce meydana gelen işçi ve öğrenci hareketlerinin sonucunda girilen reformun yanısıra, bizat Başkan De Gaulle'ün isteği üzerine, işçinin yönetimde söz sahibi olması tedbirleri hazırlanıyor.

EKONOMİK ZORUNLUKLAR

Bu çabalar sadece kişi hak ve özgürlüklerinin genişletilmesi gereği, sınıf demokrasinin benimsenmesi sonucu ortaya çıkmamaktadır. Bunda büyük ölçüde ekonomik zorunlukların etkisi vardır.

Gelişen ve rekabet şartları gittikçe artan sanayi içinde, üretimin artması gittikçe büyük önem kazanmaktadır. Denilebilir ki, sanayi devriminden bu yana, daha çok ve daha ucuz üretim gereği bugünkü kadar duyulmamıştır. Ama üretimin artması ile de iş bitmemektedir. Aynı ölçüde pazar ihtiyacı da vardır.

Bir yandan üretimi artırma çabaları için otomasyona ağırlık verilirken, öbür yandan da gelişmiş ülkelerin az gelişmiş ülke ekonomilerini hâkimiyet altında tutma istekleri bu «pazar kavgası» yüzünden olmaktadır.

Üretimi arttırmak için sanayileşmiş ülkelerde otomasyon ağırlık kazanmaktadır. Ama otomasyon hiçbir zaman insan faktörünü geri plana itme imkânına sahip olamayacaktır. Çünkü, çağımızın devlet anlayışının temelinde «sosyal devlet» anlayışı bulunmakta, fertlerin çalışma şartlarının, insanca ve toplumun şartlarına uygun bir şekilde düzenlenmesi için devlet müdahale hakkını en geniş şekilde kullanmaktadır. Bunun yanısıra bir de ekonomik neden vardır: insan sadece bir üretim değil, aynı zamanda bir tüketim unsurudur. Üretim maddelerinin pazarlarını meydana getiren tüketiciler yine aynı kişilerdir. Üretimden insan uzaklaştırıldığı takdirde, aynı ölçüde tüketimden de uzaklaştırılmış olacak ve üretilen maddeler, stokları arttırmaktan başka hiçbir şeye yarama yacaktır. O halde üretici emeğin, satınalma gücü ne kadar artar, ne kadar tüketim imkânı sağlanırsa, üretim maddelerinin sürümü o ölçüde fazlalaşacaktır.

İNSAN GÜCÜNÜN ÖNEMİ

Bu görüşlerdedir ki, insan gücü, üretimdeki önemli yerini her geçen gün sağlamlaştırmaktadır.

Emeğin gittikçe kazandığı değer, üretimi arttırmak için çareler arayan sermayenin, yönetimde işçi ile işbirliği yap-

ması yolunu açmıştır. Bu yolun açılmasında en önemli unsur şüphesiz sendikaların güçlenmesi olmuştur.

Üretimin artmasında tutulacak yolun sadece, tezgâhın şeklinde değişiklik yapmak, volan kayışını döndüren dişlinin hızını arttırmak olmadığı bugün anlaşılmıştır. Bunlardan daha önemli olan, o tezgâhın başında çalışan, hızı artan dişliyi kontrol eden işçinin moral ve sosyal yapısıdır.

Bu gerçeğin kabul ile işyerinde dayanışma ve işbirliği ilkeleri benimsenmeye ve uygulanmaya başlamıştır.

İşçinin yönetime katılma sistemi her ülkede değişik şekil ve şartlarla uygulanmaktadır. Ekonomi bültenimizde bu ko-

dogmalara, doktrinlere bağlanmaksızın ekonomik ve sosyal meseleleri çözebilme imkânına kavuşmuştur.»

Bu sözler de göstermektedir ki, işçinin yönetime katılmasında hür ülkeler için sağlanan bir başka fayda rejimin korunması olmaktadır.

YURDUMUZDA DURUM

Yurdumuzda henüz sadece kamu iktisadi teşebbüsleri ile müesseseleri için 440 sayılı kanunla kabul edilmiş bu sistem, uygulamada kısıtlanmış ve yarar sağlanamamıştır. Ekonomi bültenimizde de belirtildiği gibi, bugün ancak onbinden fazla işçi çalıştıran işyerlerinde işçinin yönetime katılma hakkı bulunmaktadır. İşçinin kendi buluş ve gayretiyle sağla-

İktisadi Devlet Teşekkülleriyle Müesseseleri ve İştirakleri Hakkında Kanun

Kanun No : 440 Kabul Tarihi : 12/3/1964
Yayın Tarihi : 21/3/1964

BÖLÜM - I
Genel Hükümler
Tartılar

Madde 1 — İktisadi Devlet Teşekkülleri; sermayelerinin yarısından fazlası tek başına veya birlikte Devlete (Genel ve kama bütçeli idarelere ve İktisadi Devlet Teşekküllerine) ait olup, iktisadi alanda ticari esaslara göre faaliyet göstermek üzere kurulan ve kuruluş kanunlarında bu kanuna tâbi olacakları belirtilen teşebbüslerdir.

Devlet ve teşekkül iştirakleri, Devlet ve İktisadi Devlet Teşekküllerinin sermayelerinin yarısına veya daha azına sahip bu oldukları, özel

İktisadi Devlet Teşekkülleriyle Müesseseleri ve İştirakleri Hakkında Kanun, 21 Mart 1964 tarihinde yürürlüğe girdi. Kanun amaçlarından biri de İşçinin müessese ve teşekkülün yönetimine katılmasını sağlamaktır. Ne var ki, kanunun yürürlüğe girdiği günden beri, bu amacın gerçekleşmesi için olumlu hiçbir şey yapılmadı; işçinin yönetime katılması hükmü, ancak onbin'den fazla işçi çalıştıran birkaç yerde uygulandı.

nuda geniş bilgi yer almış bulunuyor SINIF MÜCADELESİNE KARŞI

Bugün hür ülkelerde bu sistemin benimsenmesinin bir başka nedeni de sınıf mücadelesini önleme çabasıdır. Yurdumuzda kamu teşebbüslerine bu sistemi getiren 440 sayılı Kanun tasarısının Mecliste görüşülmesi sırasında, hükümet adına konuşan zamanın Çalışma Bakanı Bülent Ecevit şöyle demişti:

«Bu sistemi uygulamakla, işçi kendisinin ayrı bir sınıf mensubu olduğu şuurundan kurtulacak, bir sınıf ayrılığı şuru ile toplumun bölünmesi tehlikesi geniş ölçüde önlenmiş olacaktır.

.....

İşçinin idareye iştirak ettirilmesi sisteminin Batı Almanya'da benimsenmesi yoluyla ki, Almanya, marksist ve kapitalist doktrinlerin çatışmasından geniş ölçüde kurtulmuş,

yacağı verim artışından prim alacağı hükmü ise, gerekli şartlar sağlanmadığı için bir türlü işletilememektedir.

Konu sendikacılarla bakanların yaptığı bütün toplantılara getirildiği halde bugüne kadar bir türlü çözümlenememiştir. Türk-İş Yönetim Kurulunun Ekim ayı içinde yaptığı toplantıdan sonra yayınladığı bildiride de bu konuya değinilmiş ve şöyle denilmiştir:

«İktisadi Devlet Teşekküllerinin bütçelerinin Parlamentodan çıkması gecikmekte ve bu yüzden de, bu kuruluşlarda çalışan işçiler kârdan almaları gereken ikramiyelerini alamamaktadırlar. Bir yandan bu bütçelerin bir an önce kabulü, öbür yandan da İktisadi Devlet Teşekkülleri ve Müesseselerinin verimli bir şekilde çalışmalarını sağlamak amacıyla çıkarılmış bulunan 440 sayılı kanunun uygulanmasındaki aksaklık ve eksik-

liklerin giderilmesi, bu kuruluşların ulusal ekonomimize gerekli katkıda bulunmalarını sağlayacaktır. Bu görevlerin yerine getirilmesi geciktikçe, ekonomimiz o ölçüde zarara uğramaktadır.

Türk-İş Yönetim Kurulu, bu önemli konunun bir an önce ve kanunun ruhuna uygun olarak ele alınmasını yetkililerden talebeder.

Ayrıca, 440 sayılı kanunda öngörülen, işçinin yönetime katılması şartı, on binden fazla işçi çalıştıran mahdud sayıda işyerlerinde uygulanmaktadır.

Bugün Avrupa ülkelerinde bile, on bin işçi çalıştıran işyeri fazla sayıda bulunmamaktadır. Henüz sanayileşmekte olan ülkemizde, işçinin yönetime katılması için bu şartın konulması, pratikte bu hükmü değersiz bırakmakta, uygulama imkânını kısıtlamaktadır.

Bu nedenle, işçinin yönetime katılması için gerekli işçi sayısının bine indirilmesi ve Çimento Sanayii T. A. Ş., Türkiye Petrolleri A. O., Petrol Ofisi, Şeker Şirketi, Toprak Mahsulleri Ofisi, Azot Sanayii, Et Balık Kurumu, Seka, Ereğli Demir Çelik İşletmelerinde işçinin yönetime katılması, bu kuruluşların verimlerinin artmasını da büyük ölçüde sağlayacaktır.»

Federal Almanya'nın ne büyük siyasi dergilerinde olan Der Spiegel, geçenlerde yayımlanan bir sayısını, işçinin yönetime katılması konusuna ayırdı. Bu derginin kapağında işçi ve işverenlerden kurulu bir yönetim komitesi toplantı halinde görülüyordu. Yukarda, Der Spiegel'in bu sayısının kapağı yer almaktadır.

Yazan
Prof.
Neil
Breuning

İşçi niçin

Servet, mirasla başkasına geçer. Ama müteşebbis olabilme nitelikleri çok dar bir ölçüde çocuklara geçebilir. Bundan dolayı servet sahibi olmak, müteşebbis olmak için gerekli bir şart değildir. Üretim araçlarına sahip olan kimse, bunların teşebbüs alanında kullanılmasında tek başına söz sahibi olamaz. Onun bu konudaki hakkı, yönetime katılmakla sınırlandırılır.

İlkel koşullar altında, malların sahibinin, ekonomik ve politik alanda etkisini gösteren yüksek bir toplumsal mevkie kavuşmasından başka türlü belki mümkün olamazdı. Ekonomik ve siyasal yönetim, servetle birlikte en zengin aileler içinde miras olarak elden ele geçer, prenslikler ve imparatorluklar böyle yönetilirdi. Ama siyasal alanda o günler artık geride kaldı. Şimdi evlilik yoluyla bir ülkeye sahip olan hükümdarlar nasıl bulunmuyorsa, siyasal mevkilere miras yoluyla değil, hizmetle çıkılıyorsa, hükümetin başına halkın en güvendiği kimseler geçiyorsa, başka alanlarda da aynı şey olmalıdır. Gerçi şimdiki sistemin de hataları yok değildir. Ama en yüksek yere miras yoluyla çocukların, zayıf zekâlıların, ruh hastalarının geçmesi diye bir şey kalmadı.

Artık siyasal alanda aşılmış olan ilköğretim ekonomik alanda da ortadan kaldırmaya başlıyoruz. Ekonominin en önemli yönetim yerlerinde bugün

«- Gelecek yılbaşında, hediyelerin seçiminde de söz sahibi olmamızı temenni ederim...»

Almanya'da işçinin yönetime katılma hakkı genişletiliyor

Federal Almanya sendikaları, çalışanlar için yüksek ücretler, sosyal güvenlik, 40 saatlik çalışma haftası ve ücretli

tatil elde ettikten sonra, şimdi de Daimler Benz, Volkswagen, Deutsche Bank, AEG gibi büyük firmaların yönetim

basamaklarına ve yönetim kurullarına girmek istiyorlar. Çalışanla çalıştırının, firmalarda aynı ölçüde söz sahibi olması yolunda mücadele ediyorlar. Şimdiye kadar bazı iş alanlarında işçinin elde ettiği yönetime katılma hakkını yeterli bulmuyor; yönetim hakkının işverenlerle, çalışanlar arasında yarı yarıya bölüşülmesini gerekli görüyorlar. Son günlerde bu konudaki tartışmalar çoğaldı, siyasal partilerin organlarına kadar yayıldı.

DGB NİN TASARILARI

Tartışmaların birden hızlanmasına, Alman Sendikaları Konfederasyonunun

yönetime katılmalı...

genellikle mirasçılar, ana-babalarından büyük servetleri miras olarak alanlar değil, teşebbüs alanında kişiliklerini ispat etmiş ve yönetim hiyerarşisinden geçmiş kimseler bulunuyor. Ancak biçimsel olarak servet sahiplerinden emir alıyorlar. İşte, işin garip tarafı da burası.

Bir teşebbüse doğrudan doğruya katılan iki taraf vardır. Bir taraf sermaye rizikosunu yüklenir, öteki taraf da çalışan olarak kendi kişiliğini bu işe koyar. Bu iki taraf birlikte katıldıkları işi de birlikte yönetmelidirler.

Bir teşebbüs, bilançoda kendini gösteren salt bir servet değerleri yığını değildir. Bilanço teşebbüsün görünüşünü yansıtmaz, yalnızca o andaki servet durumunu belirtir. Bir teşebbüs, kelimenin anlattığından, birtakım maddesel üretim araçları topluluğundan fazla bir şeydir. Teşebbüs, bu âletler cihazını işleten, çalışması ile hayatını ona vermiş ve onu yararlı hale getiren insanlar topluluğudur. Bütün bu insanların bir arada bulunması ve teşebbüs içinde birlik olması gereklidir.

Müteşebbis ve teşebbüsü yürüten, yönetirde hep birlikte söz sahibi olmalı, yani sermaye koyan ile çalışanlar teşebbüste eşit haklara sahip bulunmalıdırlar. Böylece yönetim, müteşebbis kararlarından daha dar ölçüde yararlanmış sayılmaz; tersine, yalnız sahibi, sermayedarların büyük bir kısım

Alman iktisatçılarından Neil-Breuning, işçinin yönetime katılması konusunda Almanya'nın büyük haftalık gazetesi "Die Zeit" da açılan tartışmaya katılmış, yönetime katılmanın gerekçesini aşağıdaki yazısında ortaya koymuştur.

ya da büyük sermayedar tarafından bağımlılık içine sokulmaz, daha serbest duruma gelir. Sorumluluğun çok yanlı olarak taşınması, tek yanlılıktan daha hoşnut edicidir. Böylece sorumluluk yeri küçülmez, tersine yükselir ve bağımsızlaşır.

İşçinin yönetime katılması gerekçesini özetlersek şu sonuca varırızç

1 Dinamik bir gelişme halinde bulunan ekonomide teşebbüs fonksiyonunun özü, sermaye fonksiyonundan daha geniş bir temele dayanır. Teşebbüsün yaygınlaşması zorunluluğu vardır. Bu da teşebbüsün yönetimini, şimdiye kadar olduğu gibi tek ayak üzerine değil, iki ayak üzerine oturtmakla sağlanabilir.

2 Teşebbüs, kelimenin salt anlamında bir kavram değildir, iki türlü iş yapan iki grubun birleşmesi ve böylece çalışması demektir. Buna uygun olarak teşebbüsün yönetimi iki tarafça ortaklaşa yürütülür ve sorumluluğu da iki taraf yüklenir.

3 İşçinin üretim araçlarından uzaklaştırılmasından doğan toplumsal öfke, ne sosyalleştirme, ne üretim kooperatifçiliği, ne de hisseleri pay etme ile giderilebilir. Sermayenin kullanılmasının başka kişilere dağıtılması da bu problemi çözmez. Günümüzde bunun tek çözüm yolu, aşağıya doğru işletmede yönetime katılma, yukarıya doğru ise teşebbüsün ekonomik yönetimine katılmadır.

İşçilerin yönetiminde eşit söz hakkı istedikleri müesseselerden üçü : Allianz Versicherung şirketi, Deutsche Bank (Alman Merkez Bankası), ve BASF müessesesi.

(DGB) hazırladığı iki kanun tasarısı sebep oldu. Konfederasyon bu tasarı-larda şu istekleri ileri sürüyor:

ALMAN İŞÇİ HAREKETİNİN HEDEFİ

Hazırlanan bu tasarıların amacı, de-mokratik bir ekonomi ve teşebbüs düzeni konusunda Alman sendikalarının yıllar-dır istediği hedefe ulaşmaktır. Alman İşçi Sendikaları Konfederasyonunun (DGB) son toplantısında Başkan Lud-wig Rosenberg şunları söylüyordu:

İŞVERENLERİN TELAŞI

DGB'nin açtığı kampanya, yöneti-me katılma aleyhinde bulunan kimse-leri telâşa düşürdü ve bir aksi kampanya yolunda harekete geçirdi. Birkaç hafta

içinde birkısım işverenler 2 milyon mark para toplayıp bir propaganda fonu kur-dular. «Yönetime katılma» aleyhtarı 60.000 nüsha broşür dağıttılar. 30 gazete ve dergiye ilânlar verdiler. «Yönetime Ka-tılma Aleyhtarı Birliği» adını taşıyan bir dernek kurdular.

Öte yandan, yönetime katılma le-hinde olan ve iktidardaki koalisyon hükümetinin bir kanadını meydana ge-tiren Sosyal Demokrat Parti de bu ko-nuda dört kanun tasarısı hazırladı.

MADENCİLİKTE UYGULAMA

Bu tasarılarla yönetime katılma için 1951 yılında ortaya atılan bir formül ele almıyor. O sıralarda kömür ve demir endüstrisinde beliren grev tehdidi do-layısıyla böyle bir formül ortaya atılmıştı. Sonra da Madencilikte Yönetime Ka-tılma kanunu çıktı. Kanun, çoğunlukla kömür ve maden cevheri çıkaran, ya da demir ve çelik üreten, binden fazla in-san çalıştıran şirketleri kapsıyordu. Bu-gün de yürürlükte bulunan kanun ge-reğince, bu çeşit teşebbüslerin yönetim kurullarında, oldukça dolaşık bir seçim den sonra, sermaye ile işçi adayları denge sağlanacak şekilde temsil ediliyor-lar.

Madencilik endüstrisinde şirketlerin onbir kişilik yönetim kurulları var. His-sedarlar, sermaye sahipleri arasından dört temsilci, dışardan da güvendikleri ve söz konusu işletme ile ilgili bir temsilci seçiyorlar.

Her şirkette bulunan ve işçilerden kurulu olan işletme konseyi de, sendika-ların onayı ile iki üye seçiyor. Sendika-ları geri kalan üç üye için aday gösteriyor-lar. Bu üç kişiden ikisi sendika yöneti-cisi, biri de sendikaya yakın bulunan,

ama teşebbüsün ya da sendikanın üyesi olmıyan kimsedir.

Yönetim kurullarının on üyesi böy-lece seçildikten sonra, onbirinci tarafsız kimse ile kurul tamamlanıyor. Onbirinci kimse, sermaye tarafından üç kişi ile çalışanlar tarafından üç kişinin oy'unu elde etmek zorundadır. Çünkü anlaşmaz-lık çıktığı zaman kararı etkileyecek olan kendisidir.

Alman İşçi Sendikaları Konfederas-yonu (DGB) Başkanı Rosenberg, işçinin yönetimde eşit söz hakkına sahip olması için bir kampanya açtı.

Maden şirketlerinde çalışanların, per-sonel ve sosyal meseleler için müdürler kuruluna eşit haklara sahip bir üye atama yetkisi vardır. Bu üye, yönetim kurulun-daki işçi temsilcilerinin çoğunluğunun oyu olmadan bu göreve getirilemez.

Bu uygulama, sendikalara ve işletme konseylerine, sanayideki güce katılma kapısını açmıştır. Thyssen, Hoesch ve Mannesmann gibi büyük madencilik kon-seylerinin müdürler kurulları, sendika-ların oyları ile atanmakta, görevden ayrılmaktadır. Birçok tanınmış sendi-

İşverenlerin, İşçinin yönetime ka-tılması aleyhindeki kampanya ile ilgili olarak hazırlattıkları afiş-lerden biri.

İŞÇİLER İDAREDE DAHA ÇOK SÖZ HAKKI İSTİYOR

BUGÜNKÜ DURUM

KANUNA GÖRE YÖNETİM VE MÜDÜRLER KURULU

ÖRNEK 15 kişilik yönetim kurulu olan bir anonim şirket

İŞÇİLERİN İSTEĞİ

İŞÇİNİN YÖNETİME KATILMASI SİSTEMİNİN GENİŞLETİLMESİ

ÖRNEK 15 kişilik yönetim kurulu olan bir maden şirketi (Maden sanayiinde halen bu sistem uygulanmaktadır)

Almanyada işçiler işyerlerinin yönetiminde daha çok söz sahibi olmak istemektedirler. Yukardaki şemada, işyerlerinde uygulanmakta olan ve uygulanması için çalışılan sistemlerde yönetim şekli görülmüyor. Maden sanayiinde halen uygulanan sistem işçiler bütün işyerlerinde uygulamak istemektedirler. Bu sistemde, işçi ile işveren işyerinin yönetiminde eşit söz hakkına sahiptir.

bazı kaçılar, büyük şirketlerin yönetim kurulu üyesi bulunmaktadır.

DİĞER ALANLARDA

DGB, bugüne kadar birçok çabalar göstermiş olmasına rağmen, maden endüstrisindeki yönetime katılma modelini ekonominin bütün alanlarına yaymayı başaramadı. Öteki alanlarda 1952 yılında kabul edilen kanun gereğince, yönetime katılma, sermaye sahibi şirketlerin yönetim kurullarında üyeliklerin üçte birinin çalışanlara verilmesi şeklinde oluyor. Bunun dışında sendikaların, işletme konusunda yabancı kimselerin yönetim kurullarına girmesini önleme hakkı yok. İşçilerin yönetim kurullarındaki temsilcileri genel olarak işletme konseyleri tarafından seçiliyor. Kişi ve aile sermayeli şirketlerle, 500'den az işçi çalıştıran şirketlerde yönetime katılma yalnız işletme konseyleri çerçevesinde kalıyor. Kanun gereğince de, işletme konseylerinin yalnız sosyal meselelerle personel meselelerinde; örneğin günlük çalışma saatlerinin saptanması, izin cetvelinin hazırlanması, meslek eğitimi, ücretlerin düzenlenmesi ve ücret sistemi gibi konularda yönetime katılma hakkı var. Yönetimin kontrolü, örneğin yatırım planlarının saptanması ve yöneticilerin atanması gibi işlerde söz hakkı yok.

İşletme konseyleri ile ilgili kanun, çalışanların yönetime katılmasında, yalnız sözde kalan bir hakkı gerçekleştiriyor. Bir teşebbüsün bütün sosyal konularında işletme konseyinin söz hakkı var, ama işverenin mali harcamaları bunun dışında kalıyor. Oysa, işletmenin refahı bu harcamalara bağlı. Sonuç olarak, pratikte, kanunun verdiği bu hak gerçekleşmiyor demektir.

İşten çıkarmalarda işletme konseyini dinlemek zorunluğu var. Ama konsey, ileri sürülen nedenlere aykırı fikir söylerse, bu yüzden işten çıkarma önlenmiş olmuyor. İşveren, sonunda bildiğini okuyor, yalnız itirazlar ortaya koyarak uzlaşma isteğini açıkça belirtmiş oluyor. Bu hüküm, işten çıkarmalarda yönetime katılmayı, basit bir söz söyleme formülü haline indiriyor. Bundan dolayı Alman iverenleri bu kanunu çok beğeniyorlar.

Buna karşılık bazı işverenler, işletme konseylerinin yetkilerinin gerçekten dar olduğunu anladılar ve bunların haklarını kendiliklerinden genişletme yolunu tuttular. Daha sonra işe parlamento da el attı ve kanunda bazı değişiklikler yaparak, endüstrinin yeni birkaç alanında işçiye yüzde 50 oranında yönetime katılma hakkı tanıdı. Ancak sendikalar,

madencilikte yönetime katılma metodunun bütün alanlarda tam olarak uygulanmasını, geçici tedbirler alınmasını yeterli görmediler.

EKONOMİNİN ASIL GÜCÜ

DGB, şimdi madencilikteki modelin öteki alanlara da yayılmasına çalışıyor. Ancak başlangıçta, bu genişletilmiş yönetime katılma hakkı, büyük şirketler için söz konusu. Çünkü önce ekonominin asıl gücünü kontrol altına almak önemli. Zaten küçük şirketlerde yönetim kurulu da yok.

SOSYAL HUKUK DEVLETİNİN GEREĞİ

Sendikaların kanısınca, bütün çalışanların yönetime katılması sosyal hukuk devletinin bir gereğidir. Demokrasi yalnız politika sınırı içinde kalmamalı, toplumun her yanına kadar inmelidir. Şimdiye kadar şirketler kanunu yalnız

diyor: «Bir işletmede teba olan kimseler, oradan çıktıktan sonra iyi bir demokrat olamazlar. Yönetime katılma, bir yurttaşlık hakkıdır.»

SENDİKALARIN HAZIRLIĞI

Sendikalar yönetime katılma işine çoktandır hazırlanıyorlar. Şimdiye kadar, şirketlerin yönetim ve müdürler kurullarında görev alacaklar için 17 tane özel yetiştirme merkezi açıldı. Buralarda sendikacılar, yönetim kurulu üyesi seçildikleri zaman neler yapacaklarını öğreniyorlar. Ayrıca çalışma akademilerinde de bu konuda öğretim yapılıyor.

Şimdiye kadar müteşebbisler, bir takım yersiz korkular yüzünden, bir azınlık olarak kendilerine sınırsız güç sağlayan imtiyazlarını yitirmemeye çalıştılar. Sendikalar, yaptıkları mücadelede yalnız kalmıyorlar. Bazı din adamları bile kendilerinden yana çıkıyor. Örneğin, teoloji profesörü Oswald, katoлик kilisesinin yönetime katılma müca-

İşyerlerinde işçilerin daha çok söz hakkına sahip olması için işçiler çeşitli gösteriler düzenlemektedirler.

sermayedarların lehine işlemiştir. Buna karşılık çalışan kitleler, hiçbir şekilde kontrol edemedikleri yabancı bir yönetime boyun eğmek zorunda kalmışlardır.

DGB Başkanı Rosenberg bu konuda şöyle diyor: «Özgür ve demokratik bir düzen isteyen kimse, bunu eksiksiz ister. Her hangi bir sınırlama, bir grubun olağanüstü çıkarı için değil, herkesin çıkarı için ileri sürülebilir.»

Sosyal Demokrat Partinin eski politikacılarından Carlo Schmid de şöyle

lesinde başta gelen savaşıclardan biri. Prof. Oswald, sendikaların yönetime katılma etkisini çalışanlar için değil, sendika liderleri için istediği yolunda işveren birliklerinin ileri sürdüğü iddiayı, «kötü niyetli bir suçlama» ve «küçük görme» diye yeriyor.

Prof. Oswald'ın kanısınca, her teşebbüs, çok yanlı çıkarların meydana getirdiği bir kurumdur. Kendisini etkileyen çeşitli çıkarların hepsini aynı ölçüde dikkate almak, bütün toplumun hedefi olmalıdır. Şüphesiz bazı müte-

şebbisler, yukardan ve kendiliğinden gelen bir istekle haklar sağlayarak bu hedefe erişmeye hazırdılar. Ancak bu kadarı yeterli değildir. Sermaye şirketlerinin kendi yapılarına uygun olarak yeniden biçimlenmesi, yani hukuki anlamda çeşitli çıkarılara uygun hale gelmesi zorunluğu vardır. Bu da, yönetime katılma ilkesi gereğince bütün organlarda iki tarafın temsil edilmesiyle mümkündür.

BU YÜZYILIN BAŞINDA...

Almanya'nın müteşebbisleri yönetime katılmayı her zaman için devlet ve toplum düşmanlığı diye görmemişlerdir. Daha bu yüzyılın başlarında Zeiss-Werke firmasının sahibi Ernst Abbe, işçilerine söz hakkı ve kazançtan pay vermişti. Ernst Abbe, her yıl bilânçosunu çalıştırdığı insanlara sunuyordu. Sonunda 132 kişilik bir işçi kurulu meydana getirdi ve Carls-Zeiss tesisinin yönetimini bu kurula bıraktı. Ona göre, çalışanların işe karışması, bir fabrikanın

Zeiss fabrikalarının sahibi Ernst Abbe bu yüzyılın başında işçiye yönetime söz hakkı ve kazançtan pay verdi.

gerektiği gibi yönetilmesi için örgüt bakımından gerekliydi.

Alman işçileri ilk defa 1920 yılında fabrika konseyleri seçme hakkını elde ettiler. 1922'de çalışanların yönetim kurullarına delege yollama hakkı kanunlaştı. Yönetime katılma hakkı İkinci Dünya Savaşından sonra da tartışma konusu oldu. Sendikaları başlangıçta bu yola iten nedenler, siyasal nitelik taşıyordu. Her iki dünya savaşında savaş tahrikçileri ile bencilik yüzünden işbirliği yapan sanayicilerin siyasal gücü, çalışanların kontrolü ele almasıyla ortadan kaldırılmalıydı.

Federal Almanya'nın, yönetime katılma konusunda öteki batılı sanayi ül-

Almanya'da bazı fabrikalarda işçi komiteleri işyeri ve işçilerin meselelerini inceledikten sonra, bunları, yönetim kurullarındaki işçi temsilcileri aracılığıyla, yönetim kurulu toplantılarına getirmektedirler. İşçi komiteleri genellikle işçi meseleleriyle ilgilenmektedirler. Bu komitelerin çalışmaları sendikaları tarafından da denetlenmektedir. Yukardaki resimde, bir işyerindeki işçi komitesi toplantı halinde görülüyor.

kelerinden bir adım ilerde olmasının nedeni budur. Kendi başına hareket eden patronların bulunduğu Fransa, İtalya ve İngiltere'de yönetim ve müdürler kurullarında işçi temsilcisi yoktur. Üstelik Fransa ve İtalya'da marksist sendikalar kapitalistlerle her türlü işbirliğini reddediyorlar. General de Gaulle'in ortaya attığı yönetime katılma denemesi, kurulu düzene düşman olan işçileri birleştirme amacı güdüyor. Fransa Devlet Başkanı işçilere iş yerinde ve işletmede geniş söz hakkı sağlamaya

çalışıyor.

Son olarak Sosyal Demokrat Parti de yönetime katılma konusunda tasarılar hazırladı. Bunların amaçları şunlar:

DGB'nin hazırladığı tasarının aksine, Sosyal Demokrat Parti tasarısı gereğince sendikalar yönetim kurulları için kendi üyelerinin kendileri seçmiyecek, yalnız tekliflerde bulunacaklar. İşçi yönetim kurulu üyelerini işletmenin işçi ve memurları seçecekler.

Yakında bu konuda parlamentoda yeni bir mücadele başlıyor.

„Sende bu kırıntılarla idare et"

EKONOMİ

BÜLTENİ

İŞÇİNİN YÖNETİME KATILMASI

nel Müdür yardımcılarında aranan niteliklerde olmaları şarttır.

§ Sanayi, tarım ve ulaştırma alanlarında çalışan teşekküllerden geniş ölçüde işçi çalışanların yönetim kurullarında bir işçi üye bulunur. Yönetim Kurulunda işçi üye bulunacak teşekkül, teşekkülün özel kanununda belirtilir. İşçi üye, bu görevi devam ettiği sürece ücretsiz izinli sayılır. İşçi üyenin seçim şekli tüzükte gösterilir.

2) İşçi üye seçimi :

a. Seçmeye yetkili organlar :

Madde 13 — Kuruluş kanunlarında, yönetim kurullarına işçi üye katılacağı belirtilen teşekküllerin yönetim kurulu işçi üyeleri, bu Tüzükte yazılı nitelikleri taşıyan adaylar arasından :

a) Teşekkülün faaliyette bulunduğu işkollarında en çok işçi çalışan işkolundaki işçilerin salt çoğunluğunu temsil eden federasyonun,

b) Böyle bir federasyon yoksa, aynı nitelikte olup, Türkiye çapında faaliyette bulunmayı hedef tutmak şartıyla işkole esasına göre kurulmuş sendikamızın,

c) "Bu nitelikte sendika bulunmadığı takdirde, teşekkül ve müesseselerin işyerlerinde en çok işçi mensubu olan işçi teşekkülünün bünyesinde toplanan konfederasyonun, yönetim kurullarına seçilir.

İşçinin yönetime katılması, işçi-işveren arasında danışma ve işbirliği, sınıf demokrasi ve co-determination gibi çeşitli ifadelerle işçinin işyerinin sevk ve idaresine katılmasını savunan fikrin mazisi Türkiye'de pek yeni olmakla beraber, konunun Avrupa'daki başlangıcı 18. yüzyıla kadar uzanır. Sınıf inkılabı beraber, işçinin çalışma hayatının nüvesini teşkil etmesi ve işletmelerin büyük çapta emeğe dayanmaları, işçi-işveren ilişkilerini geliştirmiş, sınıf üretimde büyük payı olan işçinin, sevk ve yönetimde de söz sahibi olmasını gerekli kılmıştır.

Her ne kadar endüstrileşme genel ekonomik yapıyı ve bunun sonucu olarak da sosyal gelişmeyi ve cemiyeti tamamen değiştirmişse de başlangıçta fabrika sisteminin yayılmasıyla işçiler tek taraflı olarak işverene tabi olmuş, zorlayıcı üretim karşısında ezilmiş ve işverene karşı bir direnç gösterememişlerdir. İşçinin yönetime katılması fikrinin gelişmesi, işçinin çalışma hayatında kendi kaderini tayin etmesi ve sorumluluk payı taşımasından doğmuş ve fakat bu işçinin sendikalaşması ile gerçekleşmiştir.

İşçiler başlangıçta sadece ücretlerinin arttırılması için işletmenin yönetiminde söz sahibi olmak isterken, zamanla iş süreleri, çalışma şartları, işçilerin işe alınıp, çıkarılmasında ve nihayet üretimin hacmi konusunda sevk ve yönetime katıl-

alınmış ve 1961 Haziranında toplanan Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu «Avrupa Sosyal Tüzüğü» kabul etmiştir.

İKİ TEMEL UNSUR

İşyeri düzeyinde işbirliği ve danışmanın geliştirilmesi yolundaki çalışmalar iki temel unsurdan esas bulmaktadır. Bunlardan birincisi, üretimdeki insan faktörünün tam olarak tanımlanması ile moral ve sosyal yapının geliştirilmesi olarak ifade edilebilir. İkincisi ise, üretimin arttırılmasını etkileyen ekonomik çalışmalardır. Birbirine çok sıkı bir şekilde bağlı olan bu iki unsurun da temelinde insan faktörü bulunmaktadır.

Bu iki unsura her ülkede ve her işyerinde verilen ayrı ayrı değerler, işyeri seviyesindeki ortak danışma ve işbirliğinin çok değişik sistemler halinde ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

KISA BİR TARİHÇE

Sınai demokrasi fikri ilk defa Beatrice ve Sidney Webb tarafından, sendikaların kendi içlerindeki demokrasi çalışmalarının tarifi için kullanılmış ve bu anlamda sınai demokrasinin ilk belirtilerinin 1897 lerde olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak, sınai demokrasi kavramı sadece lokal ve millî sendikalar içinde incelenmiş, işçi-işveren ilişkilerine uzanamamıştır.

İşletmenin yönetiminde işçinin söz sahibi olması veya böyle bir durumun söz konusu olması 1848 yılına rastlar. 18 Mart 1848 de Alman Kurucu Meclisi, işçilerin işletmenin yönetiminde söz sahibi olmalarını öngören tasarıyı görüşmüş, ancak, reddetmiştir. İşçinin yönetimde söz sahibi olmasını sağlayan kanun bu tarihten 42 yıl sonra gerçekleşmiştir. Tanınmış Alman Sosyal Siyasetçisi Freiherr Von Berlepsch'in gayretiyle, zamanın Alman İmparatoru II. Wilhelm ve Meclisin muvafakatıyla, işletmelerde işçi komitelerinin kurulmasını öngören kanun 1890'da çıkmış, 1905'te sendikaların ısrarlı istekleri ile bu komiteler Alman maden sanayiini de kapsamıştı.

Sınai demokrasi kavramı 1. Dünya savaşında gelişmiş, hem Avrupa hem de Amerikada işçi-işveren ilişkilerini düzenleyen çeşitli tipte programları kapsamak üzere kabul edilmeye başlanmıştır. Bu alanda ilk çaba gösteren ülkeler Norveç ve İsveç olmuş, bu ülkelerin hükümetleri sınai demokrasiyi araştırarak komisyonlar kurulmuştur.

Fransadaki ilk gelişim ise 1867 Kanunu değiştiren 1917 tarihli «İşçinin Katıldığı Anonim Ortaklıklar» ile ortaya çıkmıştır.

1918 de Arthur Henderson «*Aims of Labor*» adlı eserinde sınai demokrasiyi «ferdi veya anonim şirket halinde çalışan özel sermaye sahiplerinin, ellerindeki sanayii denetleme yetkisinin tedrici olarak azaltılması ve toplum hizmetlerinde çalışan herkesi özgür kılmaya yönelmiş istek» olarak tanımlamıştır. Daha sonraları Samuel Gompers ve Amerikan sendikacıları sınai demokrasiyi şu şekilde tarif etmişlerdir: «Eski siyasi demokrasi, yeni sınai demokrasinin babasıdır; sendika, yani potansiyel sınai demokrasinin kendisidir.»

Amerikada 1. Dünya Savaşı işverenlerin işçilere yönetimde söz sahibi olmalarını sağlayacak bir vasıta olmuştur. İşçileri yöne time iştirak ettirmemeye kararlı olan işverenler, savaş sırasında cephane imali zorunluğu içine düşmüşler ve savaş yüzünden mevcut işçi darlığının üretimi aksi yönde etkilemesine engel olmak için işçileri memnun edecek yönetime katılma plânları hazırlamışlardır. Fakat savaştan hemen sonra, işverenlerin tutumu değişmiş, işçiye söz hakkı tanımanın yanında, sendikaları da ortadan kaldırmaya çalışmışlardır. Ancak yerleşen sınai demokrasi fikri zamanla gelişmiş ve hatta 1919'da New Jersey Tica-

mak istemişlerdir. Bu istekler, işverenlere, işletmelerini daha rasyonel ve daha prodüktif işletmeleri için bir zorlama olmuş ve bugün sanayileşmiş Avrupa ülkelerinde işyerleri seviyesinde işçi-işveren arasında danışma ve işbirliği kökleşmiş geleneklerden çıkarak, kanun ve sözleşmelerle düzenlenir duruma gelmiştir.

ILO'NUN ÇALIŞMALARI

Savaştan sonra, Avrupa ülkelerinde bu alanda meydana gelen değişiklikler ILO (Uluslararası Çalışma Teşkilâtı) tarafından yakından izlenmiş ve konu, taşıdığı önem karşısında, 1947 yılında toplanan ILO'nun 31. Genel Kurul gündeminde yer almıştır. Gündemin gerekçesinde «işyeri seviyesinde danışma ve işbirliğinin, örgütlenme hürriyeti sınai ilişkiler ve sınai demokrasi ile yakın bir ilgisi olduğu» ifade edilmiştir. 1947-1952 arasında ILO tarafından yapılan çalışmalar ve hazırlanan raporlar konuya açıklık kazandırmış ve 1952 yılında yapılan 36. ILO Genel Kurulu 94 numaralı «işyeri seviyesinde işçi-işveren Danışma ve İşbirliği» tavsiyesi ile aynı konuda bir de karar tasarısı kabul etmiştir.

İşçinin yönetime katılması için işçi-işveren arasında danışma ve işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla sendikaların yaptıkları çalışmaların yanısıra konu Avrupa düzeyinde de ele

ret Odası tarafından yapılan bir seri konferanslara «Endüstride Den okrası» adı verilecek kadar benimsenmiştir.

İşçinin yönetime katılması veya yaygın ifade ile Sınai Demokrasi, Birinci Dünya Savaşından sonra çeşitli ülkelere kabul edilmiş ve uluslararası Çalışma Teşkilâtının en azından çalışma şartları, ücret gibi üzerinde durduğu bir konu haline gelmiştir.

GERÇEK DEMOKRASİ İÇİN

İşçilerin Yönetime ve ekonomik çalışmalara katılma istekleri, demokrasinin gerçek anlamında gelişmesine doğru atılan adımlardan biridir. Bu hareket büyük endüstrilerin özelliğinden doğan bir takım istismar ve bu nevi hadiselerle karşı bir tepkidir.

II. Dünya savaşından sonra Amerikan Marshall yardımıyla Avrupadaki savaş kalıntılarının ortadan kalkması ve endüstrinin süratle gelişmesi ile işçilerin işletmenin yönetiminde söz sahibi olma istekleri artmış; bunun sonucu olarak bugün pek çok Avrupa ülkesinde işçi-işveren danışma ve işbirliği komiteleri kurulmuş, işçiler yönetim kurulu üyesi olarak işletmenin ekonomik, sosyal ve mali politikasında söz sahibi olmuşlardır.

YÖNETİME KATILMA YOLLARI

İşçinin yönetime katılması, bazı ülkelerde işçilerin yönetim kurullarında üye bulundurmaları yoluyla olmaktadır. Hindistan, Fransa, Birleşik Arap Cumhuriyeti ve Tunus'da işçiler iktisadî devlet teşekküllerinin yönetim kurullarında üyesidirler. Diğer bir grup, ülkede, işçilerin yönetim kurullarında temsilcileri bulunmamakta, fakat yönetimde işçilerin etkileri bazı komite ve konseyler eliyle olmaktadır. Avustralya, İsveç, Hollanda, İngiltere bu gruba dahil ülkelerdendir. Çeşitli ülkelerde bu komite ve konseylerin adları, kompozisyonları ve fonksiyonları ülkelerin özel koşullarına bağlı olarak değişmektedir. Sosyalist ülkelerde ise, işçiler kaide olarak yönetime katılmakta, meselâ Yugoslavya'da işçi, yönetimi bizzat kendisi yapmaktadır.

İşçinin idareye katıldığı bütün ülkelerde gerek ekonomi, gerek işveren ve gerekse işçi yönünden birçok yararlar elde edilmiş, üretim bir yandan artarken, diğer yandan işçilerin refah seviyesi yükselmiş ve kalkınma hızlanmıştır.

İŞÇİNİN YÖNETİME KATILMASININ YARARLARI

İşçinin, işletmenin sevk ve yönetime katılmasının yararları başlıca şu şekilde sıralanmaktadır:

İşçi, verimli bir gelişmeyi hedef alır, işine olan ilgisini yeniler, kendi statüsüne saygı duyar ve komplike endüstriyel prosedür içindeki rolü ve önemini kavrar, ekonomik ve sosyal hayatla daha yakından ilgilenir.

İşçi, işletme ile ilgili konularda detaylı bilgi sahibi olur, teşkilât idaresini daha iyi anlar ve nüfuz eder. İşçi, üye yönetim kurulunda bulunduğu sürece, teşekkülün mali durumunu, kapasitesini, gelişme potansiyelini öğrenir, işverenden isteyeceği ücret zamlarında daha rasyonel esaslara dayanır, ütöpik fikirlerden sıyrılır; buna karşılık işveren de istekleri karşılamakta daha az zorluk çıkarır.

İşçinin yönetime katılması sonucu, devlet işletmelerinde merkezîyetçilik ve aşırı bürokrasi bir dereceye kadar önlenir.

Yönetime katılma, işe alma ve işten çıkarmada işverenin yetkilerini kısırarak, istihdamda eşitliği ve iş güvenliğini sağlar.

İşçilerin yönetime katıldığı kurul ve komiteler aracılığı ile ücretler, çalışma saatleri, izinler, çıraklıkla ilgili hususlar, iş kazalarını önleme tedbirleri, sağlık koşulları ve çalışma hayatı ile ilgili diğer konular, işletme ve işçi yönünden en olumlu şekilde düzenlenir.

Yönetimde işbirliğinin yapıldığı işletmelerde, ekonomik kriz veya teknolojik gelişmeler sonunda açık kadro tutulmaya devam edilemez.

İşbirliği emek seyyaliyetini korumak için işverenlerin gerekli her şeyi yaparak işçinin işletmeye iyice bağlanmasını sağlar.

İşçinin yönetime katılması, işçilerin kendilerini adaletsizliğe ve keyfî hareketlere karşı korumalarını sağlar.

İşçinin yönetime katılması sonucunda yatırımlar daha prodüktif ve kârlı olur, işçi eğitimine önem verilir, fert başına iş saatinin verimi yükselir.

YÖNETİME KATILMA HAKKINDA GÖRÜŞMELER

İşçilerin yönetime katılmaları fikri uzun süre benimsememiş, bir grup, bu fikrin avantajlarını savunurken, diğer bir grup da bu görüşe karşı çıkmış ve tezlerini, birçok fikirler ileri sürerek savunmuşlardır.

Üretimin gerçekleştiricisi işçi başlangıçta beşerî bir varlık olarak görülmemiş ve işverenler, işçiyi sadece bir üretim vasıtası, bir sermaye malı olarak kabul etmişlerdir. Bu görüşün geçerli olduğu devrelerde işçinin yönetime katılması hiçbir şekilde söz konusu olmamıştır. Ancak işletmelerin işçiye dayandığının teslimi, ülke ekonomisini büyük çapta etkileyen işletme üretiminin bazı şartlarda işçi tarafından sekteye uğratılabileceği bazı olaylar ile ortaya çıkmış ve işveren işçinin inisiyatifini dikkate almak zorunluluğunu hissetmiştir. Buna rağmen, işçiyi kısa süreli menfaatlerle oyalamak isteyen işverenler günümüzde çokluğu teşkil eder. Bu kişiler işçinin yönetime katılmasının kendilerince bazı gerekçeler ileri sürerek imkânsız olduğunu ispatlamak istemişlerdir.

Bu fikre karşı çıkanlar herşeyden önce yönetimde söz sahibi olabilmeyi mülkiyette pay sahibi olabilmeye bağlamışlar ve işletmeyi yönetmenin mülkiyetin tabii bir sonucu olduğunu, işçinin, sermayede hissedar olmadığı sürece yönetime katılmayacağını ısrarla ileri sürmüşlerdir. İddialarına göre, işçiler ancak sermayede pay sahibi olurlarsa, payları oranında işletmenin yönetiminde söz sahibi olacaklardır. Oysa, yönetime katılmanın mülkiyet hakkı ile bu derece sıkı bir bağlantısı olmasa gerekir. Zira mülkiyet üzerinde hissesi olmayan işçiler de katkıları bulunmayan kararların uygulanmasından doğacak haksızlıklardan, aksaklıklardan zarara uğrayacaklardır. Bu yüzden herkes, sonucundan olumlu veya olumsuz etkilenebileceği bir eyleme katılmalıdır. Üretime sermayesi

ile katılan sermayedar ve teşebbüsü ile katılan müteşebbis kadar, emeğiyle katılan işçinin de kârda payı olacaktır; durum böyle olunca üretimin artmasını, kazancın fazlaşmasını, işletmenin rantabl çalışmasını sağlamayı hedef tutan kararların alınmasında, kararlara uyma kolaylığı yönünden işçilerin de katılması faydalı olacaktır. İnsanlar, tabiatları icabı, alınmasında katkıda bulundukları kararlara daha kolaylıkla uyarlar.

İşçilerin teşebbüsün yönetiminde yer almasına karşı çıkanlar bir diğer tez olarak, işçilerin işletme sevk ve idaresini koruyacak, işletmenin malî, ekonomik ve beşerî politikasını yürütecek nitelikte kişiler olmadığını ileri sürerler. İleri sürülen bu tez birinci tezdten çok daha tutarsızdır. Hiç şüphesiz, teşebbüsün sevk ve yönetiminde belli hasletlerin bulunmasında zorunluluk vardır. Ancak işçilerin bu hasletlerinin olmadığını, teşebbüsü sevk ve yönetim yeteneğinden yoksun olduklarını iddia etmek tutarlı bir iddia olmaktan çok uzaktır. Bir işletmede işletmeyi tanıyacak, işletmenin malî, ekonomik, beşerî yönünü, politikasını öğrenecek süre çalışmış olan bir işçi, işletmenin gidişatı hakkında alınacak kararlarda söz sahibi olabilecek bir nitelik kazanmış demektir. Burada önemli olan, işletmenin malî, ekonomik ve beşerî politikasını yürütecek niteliğin hangi şartlarda varsayılacağıdır. Hiç şüphe yok ki, herhangi bir genel müdürün bilgisinden gelen malî, ekonomik ve beşerî politikayı yürütme niteliği, işçiler yönünden de tecrübe ile işletmeyi, imalât prosedürünü bilmekle sağlanmaktadır. Kaldı ki bir çok işletmelerde, işçiler, gerek sendikalarının ve işverenin düzenlediği eğitim programlarıyla ve gerekse çeşitli seminerler ve açık oturumlarla eğitilmekte, böylece bir taraftan pratik, diğer taraftan da teorik yönde bilgileri artmaktadır. Esasen, işçilerin işletmenin yönetimine katılmalarının mevzuatla düzenlendiği ülkelerde, genellikle benimsenmiş olan «İşletmede belli bir süre çalışmış olma» ikesi işletmeyi tanıma-nın önemini kapsamaktadır.

İşçinin yönetime katılmasına karşı bir diğer görüş, tam ve eşit işbirliğinin işverenlik fikrine aykırı düştüğü düşüncesidir. İşverenler, «meşru sermayedar»ların hukukî haklarının, idarenin müessiriyeti ve tam üretim için bir teminat olduğunu belirtmektedirler. İşçilerin bu görüşe, karşı cevabı, özel sektörün ekonomik faaliyetlerine etkili olmak şeklinde belirmektedir.

İşçiler özel teşebbüs sisteminin gerek piyasa rekabeti gerekse, hükümet vasıtası ile kontrol edilebileceğine güvenmemektedirler. Ulusal ekonomik politikanın azınlıkta olan büyük firmalar içinde meydana geldiğine inanarak, bu işletmelerin kararlarına, etkili olmak üzere, yönetimde söz sahibi olmak istemeleri tabiidir. Diğer bir deyimle işçiler, sadece istihdamda ücret veya personel politikası üzerinde değil, fakat yatırım, kredi ve üretim konularında da söz sahibi olmak istemektedirler. Sonuç olarak ifade edilebilir ki, büyük endüstrilerde işçi ve müşterilerin menfaatleri hükümet tarafından değil, teşkilâtlanmış işçi tarafından düzenlenmelidir.

TÜRKİYE'DEKİ UYGULAMA

440 Sayılı ve 21 Mart 1964 tarihli İktisadî Devlet Teşekkülleriyle Müesseseleri ve İştirakleri Hakkında Kanun, İktisadî Devlet Teşekküllerinde işçilerin yönetim kurullarında üye bulundurmalarını öngörmekte, kanuna ilişkin çıkarılan tüzük de düzeni ortaya koymaktadır. Ancak şu hususu hemen belirtmek gerekmektedir ki, uygulamayı sağlayacak olan kararnamede, yönetimde işbirliği için, çalışan personel tabanının çok yüksek seviyede tutulması yüzünden, işçilerin İktisadî Devlet Teşekküllerinin yönetiminde yer almaları kısıtlı kalmaktadır. Küçük işletmelerin hâkim olduğu ülkemizde, işçilerin teşekküllerin yönetim kurullarında temsili ancak birkaç teşekkülde mümkün olmaktadır. Nitekim 440 Sayılı Kanunun «yönetim kurulu» başlıklı 8. maddesinde «... Sanayi, tarım ve ulaştırma alanlarında çalışan teşekküllerden geniş ölçüde işçi çalıştıranların yönetim kurullarında bir işçi üye bulunur...» denilmekle işçi üyelerin temsil edilebilecekleri İktisadî Devlet Teşekküllerinin faaliyette bulundukları sektörler sınırlandırılmakta ve maddede açıkça görülebileceği gibi temsil hakkı sadece sanayi, tarım ve ulaştırma alanlarında çalışan teşekkülleri kapsamaktadır. Oysa, ülkemizde gelişme potansiyeli çok yüksek olan birçok alanlar vardır ki, bu alanlarda 10.000 işçiden çok, işçi çalıştıran İktisadî Devlet Teşekkülleri kurulduğu, ya da halen mevcut teşekküllerdeki işçi sayısı 10.000'e vardığı takdirde, işçilerin bu teşekküllerin yönetim kurullarında temsil edilmesi 440 sayılı Kanunun bu maddesine göre mümkün olamayacaktır. Örneğin, bugün büyük döviz kaynağı olan ve kalkınma planlarında, gelişmesi için tedbirler alınması öngörülen turizm alanında, gerekli şartları haiz bir İktisadî Devlet Teşekküllü kurulursa veya Bakanlık gibi kanunun belirlediği alanlar dışında kalar. sektörlerdeki İktisadî Devlet Teşekküllerinde çalışan işçi sayısı kararnamede belirtilen seviyeye ulaşırsa bu teşekküllerde işçinin yönetime katılması 8. maddeye göre mümkün olamayacaktır. Kanuna böyle bir sınırlamanın konulmasının nedenini anlamak güçtür.

Öte yandan 440 sayılı kanunun 8. maddesinde sektör tahdidi yanında yer alan, «geniş ölçüde işçi çalıştıran» kıstası kesin o'maktan çok uzak, seyyal bir ifadedir. Bir yorumu gerektiren bu ifade, bir kararnameyle açıklık kazanmıştır. Ancak, bu kararnameyle «geniş ölçüde işçi çalıştıran» tabirine ölçü olarak 10.000 rakamının konulması, İktisadî Devlet Teşekküllerinin yönetimine işçi temsilcinin katılmasını pratikte ancak birkaç İktisadî Devlet Teşekkülünde mümkün kılmıştır. Bu yüzden, bugün memleketimizde İktisadî Devlet Teşekküllerinin ancak yedi tanesinde işçinin yönetime katılması mümkün olmaktadır ve kararnamede ölçü olarak konulmuş bulunan taban indirilmediği takdirde bu sayının yükselme olanağı kısıtlıdır.

İŞÇİNİN YÖNETİME KATILDIĞI KURULUŞLAR

Kararname gereğince Yöretim Kurullarında işçi temsilci bulunabilecek olan İktisadî Devlet Teşekkülleri, Sümerbank,

Etibank, Denizcilik Bankası, Türkiye Kömür İşletmeleri, Devlet Demiryolları, Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu ve Karabük Demir Çelikleri. Türk-İş bunlara ilâveten, Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü, Türkiye Selüloz ve Kâğıt İşletmeleri Kurumu Genel Müdürlüğü, Et ve Balık Kurumu Genel Müdürlüğü, Petrol Ofisi Genel Müdürlüğü, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı Genel Müdürlüğü, Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Ortaklığı Genel Müdürlüğü, Ereğli Demir Çelik Fabrikaları T. A. Ş., Azot Sanayii T. A. Ş., Türkiye Çimento Sanayii T. A. Ş.'nde de işçilerin yönetime katılması hususunda Hükümet ile bir ön mutabakata varmıştır. İstihdam sorununu halletmiş bulunan, büyük işletmelerin hâkim olduğu gelişmiş ülkelerde dahi 10.000 işçi çalıştıran teşekküllerin sayısının sınırlı olduğu gözönüne alınırsa, gelişmekte olan bir ülke için bu rakamın tutarsızlığı ortaya çıkar. Unutmamak gerekir ki, gaye yeni hususların, ileri hükümlerin sadece kanunlarla getirilmesi değil, bu hükümlerin, kâğıt üzerinde kalmamasının sağlanmasıdır. Bunun için kanunların, tüzüklerin, kararnamelerin hazırlanmasında memleket şartlarının daima göz önünde tutulması gerekir.

BİR BAŞKA HÜKÜM

Gene 440 Sayılı Kanunun 8. maddesinde «Yönetim Kurulunda işçi üye bulunacak teşekkül, teşekkülün özel kanununda belirtilir» denilmektedir. Maddeden açıkça anlaşılacağı üzere, teşekkülde işçi üyenin bulunabilmesi, teşekkülün özel kanununda bu hususun belirtilmesine bağlıdır. Demek oluyor ki, «geniş ölçüde işçi çalıştıran» ibaresinin takdiri, teşekküllerin özel kanunlarına, -dolayısıyla ilgili Bakanlığa bırakılmıştır. Zira 440 sayılı Kanunun «Teşekküllerin Özel Kanunları» başlığını taşıyan geçici 4. maddesi «Bu kanunun şumulüne giren teşekküllerin ilgili oldukları Bakanlıklar, kendileriyle ilgili teşekküllerin kuruluş kanunlarını, en geç bu kanunun yürürlüğe girdiği günden başlayarak 6 aylık sürenin sonuna kadar hazırlayarak geçici 1. madde ile kurulan komisyona vermek zorundadırlar....» demektedir. Kanun çıkarıldıktan sonra, «geniş ölçüde işçi çalıştıran» ibaresinin yukarıda bahsedildiği şekilde ilgili bakanlıklarca takdir edilmesinin keyfiliği anlaşılmış olacak ki, «geniş ölçüde işçi» ibaresine hükümet tarafından bir ölçü konulması yoluna gidilmiştir. Hükümetin bir kararname çıkarıp İktisadi Devlet Teşekküllerinde işçinin yönetime katılabilmesi şartını belirtmesi üzerine, 440 sayılı Kanunun 8. maddesinde yer alan «yönetim kurulunda işçi üye bulunacak teşekkül, teşekkülün özel kanununda belirtilir» cümlesi pratikteki değerini kaybetmektedir, zira bu cümlemin Bakanlar Kurulunun kararnamesine ilâve bir şart olduğunu kabul etmek rasyonel düşünceye uymaz. Şu halde 8. maddede değişiklik yapılması gerekmektedir. Esasen kanun hazırlanırken 8. maddede yer alan bu hususların uygulamada karışıklıklara yol açacağı tahmin edilmeli ve hüküm ya «Bakanlar Kurulunca tesbit edilecek sayıda işçi çalıştıran teşekküllerin Yönetim Kurulunda bir işçi üye bulunur» şeklinde düzenlenmeli ya da Bakanlar Kuruluna atıf yapılmaksızın kanunda kıstas konmalı idi. Her

ne kadar geçici 5. maddede «Sanayi, tarım, ulaştırma alanında çalışan teşekküllerden hangilerinin kurullarında işçi üyenin bulunacağı Bakanlar Kurulunca belli edilir» deniliyorsa da bu hüküm, maddenin incelenmesinden anlaşılacağı üzere, teşekküllerin kuruluş kanunları yürürlüğe girinceye kadar olan süre için konulmuştur.

Müesseseler bakımından da işçinin yönetime katılmasında aranan şart Kanunun 12. maddesine göre geniş ölçüde işçi çalıştırmaktır. Ancak, teşekküllerden farklı olarak geniş ölçüde işçi çalıştıran müesseselerin hangileri olduğunu Bakanlar Kurulu doğrudan doğruya ismen belirtecektir. Nitekim «Müesseselerin yönetimi» matlablı bu maddede «Yönetim Komitesi... kuruluş maksat ve gayesine göre geniş ölçüde işçi çalıştırdığı Bakanlar Kurulunca belli edilen müesseselerde bir işçi üyeden kurulur» denmekte, dolayısıyla teşekküllerde karşılaşılan müşkül durum önlenmektedir.

Müesseselerde işçinin yönetim komitesinde temsil edilme oranı beşte birdir. Gerekli şartlar bulunduğu takdirde işçilerin temsilci bulundurabilecekleri Yönetim Kurulları azamî yedi üyeden kurulmaktadır ki, bu durumda işçinin yedide bir oyu vardır. İşçilerin yönetim kurullarında temsil edilebilecekleri en yüksek oran beşte bir oya sahip olma halidir. Kanunun 8. maddesi «....Sanayi, tarım ve ulaştırma alanlarında çalışan teşekküllerden geniş ölçüde işçi çalıştıranların yönetim kurullarında bir işçi üye bulunur»....demekle işçilerin bu kurullardan birden fazla işçi bulundurma olanağını ortadan kaldırmaktadır. Halbuki, işçilere kanunda, yönetmelikte ya da kararnamede belirtilen kıstaslara göre kademeli bir temsil imkânı hakkı sağlanabilirdi.

KANUNA İLİŞKİN TÜZÜK

İşçi üyelerin İktisadi Devlet Teşekküllerinin yönetim kurullarında ve müesseselerin yönetim komitelerinde temsili imkânını sağlayan 440 sayılı Kanunun 7, 8, 12, 30 ve 35 maddeleri uyarınca 9 Ağustos 1966'da yayınlanmış bulunan «İktisadi Devlet Teşekkülleriyle Müesseseleri ve İştirakleri Hakkında Tüzük», teşekkül ve müesseselerin yönetim kurulları ve yönetim komitelerine katılacak işçi üyelerinin seçim şeklini ve işçi üyelere ilişkin diğer hususları düzenlemektedir.

Bu tüzüğün, «yönetim kurulunun kuruluşu» matlablı 11. maddesinin e fıkrası, gerekli şartlar bulunduğu takdirde, bir işçi üyenin yönetim kurulunda yer alacağını; işçi üyenin seçimini yapmaya yetkili organ ise 13. maddede belirtilmektedir. 13. maddeye göre kuruluş kanunlarında, yönetim kurullarında işçi üye katılacağı belirtilen teşekküllerin yönetim kurulu işçi üyeleri, teşekkülün faaliyette bulunduğu işkollarından en çok işçi çalışan işkolundaki işçilerin salt çoğunluğunu temsil eden Federasyon, böyle bir Federasyon yoksa, aynı nitelikte olup, Türkiye çapında faaliyette bulunmayı hedef tutmak şartıyla işkolu esasına göre kurulmuş sendika, bu nitelikte sendika bulunmadığı takdirde, teşekkül ve müesseselerin işyerlerinde en çok işçi mensubu olan işçi teşekküllerini bünyesinde toplayan Konfederasyonun Yönetim kurullarınca seçi-

lebilecektir. 14. madde aday tesbiti prosedürünü belirtmektedir. 15. madde işçi temsilcisinin seçiminden bahisle, seçmeğe yetkili işçi teşekküllerinin yönetim kurullarının adaylar arasından, teşekkül yönetim kuruluna katılacak işçi üyeyi en geç 15 iş günü içinde seçmelerini ve durumu tesbit eden tutanağın birer örneğini, en geç üç işgünü içinde, Çalışma Bakanlığına, ilgili Bakanlığa, teşekküle ve ilgili sendikalara göndermelerini öngörmektedir. Tüzüğün 20. maddesinin a fıkrası, teşekküllerin yönetim kurullarına işçi üye seçilebilmek için gerekli şartları saymaktadır. Bu şartlar, Türk vatandaşı ve Türkçe okuryazar olmak, reşit olmak, kamu haklarından mahrum bulunmamak, ağır hapis veya altı aydan fazla hapis ya da affa uğramış olsa bile zimmet, ihtilâs, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflâs gibi yüz kıyartıcı bir fiilden dolayı hapis cezasından hükümlü bulunmamak, eylemli askerlik hizmetini yapmış veya yedek sınıfa geçirilmiş veya askerlik hizmetine elverişli bulunmadığı sabit olmak veya ertelenmiş bulunmak, görevini devamlı yapmasına engel olabilecek vücut veya akıl hastalığı veya vücut sakatlığı ile özürlü bulunmamak, aynı teşekkül veya müesseselerinin işyerlerinde en az 3 yıldan (kuruluşu üç yılı aşmayan teşekküllerde teşekkülün kuruluşunda) beri işçi olarak çalışmakta bulunmaktadır. (işçi teşekküllerinin yönetim kurullarında veya başkanlıklarında görev almaları dolayısıyla kendi rızaları ile görevlerinden ayrılan işçiler de, işçi üye seçimi yapılacak teşekkül veya müesseselerinin işyerlerinde en az 3 yıl işçi olarak çalışmış olmak şartıyla bu haktan faydalanırlar). Tüzüğün 25. maddesinin c fıkrası, işçi üyenin yönetim kurulundaki görevinin devam ettiği sürece izinli sayılacağını hükme bağlamaktadır.

Aynı tüzüğün üçüncü bölümü müesseselerle ilgili hükümleri taşımaktadır. 41. maddenin c bendi gerekli şartlar bulunduğu takdirde bir işçi üyenin müesseselerin yönetimine katılacağını belirtmektedir.

Tüzüğün 44. maddesi işçi üyenin, tüzüğün 48. maddesinde belirlenen niteliklere sahip adaylar arasından müesseseye bağlı işyerlerinde çok işçi üyesi olan sendikanın yönetim kurulunca seçileceğini hükme bağlarken, 45. madde müessese yönetim komitesi işçi üyeliği seçimi prosedürü için, tüzüğün 14. maddesin de belirlenen esaslara paralel bir düzen getirmekte ve fakat bu defa adayların müesseseler için tesbit edileceğini açıklamaktadır.

«Seçim» matlaplı 46. madde müessese yönetim komitesine katılacak işçi üyenin, seçmeye yetkili işçi teşekkülleri yönetim kurullarınca, adaylar arasından en geç 15 iş günü içinde seçilmesini ve durumu tesbit eden tutanağın birer örneğinin en geç üç iş günü içinde müesseseye, müessesenin bağlı bulunduğu teşekküle, ilgili bölge çalışma müdürlüğüne ve ilgili diğer sendikalara gönderilmesini hükme bağlamaktadır.

Tüzüğün 47. maddesi işçi üyenin görev süresinin üç yıl olduğunu ve sürelerini dolduranların tekrar seçilebileceğini, 48. madde ise yönetim komitesine katılacak işçi üyede aranacak

nitelikleri açıklamaktadır. 48. madde, müessese yönetim komiteleri işçi üyeleri için teşekküllerin yönetim kuruluna katılacaklarda aranacak niteliklere paralel bir düzen getirmektedir. Yine bu madde, yönetim komitesine katılacak işçi üyelerin yönetime katılacakları müessese işyerlerinde en az üç yıldan (kuruluşu üç yılı aşmayan müesseselerde müessesenin kuruluşundan) beri işçi olarak çalışmalarını öngörmekte, ayrıca işçi teşekkülleri yönetim kurullarında veya başkanlığında görev almaları dolayısıyla kendi rızaları ile görevlerinden ayrılan işçilerin de o müessese işyerlerinde en az üç yıl işçi olarak çalışmış olmakla işçi üye seçilebileceklerini kaydetmektedir.

KANUNLAR DÖRT YILDIR ÇIKMADI

440 Sayılı Kanunun yürürlüğe girişinden altı ay sonra çıkarılması gereken, fakat ancak 2 yıl sonra çıkarılan tüzüğün geçici 2. maddesi, teşekküllerin özel kanunları yürürlüğe girinceye kadar, üyenin, Bakanlar Kurulunca tesbit edilecek teşekküllerdeki yönetim kuruluna katılacağı hükmünü taşımaktadır.

Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten bu yana dört tüzüğün yürürlüğe girişinden bu yana da iki yıl geçmiş olmasına rağmen, halâ teşekküllerin özel kanunları çıkmadığı için teşekküllerin yönetim organları 440 Sayılı Kanun uyarınca kurulmaktadır.

VERİMCİLİK KOMİTELERİ

440 Sayılı Kanuna ilişkin tüzüğün hazırlandığı sıralarda yüksek seviyede yapılan bir toplantıda işçilerin idareye katılmalarının işyerlerine kadar indirilmesi fikri, Türk-İş tarafından öne sürülmüş ve işyerlerinde de işyeri komitelerinin kurulması arzulanmıştı. Türk-İş'in bu görüşü tasvip görmüş, işyerlerinde de verimlilik komiteleri kurulması için bir talimatname hazırlanması prensip olarak kabul edilmişti. Daha sonra bir talimatname hazırlanmış ve Çalışma Bakanlığı, Sanayi Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Planlama Teşkilâtı ve Türk-İş yöneticilerinin de katıldığı bir toplantıda görüşülerek kabul edilmişti. Ancak aradan üç yıl geçmiş olduğu ve hazırlık çalışmaları aynı devreye isabet eden 440 sayılı Kanuna ilişkin tüzük çıktığı halde, verimlilik komitelerinin kompozisyonu, seçim süresi, toplantılar, görevleri, işçi üyenin seçim prosedürünü taşıyacak talimatname henüz çıkmamıştır.

TOPLU SÖZLEŞMELERE GÖRE

Türkiye'de işçinin yönetime katılması 440 sayılı kanunun ötesinde, sendika ile işveren arasında yapılan toplu iş sözleşmeleri ile mümkün olmaktadır. Bu şekilde yönetime katılma, sözleşmeden sözleşmeye farklılık arzetmekte ancak işe alma komiteleri, disiplin kurulları, işbirliği komiteleri ve uzlaşma komiteleri kurulması ortak hükümlerle olmaktadır. Bu meydana Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu işverenler Sendikası ile Türkiye Maden İşçi Sendikaları Federasyonu ara-

sında yapılan ve Bölge, Merkez ve Müessese İşçi Disiplin Kurulları, işe alma, kademe terfileri, çalışma saatleri, gibi hususları muhtevi sözleşme; Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu ile Metal-İş arasında yapılan ve işbirliği komiteleri, hasar tazminatı tesbit heyeti, işyeri emniyet komitesi ve disiplin kurulları gibi hükümleri muhtevi sözleşme, yine buna paralel hükümler getiren T. P. A. O. ve Azot Sanayii ile Petrol-İş'in yaptığı sözleşmeler kaydedilebilir. Yine Maden-İş Federasyonunun Türkiye Maden İşletmeleri İşverenleri Sendikası ile yaptığı sözleşme ile Seka ile Selüloz-İş arasında DB. Deniz Nakliyatı T. A. Ş. ile Deniz Ulaş-İş Sendikası arasında yapılan sözleşme ile D. D. Y. ile DYF-İŞ in yaptığı sözleşme örnek olarak gösterilebilir. Sümerbank ile Teksif arasında yapılan sözleşmede komiteler daha kapsamlı ve çoktur. Bu sözleşmede disiplin kurulu, zararları tazmin komitesi, emniyet komitesi, izleme komitesi, ücretli izin komitesi ve işçi alma heyetine ait hükümler yer almaktadır.

Esasen artık yapılan her sözleşmede işverenler de bu komitelerin kurulmasını ve bu komitelerde işçilerin temsil edilmelerinin yararlarını anlamışlardır. Nitekim eskiden bu kurullar belirli sözleşmelere inhisar ederken, bugün yapılan sözleşmelerin büyük bir çoğunluğunda geniş veya dar kapsamlı, sınırlı veya çok sayıda yer almaktadır.

Her ne kadar, bugün işçinin yönetime katılması, sözleşmelerle birçok işyerlerine yayılmış ise de 440 sayılı Kanun uyarınca işçinin yönetime katıldığı sadece altı teşekkül vardır.

KAPSAM GENİŞLETİLMELİ

Türkiye'nin ekonomik ve sosyal şartları dikkate alındığında küçük işletme hâkimiyeti görülür. Bu noktadan hareketle işçinin yönetime katılacağı teşekküllerin 10.000 işçi çalıştırma kıstası ile sınırlandırılmaması ve kapsamın genişletilmesi gerekmektedir. Nitekim Türk-İş, yukarıda belirtildiği gibi bu hususu göz önüne alarak devrin hükümeti ile ilk merhalede 9 teşekkülde daha işçinin yönetime katılması hususunda bir ön muhabakata varmıştır.

Bugün işçilerin yönetime daha çok işyerinde ve daha çok sayıda katılması bir zaruretin icabıdır. Esasen gerek parlamenter hayatta, gerekse ekonomik ve sosyal gelişmeyi düzenleyen plan ve program çalışmalarında işçiler bir taraf olarak yer almaktadır. Üst seviyede fikrî katkıda bulunan işçilerin geniş çapta istihdam edildikleri İktisadî Devlet Teşekküllerinde ve diğer işletmelerde yönetime katılmaları olağandır. Kaldı ki işçilere Toplu İş Sözleşmesi Grev Kanunu ve Sendikalar Kanunları ile geniş haklar, ekonomiyi geniş çapta etkileyecek nitelikte kararlar vermeye yol açan haklar tanınmıştır. Bu gibi haklarla donatılmış işçilere yetki-sorumluluk ilkesine paralel olarak sorumluluk da verilmesi, dolayısıyla işçilerin yönetim kurullarında temsilci bulundurmaları normaldir. Temenni edilir ki her işyerinin yönetim kurulunda işçiler temsil edilsin.

23 İLKE

1 Türk-İş, Türk milletinin ekonomik ve sosyal sorunlarını bir bütün olarak görür. Türkiye'nin hızlı, dengeli ve adil kalkınmasını işçilerin refah huzur ve güvenliği için şart sayar. Kalkınmanın gerçekleşmesi için bütün toplum sorunları ile yakından ilgilenmeyi görev ve amaç bilir.

2 Anayasanın sosyal ve iktisadi haklar ve ödevler bölümünde yer alan hükümlerin mümkün mertebe kısa zamanda tam olarak uygulanması, Anayasa hükümlerinin yerine getirilmesi ve Anayasada öngörülen bütün hususların işler duruma getirilmesini gerekli sayar. Türk-İş bu hususun yerine getirilmesi için bütün gücüyle çalışmayı, iktidar ve muhalefet partilerini bu yolda çalışmaya yöneltmek için etki gücünü kullanmayı ödev bilir.

3 Anayasada öngörülen prensiplerin gerçekleşmesi için göstereceği çabaların yanı sıra Anayasa dışı sosyal ve ekonomik bir düzen kurulması, devletin şeklinin değiştirilmesi, Atatürk devrimlerinin ve demokrasinin tahribi amacına yönelik her türlü akıma karşı bütün gücüyle mücadele etmek Türk-İş'in temel görevlerinin başında gelir.

4 İşçileri ve geniş halk topluluklarını sosyal, ekonomik ve siyasal haklarının tam bir özgürlük içinde tamamı olarak uygulanması için Türk-İş yaygın ve yoğun bir eğitim seferberliğine girişecektir. Türk-İş cehaletle mücadeleyi ve halkın kültür seviyesini yükseltmeye yardımcı olmayı görevleri arasında sayar.

5 Türk-İş, sınıf ayrılıklarının derinleşmesine ve sınıf çatışmalarına yol açabilecek sebepleri ortadan kaldırmayı amaç alan ve sınıflar arasında denge, barış ve kaynaşma sağ ayıcı bir politika izleyecektir.

6 Devlet kesiminde aşırı merkezîyetçilik ve siyasi müdahalelerin önlenmesi, işçilerin bütün işyerlerinde yönetime etkili olarak katılması, kârdan ve verim artışından pay almalarının sağlanması konusunda güçlüklerin bertaraf edilmesini sağlamayı, Türk-İş ilkeleri arasında sayar.

7 Tarım işçilerini kısa zamanda Tarım İş Kanununa kavuşturmak, tarım işçilerinin çalışma şartlarının adil esaslara bağlanmasını sağlayıcı tedbirleri almak ve gerçekleştirmek, Türk-İş'in başlıca görevleri arasındadır.

8 Mümkün olduğu kadar, bütün işçilerin İş Kanunu kapsamına alınmaları; kıdem tazminatı aynen korunmak ve işverenlerce ödenmeğe devam edilmek şartıyla, işsiz kalacak işçiler için işsizlik Sigortası kurulması ve bu hususların süratle gerçekleştirilmesi Türk-İş'ce sağlanacaktır.

9 Topraksız, az topraklı veya dar gelirli köylünün yeterli toprağı ve verimli tarım işletmeciliğine kavuşmasını sağlayıcı, toprak dağılımında dengesizlik ve adaletsizliği önleyici, aynı zamanda tarımsal verimliliği arttıracı bir toprak ve tarım reformu yapılmasını ve bu reformun hızlı sanayileşme ve işsizliği azaltma yönünden taşıdığı önemi göz önünde tutarak, bir an önce gerçekleştirilmesi için siyasi partiler üzerinde bütün etkisini kullanmayı Türk-İş başlıca görev sayar.

10 Orman köylüsünü insan onuruna yaraşır bir yaşama seviyesine ulaştırabilmek üzere Devlet desteğinin sağlanması için gerekli çalışmaları yapmak Türk-İş'in görevleri arasındadır.

11 Yurdumuzun az gelişmiş bölgelerinin kalkınması için plan ve yıllık programlarda bu bölgelere özel yer verilmesini ve bu bölgelerde alt yapı ve sanayi yatırımlarının artırılmasını sağlama konusunda Türk-İş kendisine düşen görevi yapacaktır.

12 Adil bir vergi reformunun süratle yapılması, özellikle yüksek kazançlı büyük çiftçilerden yeterli vergi alınması, yoksul halka yük olan dolaylı vergilerin azaltılması, vergi kaçırma yollarının kapatılması, vergi ve servet açıklamasının devlete karşı yapılması konularında Türk-İş yetkili makamlar nezdinde gerekli ve etkili teşebbüslerde bulunacaktır.

13 Kredi dağılımında köklü değişiklikler yapılması, dar gelirli, topraksız veya tapusuz köylülerin faizcilere muhtaç olmaktan kurtarılması, kredi dağılımında iktisadi verimliliğin esas alınması, kredi kaynakları büyük tüccar ve araçlardan çok, üretici köylülere, esnaf ve sanatkarlara, plan amaçlarına uygun yatırım yapan gerçek sanayicilere ortaklaşa yatırım yapmak isteyen halka açık anonim şirketlere yönetilmesi Türk-İş'in görevleri arasındadır.

14 Üretici, köylü ve çiftçinin kooperatifleştirilmeleri bu kooperatiflere devletin müdahalesini veya aracı ve tefecilerin sızmasını kesinlikle önleyici tedbirler alınması, ayrıca üretici kooperatiflere snai tesisler kurma imkânlarının sağlanması konularında Türk-İş yetkilileri zamanında uyaracak ve bu konuda gerekli çalışmaları yapacaktır.

15 Dış ticaret düzeninde gerekli değişiklikler yapılarak üretici, köylü ve çiftçilerin, sanayicilerin ve devletin kendi ithalat ve ihracatlarını kendi kuruluşları yoluyla aracısız olarak yürütmeleri için gereken tedbirlerin alınması ve bu konuda gerekli çalışmaların süratle gerçekleştirilmesini sağlanması için Türk-İş, ilgililer nezdinde tüm ağırlığı ile gereken teşebbüsü yapacaktır.

16 Petrollerimiz ve madenlerimizin geniş ölçüde devlet eliyle işletilmesi, bu alanda özel teşebbüse, devlet yatırımının verimli olamayacağı küçük ma-

denlerimizin işletilmesi için, devlet kontrolü ve işçilerin yönetime katılmaları, kârdan ve verim artışından pay almaları şartı ile izin verilebilmesini sağlayıcı tedbirlerin alınması konusunda Türk-İş gerekli çalışmaları yapacaktır. Bu alanda, yabancı sermayeye mümkün mertebe yer verilmemesi, yurdumuzun imkânları elverdiği anda yabancı sermayenin bu alanda çalıştırılmaması amaç edinilecek ve Türk-İş bu konuda takipçilik görevini eksiksiz yerine getirecektir.

17 Yerli sermayenin başarabileceği işler yabancı sermayenin yurda sokulmaması, yabancı sermayenin yurt dışına büyük kâr transferleri yapmasının önlenmesi, yabancı sermaye ile kurulan ortaklıklarda dünya ölçülerine uygun oranda ve milli ortaklıklardan alınan üstünde Kurumlar Vergisi alınması konularında Türk-İş yetkililer nezdinde gerekli çalışmaları yapacaktır. Yabancı hissedarların Türk devletine gelir vergisi ödememelerinden doğan kayıtların giderilmesi için tedbir alınmasını Türk-İş isteyecek ve bu konuda da gerekli çalışmaları yapacaktır.

18 Özel teşebbüsün Anayasa ve Plan ilke ve amaçlarına ve toplum yararına uygun işlemesi için etkili tedbirler alınmasını, kamu kesimi ile özel kesimde de plan disiplininin sağlanmasını Türk-İş ilgililerden isteyecektir.

19 Kalkınma planlarında, belirli programlarda işsizliği azaltıcı ve lüks tüketim harcamalarını önleyici yatırımlara öncelik tanınması konularında çalışmak Türk-İş'in görevleri arasındadır.

20 Devletin sosyal konut yapımına daha çok yardımcı olması, kendi evini yapana devletçe daha fazla yardım edilmesi, arsaya para yatırarak spekülâtif kazanç yolu bulmanın önlenmesi Türk-İş'in yetkililer nezdinde isteyeceği önemli görevleri arasındadır.

21 Sağlık alanında sosyal güvenliğin süratle bütün halkı kapsar duruma getirilmesi ve bu konuda gerekli tedbirlerin alınması için çalışmak Türk-İş'in görevidir.

22 Eğitimde adalet ve plan amaçlarına uygunluğun sağlanması, köy çocuklarına parasız mesleki eğitim yollarının açılması, üstün yetenekli bütün dar gelirli aile çocuklarının yüksek öğrenim seviyesine kadar çıkabilmeleri için devletçe gereken yardımın yapılması, varlıklı ailelerin eğitim harcamalarını katılmalarının sağlanması, işçilerin meslek eğitimi veya yeni teknolojilere intibak edebilmeleri için işyerlerinde sürekli eğitim programlarının uygulanmasını sağlanması Türk-İş'in görevleri arasındadır.

23 Ücrette adalet ve yeknesaklığın sağlanması devlete ait işyerlerinde çeşitli ücret ödemelerinin yarattığı huzursuzluğun giderilmesi konusunda Türk-İş kendisine düşen görevi yapacak ve yetkilileri bu konuda çalışmaya teşvik edecektir.

